

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİYE TEORİSİ BİLİM DALI**

**BÖLGESEL KAMUSAL MALLAR VE BÖLGESEL
KALKINMA BANKALARI
(ASYA KALKINMA BANKASI ÖRNEĞİ)**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

MEHMET FATİH ASLANTAŞ

BURSA - 2011

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİYE TEORİSİ BİLİM DALI**

**BÖLGESEL KAMUSAL MALLAR VE BÖLGESEL
KALKINMA BANKALARI
(ASYA KALKINMA BANKASI ÖRNEĞİ)**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Mehmet Fatih ASLANTAŞ

**Danışman:
Yard.Doç.Dr. Zuhâl Yıldırım**

BURSA - 2011

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Maliye Anabilim Dalı, Maliye Teorisi Bilim Dalı'nda 700712006 numaralı Mehmet Fatih ASLANTAŞ'ın hazırladığı "Bölgesel Kamusal Mallar ve Bölgesel Kalkınma Bankaları(Asya Kalkınma Bankası Örneği)" konulu Yüksek Lisans ile ilgili tez savunma sınavı, 14/02/ 2011 günü 13:00 – 14:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Danışman, Jüri Başkanı
Yard. Doç. Dr. Zuhal Yıldırım
Uludağ Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Özhan Çetinkaya
Uludağ Üniversitesi

Üye
Doç.Dr. Özlem Işığışık
Uludağ Üniversitesi

14/02/ 2011

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	: Mehmet Fatih ASLANTAŞ
Üniversite	: Uludağ Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	: Maliye
Bilim Dalı	: Maliye Teorisi
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: viii + 98
Mezuniyet Tarihi	:
Tez Danışmanı	: Yard. Doç.Dr. Zuhal Yıldırım

BÖLGESEL KAMUSAL MALLAR VE BÖLGESEL KALKINMA BANKALARI

Bölgeler; ulus devlet kurgusunun savaş sonrası bunalıma girmesinden sonra, dünyada etkinliğini artırmıştır.

Kamusal mallar tanımı 20.yüzyılın ortalarından itibaren ivme kazanan bir kavramdır. Devletlerin, vatandaşların ihtiyaçlarını kendi imkânlarıyla sunması eski bir kavram olmasına rağmen; bu mal ve hizmetlerin kategorize edilmesi finansmanı, paylaşımı maliye literatüründe kendisine yeni yer edinmiştir. Kamusal mallar içerisinde, ulusal metotlar birçok yönden irdelenmiş, farklı metotlarla çeşitli ayrıştırmalara gidilmiştir; fakat küresel ve bölgesel düzeyde kamusal mallar kavramı için aynı yorumun yapılabilmesi mümkün gözükmemektedir.

Dünyanın bütünü düşünülerek hazırlanan metodolojik analizler, kavramın açıklanmasına kimi zaman yetmemektedir. İki kamusal mal ayrımının ortasında bulunan bölgesel kamusal malları ise tanım gereği birçok muğlâklık içermektedir. Bölgenin tarifinin mikro ve makro düzeylerde tam yapılamamasına rağmen yapılan çalışmada bölgesel kamusal malların sınıflandırılmasından finansmanına kadar birçok konu irdelenmeye çalışılmıştır.

Tezin üzerinde durduğu başka bir konuda bölgesel kalkınma bankalarıdır. Bölgesel kalkınma bankaları hem kamusal mal üretir hem de kendisi kamusal mal özelliği taşır. Bölgesel entegrasyonun sağlanmasında bölgesel kalkınma bankalarının etkisi çok büyüktür.

Anahtar Sözcükler: Kamusal Mallar, Bölge, Bölgeselcilik, Bölgesel Kalkınma Bankaları

ABSTRACT

Name and Surname : Mehmet Fatih Aslantaş
University : Uludağ University
Institution : Social Science Institution
Field : Public Finance
Branch : Public Finance Theory
Degree Awarded : Master
Page Number : viii + 98
Degree Date :...../ / 2011
Supervisor (s) : Assistant Professor Zuhal Yıldırım

REGIONAL PUBLIC GOODS AND REGIONAL DEVELOPMENT BANKS

Regions, nation-states after the entry into crisis after the war fiction, world events have increased.

Since the mid-20th century definition of public goods is a concept gaining momentum. States, the needs of the citizens to submit their own resources, although an old concept, to categorize those goods and services financing, sharing in the finance literature has adopted its new location. In public goods, national methods have been examined in many ways, a variety of different methods to comprehensive discussions have been separated, but the concept of global and regional levels for public goods can be made the same comment does not seem possible.

Methodological analysis of the whole world is prepared by considering the concept of disclosure is not enough sometimes. Separation of the two public goods in the middle of the regional public goods include the definition of many ambiguous. Micro and macro levels of description of the area to complete the study Although the class of regional public goods to finance many issue sare discussed.Thesis on a subject standing on the regional development banks.

Regional development banks and produce public goods and public goods has the function itself. Regional integration, regional development banks in providing a very large effect.

Keywords: Public Goods, Region, Regionalism, Regional Development Banks

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL KAMUSAL MALLAR

1. KAMUSAL MALLAR TEORİSİNE İLİŞKİN GENEL AÇIKLAMALAR.....	4
1.1. Kamusal Mal Kavramı ve Temel Özellikleri.....	4
1.2. Kamusal Malların Sınıflandırılması.....	8
1.2.1. Klasik Kamusal Mal Sınıflandırılması.....	8
1.2.1.1. Tam Kamusal Mallar.....	8
1.2.1.2. Yarı Kamusal Mallar.....	9
1.2.1.3. Kulüp Malları.....	10
1.2.1.4. Ortak Ürünler.....	12
1.2.2. Kamusalılık Üçgeni Aracıyla Yeni Kamusal Malların Sınıflandırılması.....	12
1.2.2.1. Global Kamusal Mallar.....	13
1.2.2.2. Ulusal Kamusal Mallar.....	15
1.2.2.3. Bölgesel Kamusal Mallar.....	16

2. BÖLGESEL KAMUSAL MALLAR.....	16
2.1. Bölgesel Kamusal Malların Tanımı.....	16
2.2. Bölgesel Kamusal Mal Çeşitleri.....	18
2.2.1. Ülke Temelli Olmayan Bölgesel Kamusal Mallar.....	18
2.2.2. Ülkeler Arası Mekanizmalar.....	19
2.2.3. Ülkeye Özgü Politikalar.....	19
2.3. Bölgesel Kamusal Malların Kriterleri ve Özellikleri.....	20
2.3.1. Bölgesel Kamusal Malların Kriterleri.....	20
2.3.2. Bölgesel Kamusal Malların Özellikleri.....	21
2.4. Bölgesel Kamusal Malların Sınıflandırılması.....	23
2.4.1. Geleneksel Bölgesel Mal - Yeni Bölgesel Mal Ayrımı.....	23
2.4.2. Oluşturulan Faydanın Türüne Göre Bölgesel Kamusal Mallar.....	24
2.4.2.1. Kapasite Arttırımına Yönelik Bölgesel Kamusal Mallar...24	
2.4.2.2. Risk Azaltıcı Bölgesel Kamusal Mallar.....25	
2.4.2.3. Doğrudan Fayda Sağlayan Bölgesel Kamusal Mallar.....25	
2.4.3. Kamusallığın Derecesine Göre Bölgesel Kamusal Mallar.....26	
2.4.3.1. Bölgesel Tam Kamusal Mallar.....26	
2.4.3.2. Bölgesel Yarı Kamusal Mallar.....27	
2.4.3.3. Bölgesel Kulüp Malları.....28	
2.4.3.4. Müşterek Ürünler28	
2.5. Bölgesel Kamusal Malların Sunumu.....	30
2.5.1. Sunum İlkeleri.....	30
2.5.1.1. Optimum Sunum İlkesi.....	30
2.5.1.2. Yerindelik İlkesi.....	31
2.6. Sunum Teknolojileri.....	31
2.6.1. Toplama Tekniği.....	32
2.6.2. En İyi Vuruş Tekniği.....	32
2.6.3. En Zayıf Halka Tekniği.....	33
2.6.4. Ağırlıklı Toplama Tekniği.....	34
2.7. Bölgesel Kamusal Malların Finansmanı.....	35

İKİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL ENTEGRASYON VE BÖLGESEL KALKINMA BANKALARI

1. BÖLGESEL ENTEGRASYON	38
1.1. Bölge Kavramı ve Çeşitleri.....	38
1.1.1. Yeni Bölgeselcilik.....	41
1.1.2. Yeni Bölgeselcilik İtirazları.....	43
1.2. Bölgesel Entegrasyon.....	44
1.2.1. Bölgesel Entegrasyon Tanımı.....	44
1.2.2. Bölgesel Entegrasyonun Sağlanması İçin Yeni Bölgeselcilik	
Hedefleri	47
2. BÖLGESEL KALKINMA BANKALARI.....	49
2.1. Bölgesel Kalkınma Tanım ve Teorileri.....	49
2.1.1. Ürün Devreleri Teorisi.....	51
2.1.2. Sanayi Kümeleri ve Esnek Uzmanlaşma.....	52
2.1.3. Sürdürülebilir Bölgesel Gelişme Modeli.....	52
2.1.4. Yenilikçi Çevre Teorisi.....	53
2.1.5. Girişimcilik Yaklaşımı.....	53
2.2. Kalkınmayı Etkileyen Unsurlar.....	53
2.3. Bölgesel Kalkınma Ajansları.....	55
2.3.1. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tanımı.....	55
2.3.2. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Gelişimi.....	56
2.3.3. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Türleri.....	57
2.4. Bölgesel Kalkınma Bankaları.....	57
2.4.1. Bölgesel Kalkınma Bankalarının Tanımı.....	58
2.4.1.1. Afrika Kalkınma Bankası.....	59
2.4.1.2. Avrupa Kalkınma Bankası.....	60
2.4.1.3. Karayipler Kalkınma Bankası.....	61
2.4.1.4. Inter-Amerikan Kalkınma Bankası.....	62
2.4.1.5. Asya Kalkınma Bankası.....	63
2.5. Bölgesel Kalkınma Bankalarının Rolü.....	63

2.5.1. İstikrarsızlığı Ortadan Kaldırma.....	63
2.5.2. Finansal Piyasalara Erişimi Sağlama.....	65
2.5.3. Finansal Krizi Önlemedeki Rolü.....	68
2.5.4. Özel Sektörün Uluslar Arası Piyasalara Girişini Kolaylaştırması.....	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASYA'DA BÖLGESEL ENTEGRASYON VE ASYA KALKINMA BANKASI ÖRNEĞİ

1. ASYA'DA BÖLGESEL ENTEGRASYON.....	70
1.1. Eşya Ticareti.....	70
1.2. Emek Hareketi.....	71
1.3. Yatırım ve Finansman.....	71
2. ASYA KALKINMA BANKASI.....	72
2.1. Tarihçe.....	72
2.2. Politikalar ve Stratejiler.....	74
2.2.1. Değişim Sağlayıcılar.....	75
2.2.2. Öz Faaliyet Alanları.....	77
2.2.3. Diğer Operasyonel Politikaları ve Stratejileri.....	82
2.3. Finansman Kaynakları.....	85
2.3.1. Olağan Sermaye Kaynakları.....	86
2.3.2. Asya Kalkınma Fonu.....	86
2.3.3. Teknik Yardım.....	87
2.3.4. Yeni Girişimler ve Yenilik İçin Finansal Enstrümanlar.....	87
SONUÇ.....	89
KAYNAKÇA.....	93
ÖZGEÇMİŞ.....	99

GİRİŞ

Kamusal mallar devlet eliyle üretilen mal ve hizmetlerdir. Devlet, var olduğundan beri kamusal mal ve hizmetler üretilmeye devam etmektedir. Ancak geçtiğimiz yüzyıldan itibaren kamusal mallar şekil değiştirmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kamusal mallar ulus devletin tekelinden çıkmış ve daha global bir hal almaya başlamıştır. Şöyle ki, bir ulus içerisinde üretilen kamusal malların dışsallıkları dünyanın farklı bölgelerine dağılabilmektedir. Bu dışsallık çeşidini sadece pozitif dışsallık olarak görmemek gerekir. Ulus içerisinde oluşan negatif dışsallıklarda dünyanın farklı alanlarında etkisini gösterebilir. Bu noktada karşımıza global kamusal mallar çıkmaktadır. “Spill over” denilen dışsallıkların global düzlemde etkisini göstermesiyle tanımlanan global kamusal mallar ulusal kamusal mallardan farklı özellikler ve sınıflandırmalar içermektedir.

Global kamusal olarak sınıflandırılmayan fakat ulusal sınırları da aşmış olan bazı mal ve hizmetlerde bulunmaktadır. Bölgesel kamusal mallar olarak nitelendirilen bu mal ve hizmetler maliye literatürünün yeni tanımlarından birisidir. Özellikle ulus devlet teorisinin birçok alanda yanlış yorumlanması, bölge ve bölgeselcilik kavramlarının yeniden tanımlanmasına yol açmıştır. Bunu neticesinde de bölgesel kamusal mallar daha da önem kazanmıştır.

Yeni bölgeselcilik ve bölgesel entegrasyonun öncelikli hale gelmesi devlet politikalarını da bu yönde değiştirmiştir. Bölgelerin güçlenerek devletleri güçlendirmesi neticesinde kamusal malların dağılımı da hızlanacaktır. Bölgesel kamusal mallar, bölge ya da bölge altı denilen coğrafi alanlarda oluşarak bütün dünyayı etkileyecek bir statüye kavuşabilecektir.

Bölgesel entegrasyon, bölgenin içerisinde küçük işbirlikleri halinde oluşmaktadır. Daha sonra büyüyen ekonomik iş birlikleri sayesinde bölgenin, ekonomik anlamda dünya da söz sahibi olmasını sağlamaktadır. Fakat bunun için bölgesel kamusal malların sınıflandırılmasının dağılımının ve finansmanın doğru şekilde yapılması gerekmektedir. Oluşturulacak olan bölgesel kamusal malın sunumunda hangi sunum teknolojilerinin kullanılacağı bölgesel kamusal malın verimliliği için hayati bir önem arz etmektedir. Bölgesel kamusal malların sunum teknolojilerinin hangi finansal yöntemlerle yapılacağı da kamusal malın arzında önem taşımaktadır. Hibe ya da kredinin hangisinin kamusal malın

devamlılığı için önemli olacağına bağlı yapanlar ile kalkınma bankaları karar vereceklerdir. Ancak bu karar daha çok bölgesel kamusal mal oluşturulurken, kredi şeklinde kendini göstermektedir. Bölgesel kamusal malların finansmanı daha çok bölgesel kalkınma bankaları tarafından gerçekleştirilir. Kalkınma bankaları, kalkınma teorilerini esas alarak bölgesel entegrasyonun sağlanması için politikalar belirlemektedir. Sağlayacakları bölgesel kamusal malları hangi şartlarda dağıtılacağı, hangi önceliklerle oluşturacağına karar verilmesi kalkınma teorilerinin çerçevesinde belirlenmektedir.

Bölgesel kalkınma bankalarının, bölge içerisinde daha başka fonksiyonları da bulunmaktadır. Bu fonksiyonlar örneklendirecek olunursa, bölgesel kalkınma bankaları bölgedeki ekonomik istikrarsızlığın ortadan kaldırılmasına yardım etmektedir. Sağladığı kredi olanakları ile bölgede ekonomik dengenin kurulmasına yardımcı olmaktadır. Bölgesel kalkınma bankaları ayrıca, devlet kurumlarının yanı sıra özel sektöre sağladığı yardımlarda bölgesel entegrasyonun sağlanmasına katkı yapmaktadır.

Bölgesel kalkınma bankalarının dışında, bir de kalkınma ajansları mevcuttur. Bölgesel kalkınma ajansları, bölge altı seviyesinde faaliyet göstererek bölgesel entegrasyonun oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Kalkınma ajansları özellikle Amerika ve Avrupa Kıtaları'nda faaliyet göstermektedir.

Tezin çıkış noktası olan “*Bölgesel Kamusal Mallar ve Bölgesel Kalkınma Bankaları*”, yukarıda bahsedilen konuların çerçevesinde oluşturulmuş bir tez niteliği taşımaktadır.

Birinci bölümde, bölgesel kamusal mal tanımının anlaşılabilmesi için, kamusal malların teorik çerçevesi ve tarihsel süreçte kat ettiği yol ele alınmış, global, ulusal ve bölgesel kamusal mal çeşitlerinin neler olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bölgesel kamusal mal çeşitlerinin nasıl bir sınıflandırmaya tabi tutulduğu, hangi finansman yöntemleriyle sunulduğu irdelenmiştir.

İkinci bölümde ise, bölgesel kamusal malların üretiminde önemli role sahip olan bölgesel kalkınma bankaları ele alınmıştır. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından öncelikle bölge ve bölgeselcilik kavramı ele alınarak eski bölgeselcilik kavramıyla yeni bölgeselcilik kavramlarının ne gibi farklılıkları olduğu analiz edilmeye çalışılmıştır.

Bölgesel kalkınma bankaları da bu bölümde açıklanmıştır. Bölgesel kalkınma bankalarının bölgesel entegrasyonu sağlanmasında ki önemi, kalkınma bankalarının hangi amaçlarla kurulduğu finansman yöntemlerinin ne olduğu, bu bölümde cevap bulmuştur.

Üçüncü bölüm ise, hem kendisi bölgesel kamusal mal niteliğinde olan hem de bölgesel kamusal mal üreten bir kuruluş olan Asya Kalkınma Bankası ele alınmıştır. Burada bankanın tarihsel gelişimi, Asya'nın ekonomik durumu ve ekonomik entegrasyonun sağlanmasında kullanılan öğeler, Asya Kalkınma Bankası'nın politika ve stratejilerinin neler olduğu açıklanmaya çalışılmıştır.

Kısaca, kamusal mallar tanımı bu yüzyılla beraber değişim göstermiştir. Ulusal kamusal mallar yerini bölgesel ve global kamusal mallara bırakmıştır. Bu kamusal mallar içerisinde literatürde kendine yeni yer bulan kamusal mallar *bölgesel kamusal mallardır*. Bölgesel kamusal mallar sınıflandırmaları ve finansmanıyla global kamusal malların bir uzantısı gibidir. Bölgesel kamusal mallara özellikle bölgesel entegrasyonun sağlanmasında fazlasıyla ihtiyaç duyulmaktadır. Bölgede, bu tür mal ve hizmetlerin üretimi bölgesel kalkınma bankaları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bölgesel kalkınma bankaları hem bir kamusal mal kimliği göstermekte hem de bölgesel kamusal mal üreticisi konumundadır. Bölgesel kalkınma bankaları farklı kıtalarda farklı fonksiyonları yerine getirmektedir. Ancak finansman yöntemleri aynıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL KAMUSAL MALLAR

Bölgesel, global kamusal mallar üzerindeki tartışmaların büyük ölçüde, ulusal kamusal mal teorisine dayanmaktadır. Bölgesel kamusal mallara değinmeden önce konunu daha iyi anlaşılmasının sağlanması için kamusal mallara ilişkin temel kavramların açıklanması yararlı olacaktır.

1. KAMUSAL MAL TEORİSİNE İLİŞKİN GENEL AÇIKLAMALAR

Kamusal mallar, devletin var oluşundan beri sunduğu mal ve hizmetlerdir. Fakat analitik bir şekilde ele alınması çok yeni olmuştur. Samuelson, Musgrave gibi iktisatçılar kamusal malın tanımı çeşitleri ve finansmanı ile ilgili açıklamalar yaparak, bu alanın gelişmesine katkıda bulunmuştur.

1.1. Kamusal Mal Kavramı ve Temel Özellikler

Samuelson'un kamusal mallar ile ilgili yaptığı çalışmalar, günümüzde modern kamusal mallar teorisinin temelini oluşturmaktadır. Samuelson "Pür Kamusal Mallar Harcamalar Teorisi" adlı makalesinde topluma sağlanan mal ve hizmetleri özel ve kamusal olarak ikiye ayırmaktadır. Bilimsel çevrelerde büyük ilgi gören bu ayrım, kamu ve özel sektör tarafından sağlanan mallar arasında farklılıklar bulunduğu dikkat çekilmiştir. Samuelson, kamusal mallarda "Pareto Optimumu'nun" sağlanması için gerekli koşulları kamusal mallara indirgemiş ve matematiksel formüllerle tezini savunmuştur.

Samuelson, birinci makalesinin hemen ardından ikinci makalesini de yayınlamış olmasına rağmen konuyla ilgili açıklamaları iktisat çevreleri tarafından tatmin edici bulunmamıştır. Bu durum iktisatçıları başka şekillerde çözüm yollarını bulmaya yöneltmiştir. Bu konuda Musgrave'in yorumları dikkate değerdir. Musgrave, bir malın kamusal mal olması için devlet tarafından üretilmesinin yanında herkes tarafından da tüketilmesi gerektiğini savunmaktadır. Yani tüketimden dışlanamama özelliğinin sirayet ettiği malların kamusal mal kimliğiyle anılacağını belirtmiştir.

Musgrave'e göre devlet vergileme yoluyla bir malın kamusal mal olmasını sağlayacak konumdadır. Yalnız bireylerin kamusal malları kullanırken kendilerini bu faydadan soyutlayabilmeleri mümkün gözükmemektedir.

Tüketimden rekabetin olmaması ve tüketimden dışlanamazlığın aynı anda gerçekleşmesinin mümkün olmadığını düşünen bunun bir ütopya olarak kabul edilebileceğini varsayan iktisatçılar da mevcuttur. Örneğin Paunley, dışlanamazlığı kabul etmesine rağmen rekabetin olmamasının mümkün olamayacağını düşünmektedir. Kullanılan hava örneğinden yola çıkarak kirlenen her havanın bir rekabet doğuracağından bahsetmektedir.¹ Buna göre; başkasının kullanıp kirlettiği hava bizim kullanacağımız hava kalitesini düşürecektir. Kullanılan hava diğer kullanıcılar için bir dezavantaj oluşturacaktır. Sabahın ilk saatlerinde kullanılan havanın kirlilik oranıyla günün ilerleyen saatlerinde alınan hava aynı oranda olmayacaktır.

Kamusal malların tarihçesine ilişkin bu kısa açıklamadan sonra aşağıda kamusal malların tanımı ve genel özellikleri açıklanacaktır.

Kamusal mallara ilişkin bir tanıma göre; bazı malların devlet tarafından üretilmesi daha uygundur. Bu türde olan mal ve hizmetler özel sektörün üretemeyeceği mal ve hizmetlerdir. Fiyatlandırılmadığı için pazarlanamayan bu mallara kamusal mallar denilmektedir.² Bu mallar ve hizmetler, devlet tarafından üretilerek ücret talep edilmeksizin hane halklarına ulaştırılırlar. Başka bir tanımda ise kamusal mallar toplumda yaşayanlar tarafından eşit şekilde tüketilen mal ve hizmetler olarak ifade edilmiştir.³

Yukarıda yapılan tanımlamalardan da anlaşılacağı gibi, piyasada sunulan ve tüketilen mal ve hizmetlerin iki özelliği bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, tüketicinin bir malı kullanması durumunda diğer tüketicilerin malın haricinde bir mal seçmesi gerekmektedir. Sadece kullanıcı o maldan bir fayda sağlayabilir⁴. Örneğin bir mağazadaki bir kıyafetin sadece alıcısı kullanma hakkına sahiptir. Diğer kullanıcılar bu malın faydasından yararlanamamaktadırlar. Diğer bir ifadeyle tüketimde rekabet ilkesi geçerlidir. Tüketimde rekabet ilkesi sadece özel mallara ait bir durumdur.

¹ Mark Pauley, "Mixed Public and Private Financing of Education: Efficiency and Feasibility", *American Economic Review* vol. 57. 120-130, 1967, s.120.

² Nihat, Edizdoğan, **Kamu Maliyesi**, Ekin Kitabevi, 8.baskı, Bursa 2004, s.19.

³ Orhan Şener, **Teori ve Uygulamada Kamu Ekonomisi**, Beta Yayınevi, 7.baskı, İstanbul 2001, s.50.

⁴ Şener, a.g.e., s.52.

Diğer bir özellikse özel malların kullanıcıların sadece tüketimden yararlanabilmesidir. Tüketici hariç hiç kimse kullanım esnasında yarar sağlayamaz. Özel malların bu özelliğine, dışarıda tutulabilme denilmektedir.⁵

Örneğin alınan bir gömleğin kullanıcısı sadece o gömleği alacak kişi olacaktır. Gömleğinin bedelini ödeyen kişi, o gömleğin faydalarından yararlanabilir. Tüketim hakkı o özel mal için, belli bir bedele katlanan kişilerin olacaktır. Başka birinin o malın tüketimde hak iddia etmesi mümkün değildir.

Yukarıda yapılan tanımlamalardan yararlanılarak kamusal malların ortak özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:⁶

- Tüketimde rakip olma ya da tüketimde rakipsizlik
- Kamusal mal arzının talep tarafından belirlenmesi
- Dışlanabilirlik ya da dışlanamazlık özelliği
- Kişisel ve ortak tüketim
- Dışsal ekonomiler
- Free rider sorunu

Tüketimde Rakip Olma/Olmama Özelliği: Kamusal malların genel geçer özelliklerinden daha metnin daha önceki bölümlerinde bu özellik hakkında verilen bilginin yanında, burada örnekler vermek uygun olacaktır. Savunma, diploması gibi kamusal mallar, bu malı oluşumu için belirli bir maliyete katlananlar ile maliyete katlanmayanlar arasında eşit şekilde paylaşılabilir. Bir geminin kullandığı deniz feneri her ne kadar ekstrem bir örnek olsa da, tüketimde rakip olma /olmama için verilecek en spesifik örneklerden birisidir. Buna göre, belli bir maliyete katlanan gemi, katlanmayan geminin rakibi olamaz. Her ikisi de deniz fenerinden eşit fayda sağlar.

⁵ Şener, a.g.e., s.53.

⁶ B.,Kovancılar, M. Miynat, S. Bursalıoğlu, **Kamu Maliyesinde Küresel Değişimler**, Gazi Kitabevi, 1.Baskı, Ankara, 2007, s.124.

Bazı kamusal mallar ise, bölünerek tüketimde rakip olma özeliğini taşıyabilir. Buna örnek olarak da eğitim ve sağlık hizmetleri verilebilir. Bu tür mal ve hizmetler başka bir sınıflandırmada da yarı kamusal mal ve hizmetler adını alacaktır.

Arzın Siyasal Talebe Bağlı Olarak Düzenlenmesi: Kamusal malların temel özellikleri arasında bölünemezlik ve pazarlanamazlık yer almaktadır.⁷ Kamusal malların temel özellikleri dolayısıyla halkın talepleri üretilecek kamusal mal seçiminde ikinci planda kalmaktadır. Halkın istediklerinden daha çok, iktidarın hangi kamusal mal ve hizmetleri sunduğu önemlidir. Yönetimde bulunan iktidarın sunduğu kamusal mal ve hizmetleri halk, kabul etmek durumundadır. Bu karar alma mekanizmasındaki hiyerarşi yönetim şekline bağlı olarak farklılıklar gösterebilmektedir. Yönetim şekli demokrasi ve türevlerine doğru kaydıkça halkında, kamusal mal oluşumunda karar alma süreçlerine katkısı artacaktır. Monarşik bir iktidar ya da diktatörlüğün bulunduğu yönetim şekillerinde kamusal mal oluşum süreçlerine halkın katkısı azalmaktadır.

Dışlanabilirlik/Dışlanamazlık Özelliği: Tıpkı bölünebilirlik/bölünemezlik özelliği gibi fonksiyonlara sahiptir. Bazı kamusal mal ve hizmetlerden maliyete katlanmayanlar dışlanabildiği gibi bazı kamusal mal hizmetlerden maliyete katlanmayan kullanıcılar, istenirse bile bu kamusal mal ve hizmetin faydasından dışlanamamaktadır.

Kişisel ve Ortak Tüketim: Kamusal mal hizmetler ortak tüketim halinde olsa da, aynı şekilde tüketicilere fayda sağlamaktadır. Bütün bir halk, kamusal mal ve hizmetlerden kullansa da ilk kullanıcıyla son kullanıcının aldığı fayda aynı olmaktadır. Savunma, hava kirliliğinin önlenmesi, parklar tiyatro etkinlikleri gibi kamusal mal ve hizmetler örnek olarak gösterilir.⁸

Dışsal Ekonomiler: Dışsallığın genel bir tanımı yapılacak olunursa, toplumdaki tüzel ya da gerçek kişilerin yaptığı faaliyetler neticesinde bir faydanın oluşması ya da bir zararın meydana gelmesidir. Oluşan dışsallık neticesinde, başka kişilerin fayda/maliyet fonksiyonları negatif ya da pozitif yönde etkilenmektedir.⁹ Üretim ve ya tüketim faaliyetleri sonucunda ortaya fayda çıkıyorsa, bu tür dışsallıklar “pozitif dışsallık”, eğer üretim veya tüketim sonucunda, negatif bir fayda meydana gelmekteyse bu tür

⁷ B.Kovancılar, M.Miynat, S. Bursalıoğlu, a.g.e., s. 124.

⁸ B.,Kovancılar, M Miynat, S. Bursalıoğlu, a.g.e., s. 125.

⁹ Halil Nadaroğlu, **Kamu Maliyesi Teorisi**, Beta Basım, İstanbul, 1998, s. 62.

dışsallıklarsa “negatif dışsallık” olarak tanımlanmaktadır. Kamusal malların bu özeliği de zaten onu özel sektörden ayıran en önemli noktalardan birisidir.

Bedavacı Sorunu: Kamusal mallara ait başka bir belirleyici özellik “free rider” denilen bedavacılık sorunudur. Kamusal malın kullanıcıları arasında kamusal mala ait maliyete katlanmayanlarda mevcuttur. Bedava binici adını alan bu tüketiciler, kamusal faydasından maliyete katlananlar kadar pay almaktadır. Özel sektörde böyle bir durumla karşılaşılması mümkün değildir. Özel sektörde, malın maliyetine katlananlar sadece malın faydasından yararlanmaktadır.

1.2. Kamusal Malların Sınıflandırılması

Kamusal malların yukarıdaki tanımlamalarından sonra nasıl bir sınıflandırılma yapılarak analiz edileceği önem arz etmektedir. Maliye literatüründe, iki kamusal mal sınıflandırılması daha çok kullanılmaktadır. Bunlar, klasik kamusal mal sınıflandırılması ile kamusal üçgeni yardımıyla kamusal malların sınıflandırılmasıdır. Klasik kamusal mal sınıflandırılması kamusal malların faydasından çok yayıldığı alana, kullanıcı çeşitliliğine göre irdelemekteyken; kamusal üçgeni aracılığıyla kamusal malların sınıflandırılması ise , faydada kamusal, tüketimde kamusal ve üretim de kamusal şeklinde olmaktadır.

1.2.1. Klasik Kamusal Mal Sınıflandırılması

Klasik kamusal mal sınıflandırılmasında 4 farklı mal çeşidi bulunmaktadır. Bu kamusal mallar sırasıyla, tam kamusal mallar, yarı kamusal mallar, kulüp malları ve müşterek ürünlerdir.

1.2.1.1. Tam Kamusal Mallar

Samuelson makalesinde, her bir bireyin tüketiminden sonra diğer bireylerin bu malı kullanmalarında her hangi bir kayba yol açmayan mal ve hizmetler olarak

tanımlamıştır.¹⁰ Stiglitz ise, tam kamusal malları, piyasaya arzı mümkün olmayan olsa da talebi karşılayamayacak mal ve hizmetler olarak nitelendirmiştir.¹¹ Bu malların kullanımında sonradan gelecek kullanıcıyla ilk kullanıcı arasında bir farkın olmaması ve hiçbir kullanıcının tüketiminden dışlanamaması bu kamusal malın özellikleri arasındadır.¹²

Tam kamusal mallarda dışlanamama özelliğinin bulunması kamusal malın kullanımında bedavacılık sorununu ortaya çıkarmaktadır. Tam kamusal malın üretimi esnasında malın oluşturulması için, belli bir maliyete katlanmayan kullanıcılar malın üretiminden üretiminde belli bir maliyete katlananlar kadar fayda sağlamaktadır. Bu da malın üretiminde belli bir maliyete katlananları demoralize edip, güdüsünü negatif yönde değiştirmektedir.¹³ Üretime katlanma isteği kullanıcılar arasında düşme eğilimi gösterebilir. Fakat, bu eğilime rağmen tam kamusal malın üretiminin yapılmaması söz konusu olmamaktadır. Devlet, kendi imkanlarıyla da olsa bu mal ve hizmetin üretimini gerçekleştirmek durumundadır. Bir ülkenin ya da bölgenin savunma hizmetini sunabilmesi zorunludur. Bu sunumun oluşmasında, belli maliyete katlanmayı reddedenleri bu mal ve hizmetin kullanımından uzaklaştırılması düşünülememektedir. Bu durumda mal ve hizmetin üretimini gerçekleştirecek olan devlet, maliyete katlanmayanları dışlamak yerine, üretilecek kamusal malın finansman metotlarını değiştirme yoluna gidecektir. Fakat, üretimi ne kadar da olsa istenilen seviyeye getirilemeyecektir. Bu durumda toplumsal refahın maksimize edilemeyeceği kaçınılmaz bir gerçek olacaktır.

1.2.1.2. Yarı Kamusal Mallar

Tüketimde rekabetin olduğu ya da dışlanabilirlik özelliğinin bulunduğu kamusal mal ve hizmetlerdir. Bu özelliklerden her hangi birinin gerçekleştirme durumunda dahi yarı kamusal mal niteliği alması için yeterli olmaktadır. Yarı kamusal malların, devlet tarafından müdahalede bulunması sebebi söz konusu malların oluşturdukları dışsallıklardır. Bu tür kamusal mallar, topluma bir fayda sağlarken, ayrıca bireylere de özel faydalar

¹⁰ Samuelson, a.g.e., s. 387.

¹¹ Joseph E. Stiglitz, "Prologue" **The New Public Finance Responding To Global Challenges**, (Edited by: Inge Kaul ve Pedro Conceicao), UNDP, Oxford University Press, 2006, p. 92.

¹² Stiglitz, a.g.e., p. 92.

¹³ B.Kovancılar, M Miynat, S. Bursalıoğlu, a.g.e., s. 128.

sağlayan mal ve hizmetlerdir.¹⁴ Yarı kamusal mallar, yoğun tüketim alanına sahip olması ve yüksek dışsallık kabiliyetine sahip olması neticesinde kamusal mal özelliği taşımaktayken, bölünebilir ve pazarda sunulabilir özellikleriyle de özel mal statüsü taşımaktadır.¹⁵

Yarı kamusal malların en önemli iki örneği eğitim ve sağlık hizmetleridir. Sağlık hizmetleri örneği ele alınacak olunursa; bireylere sunulan sağlık hizmetleri bireyin yaşam şartları ve refahını üst seviyeye taşımaktadır.

Birey sağlıklı olduğu takdirde yaşam kalitesini düzenleyebilmekte ve hayatını rahat bir şekilde idame ettirebilmektedir. Sağlık hizmetinin sunulmasında bireyin aldığı fayda yüksek seviyededir. Sağlık hizmetleri bu yönüyle özel mal özelliği göstermektedir.

Bireyin sağlıklı olması ayrıca topluma da pozitif dışsallık sağlamaktadır. Şöyle ki, sağlıklı bireyler sağlıklı toplumları oluşturmaktadır. Bu sayede bu topluma sahip devletler diğer devletlere göre avantajlı hale geçmektedir.

Sağlıklı ve verimli bir iş gücüne sahip olmaları yanı sıra, sağlıklı toplumlardaki gibi sağlık hizmetlerine yüksek meblağlar ayırmalarına gerek kalmayacaktır. İşte bu özeliğiyle yarı kamusal mallar ya da karma mallar yaydıkları yüksek dışsallıklardan ötürü, kamusal mal özeliği taşımaktadırlar.

Fakat bu kamusal malların finansmanı ne tam olarak devlete ne de özel sektöre bırakabilmektedir. Bu mal ve hizmetlerin üretimi özel sektöre bırakıldığı takdirde yüksek gelir seviyesine sahip olan bireyler bu mal ve hizmetler rahatlıkla yararlanacak iken, düşük gelir seviyesine sahip olan hane halkları, bu çok iki hizmetten ya mahrum bırakılacaklar ya da istedikleri şekilde gibi yararlanamayacaklardır. Sadece devletin güdümünde gerçekleştirirse ağır alt yapı masrafları ve denetim zorlukları sebebiyle istenilen seviyeye getirilemeyecektir.

¹⁴ B. Kovancılar, M. Miynat, S. Bursalıoğlu, a.g.e., s. 129.

¹⁵ B. Kovancılar, M. Miynat, S. Bursalıoğlu, a.g.e., s. 129.

1.2.1.3. Kulüp Malları

Kulüp malları terimi ilk defa, Buchanan tarafından kullanılmıştır. 1965 yılında yayınladığı kitabında, kulüp teorisi hakkında, verdiği bilgilerle maliye literatürüne bu kavramı kazandırmıştır. Kulüp; aynı mal ve hizmeti kullanan ya da kullanmak isteyen bireylerin oluşturduğu bir topluluktur. Bu topluluğunun özelliği ortak fayda sağlamak için oluşturulmuş gönüllük esasıyla hareket etmeleridir.¹⁶

Kulüp mallarını diğer kamusal mallardan ayırt edecek özellikler sıralanacak olunursa:

- Kulüp mallarında gönüllük esastır. Sadece mal ve ya hizmetten fayda sağlayacak bireyler ya da kurumlar bu kulübün içerisinde yer alırlar. Eğer kulübün oluşturduğu mal ve hizmetler kullanıcılar tarafından talep görmüyorsa bir kulüp malından söz edebilmek mümkün değildir.

- Kulüp mallarında kalabalıklaşma maliyeti sıfırdır. Hiç bir kulüp üyesi dışarıda kalmamak suretiyle eşit olarak mal ve hizmetten yararlanırlar. Kulüp, hizmet üretimini yapamayacak seviyeye geldiğinde, üye alımını durdurarak optimum seviyeyi yakalamayı amaçlar.

- Kulüp mallarında yukarıda tam olarak sağlanamayan özellik olan tüketimden dışlanma burada sağlanabilmektedir. Kulübün şartlarını yerine getirmeyen üyeler mal ve hizmetlerden yararlanmada dışlanabilmektedirler.

- Kulübün kararlarına bütün üyeler riayet etmek durumunda bırakılmışlardır. Oluşturulan mal ve hizmetler bu kural çerçevesinde kullanılmaktadır.

- Kulüp malları ile tam kamusal mallar arasındaki ayırım optimize ilkesine dayandırılmaktadır. Optimum olarak üretilecek mal seviyesini kulüp üyeleri belirleyebilmektedirler. Burada belirtmek gerekir ki fazla üyenin olması üretilecek malın niteliği değiştirmektedir.¹⁷ Üretilecek olan mal hizmetin kalitesi düşmekle beraber malın sunumunda da fazla yığılmadan kaynaklanan sorunlarla karşılaşılabilir.

¹⁶ B.Kovancılar, M. Miynat, S. Bursalıoğlu, a.g.e., s. 130.

¹⁷ B.Kovancılar, M. Miynat, S. Bursalıoğlu, a.g.e., s. 131.

1.2.1.4. Ortak ürünler

Ortak ürünler olarak adlandırılan kamusal ve hizmetlerin ortak özelliği, tüketimi esnasında bireylerin dışlanabilmesinin mümkün olmaması ve tüketimlerinin ise bireyselliğin ön planda olmasıdır.¹⁸

Bu tür mal ve hizmetler, tam kamusal yarı kamusal ya da özel mal hizmet olabilmektedir.¹⁹ Ürün bir taraftan dışsallığı ile sınırları aşarken bir taraftan da tüketim ile bireysellik göstermektedir. Ürünün sınırları kullanıcıların sağladığı faydalar neticesinde belirlenebilmektedir. Yağmur ormanları örneği ele alınacak olunursa, ormanların korunması ülke ya da ülkelerin daha temiz hava solumalarına erozyonu azaltılmasına, neden olurken global düzlemde oluşturacağı biyolojik çeşitlilik sayesinde kamusal fayda sağlayabilmektedir. Söz konusu kamusal mal ve hizmetin üretimi ya da korunması global düzlemde yerel düzleme aktarılan finansmanlarla karşılanabilmektedir.

1.2.2. Kamusal Üçgeni Aracılığıyla Kamusal Malların Sınıflandırılması

Kamusal mallar tanımlamaları, her ne kadar geniş çerçevelerde ele alınıp, farklı görüşlerle açıklanmaya çalışılsa da, rakip olma ve dışlanamazlık kriterlerini içeren tanımlardan öteye geçememektedir.²⁰ Ayrıca tanımlamalarda, oluşan kamusallığın tüketimden kaynaklanan bir kamusalılık olduğumu ya da faydadan oluşan bir kamusalılık mı olduğu tam olarak ayırt edilememektedir.

Böyle bir durumda yeni kamusalılık tanımının yapılması kaçınılmaz olmuştur. Sadece rekabet ve dışlanmayı esas almayan ve kamusallığın kaynağını açık bir şekilde ortaya koyan yeni kamusal mallar, tüketimde dışlanmanın bulunmadığı ve tüketimde kamusallığın görüldüğü mal ve hizmetler olarak literatürde tarif edilmiştir.²¹

Bu tanım Kaul ve Mendoza'nın oluşturduğu üçgen ile daha da geliştirilmiştir. "Kamusal Üçgeni" olarak adlandırdıkları üçgende, kamusallığın derecesini açıklamışlar.

¹⁸ B.,Kovancılar, M, Miynat, S., Bursalıoğlu, a.g.e., s. 132.

¹⁹ Todd Sandler, On Financing Global and International Public Goods, **Policy Research Working Paper** 2638, July, 2001, p.14.

²⁰ B.Kovancılar, M, Miynat, S. Bursalıoğlu, a.g.e., s. 133.

²¹ B.Kovancılar, M, Miynat, S. Bursalıoğlu, a.g.e., s. 134.

Kamusallık üçgeninin, ilk köşesinde tüketimde kamusallık, diğer köşesinde faydaların dağılımında kamusallık, son köşesinde de karar almada kamusallık bulunmaktadır.

Karar almada kamusallık denildiğinde, üretilmesine karar verilecek mal ve hizmetin hangi şartlarda ne kadar üretileceği, maliyetinin nasıl karşılanacağı ve kamusal malların hangi düzeyde sunulacağı sorularına cevap vererek en optimum kamusal malı en uygun seviyede üretileceğine karar vermektedir.

Faydaların dağılımında kamusallıkta ise üretilen mal ve hizmetin kullanıcıları arasında adil bir paylaşımın sağlanması ve bu mal ve hizmetlerdeki dağılımında en iyi faydanın gerçekleştirilmesini esas almaktadır.

Tüketimde kamusallıkta ise, kamusal malın tüketiminde en fazla faydanın sağlanması hedeflenmektedir.

Başka bir yazar konuya değinirken, söz konusu kamusal üçgeni biraz daha açarak bu kamusallık dağılımının nasıl yapıldığı şöyle tarif etmektedir:²²

- Tüketimde ve faydaların dağılımında tam olarak kamusal, ancak karar alma düzeyinde tam olarak kamusal olmayan durumlar
- Tüketimde ve karar alma düzeyinde tam olarak kamusal, ancak faydaların dağılımında tam olarak kamusal olmayan durumlar
- Tüketimde tam olarak kamusal, ancak karar alma düzeyinde ve faydaların dağılımında tam olarak kamusal olmayan durumlar
- Tüketimde faydaların dağılımında ve karar alma mekanizmalarında tam kamusal olmayan durumlar

1.2.2.1. Global Kamusal Mallar

Neo-liberal politikaların güdümünde gelişen globalleşen dünya sistemiyle beraber bir çok tanım ulus devlet sınırları aşarak bütün dünya üzerinde kullanılmaya başlanmıştır. Bu tanımlar evrensel nitelikleriyle anılmaktadır. Ekonomik, ticari ve sosyal anlamda yaşanan hızlı değiş tokuşlar insan kaynaklı hizmet piyasasına ve kapital kaynaklı sermaye piyasasına yansımıştır. Ülkelerin diğer komşu ülkeleriyle ve hatta komşu kıtalarıyla oluşturduğu bu global denklemde, pozitif ya da negatif dışsallıklar yadsınamaz bir hal almaktadır. Her hangi bir ülkenin yaptığı üretim neticesinde geçtiğimiz yüzyılın ortalarına

²² Hülya Kirmanoğlu, Nazan Susam, Elif Yılmaz, Maliye Teorisinin Çıkmazı: Küresel Kamusal Mallar (Kalkınma Yardımları İçinde Küresel Kamusal Malların Finansmanı), Maliye Dergisi, sayı. 150, 2006, s.28.

kadar sadece o ülke etkilenmekteyken bu etkilenme ya da dışallık ülke sınırlarını aşmış bölgesel veya ulusal düzlemde etkisini göstermeye başlamıştır. Örneğin, bir ülkenin su kaynaklarını kullanması önce kendi sorunu iken, geçtiğimiz yüzyılın sonunda ve bu yüzyılda bu kullanım bir dünya meselesi haline gelmiştir. Kullanılan kaynakların ne kadar verimli kullanıldığı, bütün ülkeleri ilgilendiren bir mesele haline almıştır. Pozitif yada negatif dışallıklar neticesinde ortaya çıkan etkilerinin iyileştirilmesi yada kullanılmasıyla ortaya çıkan mal ve hizmetler global kamusal olarak tanımlanmaktadır.

Bu konuda yapılan bir tanımlamaya göre, dünya üzerindeki herkesin elde edebildiği tüketimde herhangi bir kısıtlamanın bulunmadığı tüketimde rekabetin olmadığı finansmanında dünya üzerindeki ülkeler tarafından gerçekleştirildiği mal ve hizmetlere, global kamusal mal denilmektedir.²³ Bir başka tanım ise; bütün insanlara bütün uluslarası ve bütün kuşaklara fayda sağlayan malları global kamusal mal olarak tanımlamaktadır.²⁴

Ferroni ve Mody'nin tanımında ise uluslar arası kamusal mallar rekabeti ve mahrum edilmenin mümkün olmadığı dünya mallarıdır.²⁵

Dünya Bankası ise verdiği tanımda, sınır ötesi dışallıkların olması gerektiğini vurgulamış tüm faaliyetlerle beraber finansmanında ortak şekilde paylaşılması gerektiğini belirtmiştir.

Yine Dünya Bankası'nın verdiği başka bir tanımda ise, global kamusal mallar yoksulluğun azaltılması ve kalkınmanın arttırılmasında önemli bir işlev gösteren, yalnızca gelişmiş ya da gelişme gösteren ülkelerin işbirliğinde üretilebilen, önemli sınır ötesi dışallıkları bünyesinde bulunduran mallar hizmetler veya politik sistemlerdir.²⁶

Görüldüğü üzere global kamusal mallar konusunda bir çok tanım yapılmıştır. Bu tanımlar, birbirinden farklı noktalarda ayırım göstermektedir. Bu durumun en önemli sebeplerinden birisi, kavramın yeni olması ve içinin henüz tam olarak doldurulamamasından kaynaklanmaktadır. Bilindiği üzere ilk kez 1999 yılında Birleşmiş

²³Fevzi Rifat, Ortaç, **Global Kamu Malları ve Finansmanı**, 1.Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001, s.18.

²⁴Mendoza Ronald, Kaul Inge, **Advancing The Concept of Regional Public Goods Managing Globalization**, Oxford University Press January 2003, p. 93.

²⁵ Ferroni M., A. Mody, Global Incentives for International Public Goods: Introduction and Overview, içinde ed. by. Ferroni, M, A. Mody; **International Public Goods: Incentives, Measurement and Financing**, Washington D.C., Kluwer Academic Publishers and World Bank, 2002, p.1.

²⁶ Todd Sandler "Financing Global and International Public Goods Policy", **World Bank Policy Research Working Paper no:2368**, p.54.

Milletler Kalkınma Programı çerçevesinde ele alınmış olan global kamusal mallar kavramı daha sonra “Global Kamusal Malların Sunumu” isimli kitapla daha geniş çevrelere ulaştırılmıştır.

Tanım farklılıklarının olmasını diğer ve en önemli sebebi ise; global kamusal malların hangi kriterlere göre tanımın yapıldığıdır. Global kamusal mallar, tıpkı ulusal kamusal mallar statüsünde değerlendirildiği için tüketimde rekabetin olmaması ve mahrum bırakılmama tanımda belirlenen esas kriterdir. Bu, ”kamusallık kriteri içerisinde değerlendirilmektedir. Fakat, ulusal kamusal mallardan farklı noktası oluşturulacak faydanın bu günkü ve gelecek nesilleri içine alacak bir fayda olmasıdır. Bu kriter ”evrensel benzeri” (quansiuniversal) denilmektedir.²⁷ Burada evrensel benzeri kriterinde bahsedilen, dünya çapında meydana gelen bir pozitif dışsallığın ya da oluşan negatif dışsallığın absorbe edilmesiyle ortaya çıkan faydanın, bütün dünya devletlerinin o kuşağını ve gelecek kuşaklarının eşit derecede fayda görmesidir.

1.2.2.2. Ulusal Kamusal Mallar

Bir kamusal mal ve hizmetin dışsallığı bu kamusal mal ve hizmeti oluşturan ülkenin dışına çıkamıyorsa ulusal kamusal mal olarak nitelendirilmektedir. Bu tür mal ve hizmetlerin iki özelliği bulunmaktadır. Bunlar:

- Bu mal ve hizmetlerin faydasından ulus içinde yaşayanları dışlayabilmenin mümkün olmaması

- Faydalarının bölünememesinden kaynaklanan, fiyatlandırma sorunları ve piyasa temelli bir yaklaşımla sunulmalarının mümkün olmamasıdır.²⁸

Üretilen kamusal ve hizmetler sadece ulusun içerisinde yer almakla kalmayıp yoğun bir dışsallık içermektedir. Ulusta yaşayan her birey bu kamusal mal ve hizmetlerden bir şekilde yararlanmaktadır.

²⁷ Kaul, Inge Grunberg ve Stern Marc ,Defining Global Public Goods: **International Cooperation in The 21st Century**, Oxford University Press, New York, 1999, p.2.

²⁸ B.Kovancılar, M Miynat, S. Bursalıoğlu, a.g.e., s. 135.

Bu tür kamusal malların fiyatlandırma sorunlarının bulunması ise, üretilen mal ve hizmetin hangi parametrelerle fiyatlandıracağı bilinmemektedir. Herkesin faydalanabilmesi onun ulaşılabilirliğini kolay kılmaktadır. Bu ise onu olduğundan daha önemsiz bir mal ve hizmet olarak göstermektedir.

Ulusal kamusal mallara örnek ulusal savunma verilebilir. Gerçekte de bu kamusal mal, fiyatlandırılmamakta ve kimsenin dışlanması mümkün olmamaktadır.

Bu tür mal ve hizmetlerin devlet adına önemi ise, sununu yapılması bu kurumun temel görevleri arasında bulunmaktadır.

1.2.2.3. Bölgesel Kamusal Mallar

Bazı kamusal mal ve hizmetlerin faydaları sınırları ulusları aşmakta ama küresel bir nitelik kazanmamaktadır. Küresel kamusal mallar ile ulusal kamusal mallar arasında kalan bu tür mallara bölgesel kamusal mallar denilmektedir.

Özellikle ulus devlet modelinin seksen sonrası neo liberal politikalarla yeniden tanımlanma gerekliliği, bölgeleri öncelikli bir hale getirmiştir. Bölgelerin gelişimi de ürettiği artı değerlerle mümkündür. Bölgesel kamusal mallar işte bölgelerin aktifleşmesi sonucu daha önem kazanmıştır. Farklı sınıflandırmaları ve farklı finansman yöntemleri olan bölgesel kamusal mallar aşağıda ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

2. BÖLGESEL KAMUSAL MALLAR

Bölgesel kamusal mallar literatürün yeni kavramlarının birisidir. Ulusal kamusal mallardan çok global kamusal malların özelliği göstermektedir. Sunum şekilleri, finansman yöntemleri ve diğer özellikleriyle spill over denilen dışsallığın global düzeye erişememesiyle ortaya çıkar.

2.1. Bölgesel Kamusal Malların Tanımı

Uluslar arası kamusal mallar, ulusal kamusal malların etkilerinin sınır ötelere geçmesiyle oluşan mal ve hizmetler bütünüdür. Ortaya çıkan paydalar, ülkelerin sınırlarını

aşarak küresel bir nitelik kazanmıştır. Aslına bakılırsa uluslar arası kamusal mal niteliğinde olan bazı mal ve hizmetler küresel kimliğe ulaşamayarak belli bir alanda etkisini sürdürürken, diğer alanlarda bu faydalarını gösterememektedirler. Literatürde bölgesel kamusal mal ve hizmetler olarak geçen bu dışsallıklar çok yeni bir tanımdır. Ayrıca tanımı belirleyen bölgeselcilik ve kamusalılık kavramları muğlak taraflarıyla tanımı daha da zorlaştırmaktadır.

Ülkeler arasındaki eşyaların, mal ve yardımların, parasal akışın, iş gücünün değişimi uluslar arası boyutta incelenirken; bölgesel kamusal mallar, bu değiş tokuşların ulusalın üzerinde belli bir bölgede gerçekleşmektedir. İşte bu kamusal mal akışı, bölgesel kamusal mallar olarak nitelendirilir.²⁹

Bölgesel kamusal mallar, iyi bilinen iki ya da daha fazla ulusun oluşturduğu alanlarda fayda sağlamaktadır. Bölgesel kamusal mallarda, bölge denilince genellikle bu kelime coğrafi anlamda kullanılmaktadır. Aynı bölgeyi paylaşan iki ya da daha fazla ülke, bir dağın etrafında, bir nehrin kıyısında ya da bir platonun etrafında bölgeselciliği oluşturabilir.

Bir bölgeye barışın getirilmesi de siyasi anlamda bölgeselciliğe örnek olacaktır. Bölgesel kamusal mallar coğrafi bir boyutta incelense de yukarıdaki örnekteki gibi siyasi bir anlam da içerebilir. Bölgesel kamusal mallar aynı kültürü, aynı tarihi paylaşan ülkeler arasında da olabilir. Tarihin korunması, dilin güçlendirilmesi gibi kamusal öncelikler bölgesel kamusal mallar olarak incelenebilir.

Kea Woldrad'a göre bölgesel kamusal mallar olarak bilinen mal ve hizmetler, bir coğrafyada komşuluk bağı bulunan ülkelerin faaliyetleri sonucunda meydana gelen faydaların, yine aynı komşu ülkeler tarafından paylaşıldığı kamusalılık özelliği öne çıkan mallar, hizmetler, kurallar bütünü veya politik rejimlerdir.³⁰

Ferroni'nin tanımında ise bölgesel kamusal mallar, ulusal kamusal mallar ile uluslar arası kamusal mallar arasında kalan bir sınıftadır. Fayda, aynı kıtayı ya da aynı yarım

²⁹ Marco Ferroni, "Regional Public Goods, The Comparative Edge of Regional Development Banks", www.iie.com/publications/ferroni0202.pdf p.3.

³⁰Kea Woldrad, Regional Public Goods :Promoting Regional Solutions For Regional Problems ,An Abstract , **Inter-American Development Banks**, February, 2002, p.18.

küreyi paylaşan komşuların arasında sağlanır. Bu komşu ülkelerin, kendi aralarındaki bir ya da birkaç liderin organizasyonunda bölgesel kamusal mallar oluşturulur.³¹

Arce ve Sandler'in tanımında ise bölgesel kamusal mallar, uluslar ve uluslar arası kamusal mallar arasında bulunan ulusal sınırlardan daha geniş alana hitap eden fakat bu sınırların iyi bir şekilde belirlenmediği bir alana da dağıtılan faydalar bütünüdür.³²

Kısaca, yapılan tanımlarından yararlanılarak bölgesel kamusal mallar belli bir coğrafyada yaşayan bireylerin elde edebildiği tüketiminde rekabetin ve kısıtlanmanın bulunmadığı, her kesimin yararlanabildiği ve finansmanının bölgesel olarak sağlandığı mal ve hizmetler bütünü olarak tanımlanabilir.

2.2. Bölgesel Kamusal Mal Çeşitleri

Bölgesel kamusal mallar literatürde üç ayrı sınıfa ayrılmaktadır³³. Bunlar;

- Ülke temelli olmayan bölgesel kamusal mallar
- Ülkeler arası mekanizmalar
- Ülkeye özgü politikalardır.

2.2.1. Ülke Temelli Olmayan Bölgesel Kamusal Mallar

Bütün ülkeler tarafından yapılması, yönlendirilmesi gereken ancak söz konusu ülkeler için tam verimliliğe kavuşturulması mümkün olmayan bölgesel kamusal mallardır. Bu türü oluşturan bölgesel kamusal mallar bölgenin kendi içerisinde entegrasyonu ile oluşturulabilir. Sağlam temeller üzerinde yürütülen ilişkiler bu mallarında aktif şekilde kullanılmasına ve yayılmasına yol açacaktır. Bölgenin ekonomik ve siyasi istikrarının devamı için gerekli olan bu bölgesel kamusal mallar oluşumunda bütün bölge ülkelerinin faaliyette bulunması gerekir.

³¹ Woldrad , a.g.e s.33.

³² Arce M. Daniel ve Sandler Todd, "Regional Public Goods Typologies, Provision, Financing and Development Assistance" , **Export Group on Development Issues Foreign Affairs of Ministry Sweden** , 2002 ,s.12-13.

³³ Ferroni ,a.g.e., p.1.

Her ülkenin politik sistemi ve politikasına uygun şekilde gerçekleşen bölgesel kamusal mallardır. Bölgedeki ülkelerin istikrarı için oluşturulacak bölgesel alt yapılarında bulunduğu bölgesel kamusal mallarda ülke temelli olmayan bölgesel kamusal malların içerisinde yer almaktadır. Örnek verecek olursak; bilginin akışı, eğitimin desteklenmesi, bölgesel alanda iletişimin gerçekleştirilmesi bu sınıfa ait bölgesel mal çeşitleridir.

Örneklerden biri olan bölgedeki bilgi akışını ele alınacak olursa; bölge ülkelerinden birisinin bilgi akışının oluşturulmasında aktif rol üstlendiğini düşünülürse, ancak bölge içinde her ülke bu aktifliği sağlayamazsa bölgenin bu kamusal malı oluşturması beklenemez. Bölgesel bu tür kamusal malları oluştururlarken sürekli olarak iletişim içerisinde kalınmalıdırlar.

2.2.2. Ülkeler Arası Mekanizmalar

Bu tür bölgesel kamusal mallar ise belli bir hareketin sonucunda doğar. Yapılan aktivitenin oluşturduğu negatif dışsallığın nasıl engelleneceğini belirleyen bölgesel kamusal mallardır.

Bölge sadece kendi içerisinde değil dış etkenlerle de sürekli bir etkileşim içerisinde yer almaktadır. Bu etkileşim hali, sürekli pozitif dışsallığı doğurmamaktadır. Bölgedeki bir ülkede çıkan ekonomik krizin, bölgeyi nasıl etkileyeceğini bu etkinin nasıl minimum riskle karşılanacağını bu bölgesel kamusal mallar sağlamaktadır.

Alınacak finansal önlemler, kotalar ya da gümrük anlaşmalarıyla bölgenin finansal istikrarı sağlanmaktadır. Bu örneğimiz çok daha genişletilebilir. Kullanılabilir su kaynaklarının korunmasından, hava kirliliğinin önlenmesine kadar geniş bir yelpazede bu bölgesel kamusal mallar incelenebilir.

2.2.3. Ülkeye Özgü Politikalar

Yukarıda tarif edilmeye çalışılan ülkeler arası mekanizmalar, bölgesel kamusal mal türünün ortaya çıkan aktivitenin negatif dışsallığın sonucun meydana gelmekteydi. Ülkeye özgü politikalarda ise oluşturulan bölgesel kamusal malın, pozitif dışsallığı

incelenmektedir. Bir ülkenin içinde oluşan, pozitif dışsallık diğer ülkelere de sirayet ederken örnek teşkil edecektir. Ayrıca oluşturulan bu pozitif dışsallık “Public Bad” denilen sınır ötesi negatif dışsallıkların önünü kesecektir.³⁴

Ülke temelli olmayan ve ülkeler arası mekanizmalar olarak ayrılan bölgesel kamusal mallar “çekirdek faaliyetler”; ülkeye özgü politikalar ise “tamamlayıcı faaliyet” olarak nitelendirilmektedir. Tamamlayıcı faaliyet çekirdek faaliyetlerin oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Çekirdek faaliyetler ise bölgesel kamusal malların oluşturulmasına katkı sağlar.

2.3. Bölgesel Kamusal Malların Kriterleri ve Özellikleri

Öncelikle belirtmelidir ki bölgesel kamusal mallar global kamusal mallarla çok küçük ayrıntılar dışında hemen hemen aynı özellikleri taşımaktadır. Fakat bilindiği üzere bölgesel kamusal malları oluşturan ülkeler arasında bir rekabet söz konusu olabilir. Bu da bölgesel kamusal malların doğru şekilde dağıtılmasına engel olabilir.

Ayrıca başka bir problem ise aynı bölgeyi paylaşan ülkeler arasında bir protokolün bulunmamasıdır. Bunun önemli sebeplerinden birisi, global kamusal mallardaki gibi bölgesel kamusal mallarda liderlik anlayışının bulunmamasıdır. Nitekim global kamusal malların oluşturulmasında ya da sunumunda Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ya da İskandinav Ülkelerinin belli bir etkisi bulunurken bölgesel kamusal malların sunumunda ya da oluşturulmasında bu anlayış gelişmemiştir..

2.3.1. Bölgesel Kamusal Malların Kriterleri

Bölgesel kamusal mallarda da tıpkı küresel kamusal mallarda olduğu gibi iki ana kriterin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu kriterler yüksek kamusalılık ve evrensel benzerlik (quasiuniversal) tir.³⁵

Yüksek kamusalılıktan anlaşılması gereken, sunulan kamusal malın tüketiminden bireyleri mahrum bırakmamak ve paylaşılan ürünün kullanımında rekabetin olmamasıdır.

³⁴ Ferroni, a.g.e. p. 3.

³⁵ Zuhâl Yıldırım, “Global Kamusal Mallar ve Finansmanı”, içinde **Güncel Mali Konular** ed..Nihat Edizdoğan, Dora Yayıncılık, 1. Baskı. Bursa, 2009, s.183.

Bölgesel düzeyde oluşturulan kamusal mal, bölge içindeki ülkeler tarafından adaletli bir şekilde kullanılmalıdır. Bölgesel kamusal malın eşit şekilde kullanılabilmesi mümkün değildir. Çünkü oluşturulan faydanın ülkelerin ihtiyaçlarına göre dağıtılması gerekmektedir. Örnek verilecek olursa, bölgenin bir ülkesinde ortaya çıkan orman yangını bölgenin bütün alanlarını tehdit altında bırakabilir. Ancak bu yangından en fazla zarar görenden en az zarar görene göre oluşturulacak bölgesel kamusal mal dağıtılmalıdır.

Evrensel benzerliğin kriteri ise faydanın tüm ülkeleri, bugünkü ve gelecek nesilleri kapsayacak şekilde dağıtılmasıdır.³⁶ Bölgedeki bütün ülkelerin kamusal faydadan yararlanamaması evrensel benzeri kriterinin gerçekleşmesi için yeterli değildir. Kullanılan kamusal mal aynı nesil içerisinde kullanılsa dahi, sonuçları sonraki nesiller için de faydalı olabilmelidir. Bölgenin içindeki ülkelerden bu nesil içerisinde çocuk felci hastalığında patlama yaşandığını düşünelim. Oluşturulacak bölgesel kamusal sayesinde hastalık yenilecek ve gelecek nesillerde hastalıktan korunma yöntemlerini kullanacaklardır. Ya da bir nehir yatağının ıslahının sonucunda oluşacak fayda, sadece bu kamusal malı sağlayan nesli ilgilendirmemektedir. Gelecek nesillerde nehrin yatağından faydalanılacağından evrensel benzeri kriteri gerçekleşmiş olacaktır.

2.3.2. Bölgesel Kamusal Malların Özellikleri

Bölgesel kamusal malların özelliklerinden ilki ve belki de en belirgin olanı, bölgedeki ülkelerde oluşturulan aktivitenin sınır ötesi dışsallıklara sahip olmasıdır. Bölgenin bir ülkesinde ortaya çıkan dışsallıklar aynı bölgeyi paylaşan diğer ülkeler de farklı şekillerde etkilenmektedir. Dışsallıklar genellikle negatif şekildedir. Diğer ülkeler ortaya çıkan bu negatif dışsallığı, ortadan kaldırmak için bölgesel kamusal mal oluşturma yoluna gitmektedir. Örneğin; bölge ülkelerinin birinde barışın bozulması, ormanlık alanların azaltılması ya da yağın asit yağmurları diğer ülkeler için sınır ötesi dışsallıklardır.

Bölgesel kamusal malların özelliklerinin, doğru bir şekilde ortaya konulabilmesi için karşılaştırmanın ulusal kamusal mallarla yapılması gerekmektedir. Tüketimden mahrum bırakılmama özelliği ulusal kamusal mallar için olduğu kadar bölgesel kamusal

³⁶ Yıldırım, a.g.e., s.183.

mallar için de geçerlidir. Bölgede oluşturulmuş olan bir fayda o bölgenin diğer ülkelerinde yaşayan vatandaşları tarafından da paylaşılmalıdır. Bu paylaşım eşit bir paylaşım değildir. Bölgedeki bazı ülkeler bölgede ortaya çıkan bu faydadan daha büyük faydalar sağlayacakken bazı ülkeler için ise bu böyle olmayacaktır. Örneklendirecek olunursa; bölgede ortaya çıkan salgın bir hastalık, öncelikle yüksek risk grupları ve hastalığa yüksek dozda maruz kalan ülkelerin vatandaşları için tedavi şekli geliştirilecektir. Bölgedeki diğer ülkelerin vatandaşları içerisinde hastalık potansiyeline sahip olmayanlara sağladığı fayda daha az olacaktır.

Tüketimden mahrum bırakılmamanın bir riski ise bedavacılık sorunudur. Bölgede ortaya çıkan faydadan yararlanan ülke, bunun mali yükümlülüğüne katlanmayabilir ya da katlanamayabilir. Söz konusu olan iki olgu da “Free Rider” denilen bedavacılık sorununu karşımıza çıkartacaktır.

Tıpkı ulusal kamusal mallarda olduğu gibi bölgesel kamusal mallarda da ortaya çıkan fayda bölünememekte ve her kullanıcı bu faydadan pay alabilmektedir.

Bölgesel kamusal malların ulusal kamusal mallarla benzer özellikleri olduğu gibi, bölgesel kamusal malları ulusal kamusal mallardan ayırtan bazı özellikler de mevcuttur.

Bunlardan biri, ortaya çıkacak fayda oluşturulurken bu faydanın kim tarafından organize edildiğidir. Ulusal kamusal mallarda, faydanın organize edilmesini sağlayan ulus devletler iken, bölgesel kamusal malların organizatörleri bölgesel kuruluşlar, uluslar arası şirketler ya da uluslar arası organizasyonlardır. Bölgesel kamusal mallar, uluslar arası kamusal malların içerisinde bulunduğundan bu malların organizasyonunda protokollerden gelen bazı eksiklikler mevcuttur. Bölgesel kamusal mallar için akla gelen ilk organizasyon bölgesel kalkınma bankalarıdır. Bölgesel kalkınma bankaları bölgenin şartlarını bildiğinden koordinasyon ve faaliyeti diğer uluslar arası organizasyonlara göre daha kolay olmaktadır. Dünyanın farklı kıtalarında, farklı merkezlerde bulunan bölgesel kalkınma bankaları birçok bölgesel organizasyonun finansörlüğüne devam etmektedir.

Bölgesel kamusal malları ulusal kamusal mallardan ayıran başka bir özellik de, ortaya çıkan finansmanın şeklidir. Bilindiği üzere ulusal kamusal malların finansmanı devletin koyduğu mali kurallar çerçevesinde gelişirken, bölgesel kamusal mallarda bu hibe, bağış, kredi gibi finansman yöntemleriyle gerçekleştirilmektedir. Ulus devletin finansman

kaynakları içinde hibe veya bağışlar çok görülmemektedir. Fakat bölgesel entegrasyonun sağlanması için oluşturulan bölgesel kamusal mallar için finansmanın çoğunluğu kredi, hibe yoluyla sağlanmaktadır. Gerek gelişmiş ülkelerden gerek bölgelerin bankaların finansmanından gelen hibe ya da krediler bölge için büyük önem taşımaktadır.

2.4. Bölgesel Kamusal Malların Sınıflandırılması

Bölgesel kamusal malların sınıflandırılması, global kamusal malların sınıflandırılması ile küçük ayrıntılar dışında hemen hemen aynı özellikler göstermektedir. Global kamusal mallar dünyanın bütününe temel alarak bir sınıflandırmayla açıklanırken bölgesel kamusal mallar dünya içerisinde belli bir coğrafyanın içinde sınıflandırılmaktadır. Global kamusal mallar olduğu gibi sınıflandırılan bölgesel kamusal mal sınıflandırılması yapılırken belli başlı üç sınıflandırma şekli kullanılmaktadır. Bunlar sıralanacak olursa:

- Geleneksel Bölgesel Kamusal Mal - Yeni Bölgesel Kamusal Mal Sınıflandırması
- Oluşturulan Faydanın Türüne Göre Bölgesel Kamusal Malların Sınıflandırılması
- Kamusalığın Derecesine Göre Bölgesel Kamusal Malların Sınıflandırılması

2.4.1. Geleneksel Bölgesel Kamusal Mal - Yeni Bölgesel Kamusal Mal

Kapitalizmin ilk nüvelerinin olduğu 17 y.y'da serbest ticaretin sağlanması için yapılan bölgesel anlaşmalar ve ticaretin rahatlıkla sağlanması için oluşturulmuş ilk kurallar bütünüdür. Ayrıca bölgenin iklimine etki eden atmosfer ya da tabiata dönük dışsallıklar da geleneksel bölgesel kamusal mallar içerisinde yer almaktadır.

Artan teknolojik gelişmeler ve dışsallıkların ulus aşırı ülkeleri etkilemesi de yeni kamusal malları kullanıma açmıştır. Bölgenin refahının ve güvenliğinin korunması için bazı anlaşmalar yapılmış ya da politikalar revize edilmiştir. Yeni dünya düzeninin de bölgenin güçlü ekonomik yapıya sahip olması bütün dünyayı etkileyecek bir unsur haline almaya başlamıştır. Ekonomik güçlü olabilmesi de ancak bölgede ekonomik istikrarın sağlanabilmesi ile mümkün olabilmektedir. Bölgedeki ekonomik istikrar için kullanılan

finansal sistemler ya da tarımın verimliliği için uygulanan tarımsal politikalar yeni bölgesel kamusal mallara örnek olarak gösterilebilir.

Bu malların ortaya çıkışında bir çok faktörün rol oynadığı söylenebilir. Özellikle rekabetçi devalüasyon, sosyal damping gibi negatif dışsallıklar küresel düzeydeki artışıyla bölgesel politikaları etkilemiştir.³⁷ Bir diğer ana faktör ise bölgede bulunan ülkelerin finansal piyasalarında oluşması muhtemel değişken risklerdir. Küresel ekolojik değişiklikler, bölgenin iklimsel şartlarını etkileyip, tarım ya da sağlık alanlarında riskler oluşturabilir. Diğer bir önemli faktör ise uluslar arası şirketlerin sivil toplum örgütlerinin artan bölgesel ve küresel güçleridir.³⁸ Dünyanın farklı yerlerinde gelişen olayların etkileri farklı coğrafyaları hemen etkisi altına alabilmektedir. Birbirinden uzak alanlarda yapılan faaliyetler, birbirini negatif ya da pozitif yönde etkileyebilmektedir

2.4.2. Oluşturulan Faydanın Türüne Göre Bölgesel Kamusal Mallar

Oluşturulan faydanın türüne göre bölgesel kamusal Tablo.1’de gösterildiği şekilde sıralanabilir.³⁹

2.4.2.1 Kapasite Artırımına Yönelik Bölgesel Kamusal Mallar

Bu tür mallar bölgesel düzlemle beraber bütün dünya insanlarına da hizmet eden kamusal mallardır. Ortaya çıkan artı değer bölgesel alanda fayda artırımına giderken global düzlemde de faydanın devamı sağlanmaktadır. Oluşturulan kamusal mal bölgede etkinliğini devam ettirirken, bölgesel ve siyasi sınırları aşarak küresel kimliğe kavuşabilmektedir. Kapasite artırımına yönelik bölgesel kamusal mallara örnek olarak “bilgi” verilebilir.⁴⁰ Bölgesel eğitim kurumları ya da sivil toplum örgütleri, oluşturdukları

³⁷ Yıldırım, a.g.e., s.193.

³⁸ Ferroni,, a.g.e s.10.

³⁹ Oliver Morrissey, Dirk WillemTe Welde ve Adrian Hewitt, **Defining International Public Goods: Conceptual Issues**, World Bank Study on International Public Goods, Overseas Development Institute, London, 2001, s.11.

⁴⁰ Ferroni, a.g.e., s.2.

bilgi ağlarıyla kapasite artırıcı bölgesel kamusal mallar oluşturacaklardır. Bu, ayrıca global kamusal malların oluşumu için de bir çekirdek vazifesi teşkil edecektir.

2.4.2.2. Risk Azaltıcı Bölgesel Kamusal Mallar

Bir çok bölgesel kamusal mal, küresel kamusal malların bölgesel sınırlarını aşamayıp küresel bir kimlik kazanamamasından ortaya çıkmaktadır. Bölgede mevcut olan bir gölün, nehrin, denizin ya da bölge vatandaşlarının kullandığı havanın kirliliğinin azaltılması, risk azaltımına yönelik bölgesel kamusal mallardan sayılmaktadır. Yapılan yatırımlar, oluşturulan kamusal mallar sadece bölgesel düzeyde kalabilmektedir. Okyanusların temizlenmesi, kapladığı alan ve ekonomik zorluklar bakımından bir denizin temizlenmesinden daha zor ve yapılabilirliği daha az mümkün risk azaltıcı kamusal maldır. Örneklendirilecek olunursa; Atlas Okyanusu'nu temizlemek bir küresel kamusal maldır. Fakat Akdeniz'in temizlenmesi bölgesel kamusal mala bir örnektir. Akdeniz'in temizlenmesi daha kolay ve yapılabilirliği daha yüksektir. Bir başka örnek ile açıklayacak olursak; bütün dünyanın barışını korumak, ekonomik ya da siyasi açıdan zor olabilir. Fakat Orta Doğu Bölgesi'nin barışının korunması, gerçekleştirilmesi daha muhtemel olan bir fayda çeşididir.

2.4.2.3. Doğrudan Fayda Sağlayan Bölgesel Kamusal Mallar

Bu tür bölgesel kamusal mallar, bölge ülkelerinin sağlık ekonomik ya da eğitim gibi önemli alanlarına faydasının direkt olarak görüldüğü mal ve hizmetler olarak tanımlanmaktadır. Mal ve hizmetlerin bölgeye etkisi hemen gözükmekte ve bölge ülkeleri tarafından paylaşılabilir. Bu malların ıslahı, verimliliği artırarak kapasite kullanımını üst düzeylere taşıyacaktır. Barışın korunması, göllerin ya da su kaynaklarının ıslahı bu tür bölgesel kamusal mal ve hizmetlere örnek olarak gösterilir.

Tablo 1. Oluşturulan Faydanın Türüne Göre Bölgesel Kamusal Mallar

Faydanın Yayıldığı Alan "Kamusalılık"		Fayda Türü	
	Risk Azaltıcı	Kapasite Arttırıcı	Doğrudan Fayda
Küresel	İklimsel Riskin Azaltılması	Küresel Yönetişim Kurumları	Biyolojik Çeşitliliğin Korunması
Bölgesel	Asit Yağmurlarının Azaltılması	Bölgesel Kurumlar	Ormanların ya da Göllerin Korunması
Sınırsız Fayda	Hastalık Riskinin Yok Edilmesi	Küresel İlgili Üretimi Kurak Tarımla İlgili	Bilinen Yoksulluğun ve Bilinen Hastalığın Oluş Sıklığının Azaltılması
Sınırlı Fayda	Hastalık Vakalarının Azaltılması	Kurak Tarımla İlgili Araştırmalar	
Kamusal Fayda Sağlaması	Çatışmaların Önlenmesi	Barışın Korunması	Barış ve Güvenlik

Kaynak: Oliver Morrissey, Dirk Willem Te Welde ve Adrian Hewitt, Defining International Public Goods: Conceptual Issues, World Bank Study on International Public Goods, Overseas Development Institute, London, 2001, s.11.

2.4.3. Kamusallığın Derecesine Göre Bölgesel Kamusal Mallar

Bölgesel kamusal mallar tıpkı ulusal ve uluslar arası kamusal mallar tasnifinde olduğu gibi dört farklı bölümde incelenmektedir. Yine bölgesel kamusal mallarda, ulusal ve global kamusal mallarda olduğu gibi iki temel özellik üzerine şekillenmektedir. Bunlar faydalı rekabetin olmaması ve oluşturulan faydadan kullanıcıların dışlanamamasıdır.⁴¹ Her bölgesel kamusal malın bu özelliğe uymadığı görülmektedir. Tüketimden dışlanamamanın ya da rekabetin olmaması özelliklerinden herhangi birinin gerçekleşmemesi durumunda ise ortaya bölgesel yarı kamusal mallar çıkmaktadır. Kamusallığın derecesine göre bölgesel kamusal mallar Tablo.2’de gösterilmiştir.⁴²

2.4.3.1. Bölgesel Tam Kamusal Mallar

Bölgesel saf kamusal mallar, tüketimden dışlanamamak ve tüketimde rekabetin olmaması gibi iki temel özelliği bir arada bulundurmaktadır. Bölgesel tam kamusal mallar da ulusal kamusal mallarda olduğu gibi tüketimden dışlanamazlık “bedava binici (Free

⁴² Oliver Morrissey, Dirk Willem Te Welde ve Adrian Hewitt, Defining International Public Goods: Conceptual Issues, World Bank Study on International Public Goods, Overseas Development Institute, London, 2001, s.11.

Rider)’’ problemini ortaya çıkartmaktadır. Bölgesel tam kamusal malı kullanan herhangi bir fayda sağlayıcı, bunun maliyetine katlanırken başka bir kullanıcı bu faydanın maliyetinden kaçınmaktadır. Sonuçta bu malın finansmanını sağlayan kurum ya da kuruluş için bu durum demotivasyon kaynağı olmaktadır. Örneklendirecek olunursa; Afrika Kıtası’nda bulunan Victoria Gölü’nün temizlenmesi için Kenya ülkesi belli bir finansman sağlamış fakat bu ülkenin komşularından olan Uganda ve Tanzania bu faydanın oluşması için katlanılması gereken maliyete katlanmamışlardır. Sonuç olarak, Victoria Gölü’ne komşu olan bütün ülkeler gölün temizlenmesinden dolayı aynı faydayı sağlamasına rağmen gölün temizlenmesi için aynı maliyete katlanmamışlardır. Burada bölgesel kamusal malı sağlayacak kurum ya da kuruluşun özellikle de bu kurum bir ülke ise vatandaşlarına bunu vergileme yoluyla yansıtması gerekmektedir. Yansıtamayacak bir durumda ise bunun finansal sonuçlarına katlanmalıdır.

Bölgesel tam kamusal mallara örnek olarak; bölgedeki nehir yataklarından kaynaklanan sel taşkınlarının önlenmesi, ormanlık alanlarda ortaya çıkan söndürülmesi, hayvan hastalıklarının kontrolü, yer altı su kaynaklarının temizlenmesi gösterilebilir. Yukarıda verilen örnekler sadece bölgedeki o günkü nesillerin faydalanabileceği bölgesel kamusal mallardır. Ortaya çıkacak mal ve hizmetlerin faydaları, sadece o dönem yaşamış olanların yararlanacağı faydalar olacaktır.

Bunun dışında ayrıca bölge içerisindeki sulak alanların korunması, bölgede bulunan göllerin temizlenmesi, doğal ortamların ekonomik faaliyetler sonucu ortaya çıkan endüstriyel maddelerden korunması ve karbondioksit emisyonlarının azaltılması gibi diğer nesilleri de etkileyecek bölgesel tam kamusal mallar mevcuttur.

2.4.3.2. Bölgesel Yarı Kamusal Mallar

Kamusal malların uygulanışlarına bakıldığında tüketimden dışlanamama ve rekabetin olmaması özellikleri bir idealden ibarettir. Aynı kamusal malın sunumunda bu iki özelliğin bir arada bulunması ancak olağanüstü hallerde meydana gelmektedir. İşte bölgesel kamusal mallarda bu iki özelliğin herhangi birinin olmaması durumunda bölgesel yarı kamusal mal oluşmaktadır. Sunulan bu bölgesel kamusal mallardan ortaya çıkan faydanın maliyetine katlanamayan ülkenin bu faydadan dışlanabilmesi mümkündür. Örnek verecek olunursa; aynı nesil içerisinde su yollarının oluşturulması, otoyolların hizmete

açılması, yerel parkların yapılması gösterilirken, nesiller arası bölgesel yarı kamusal mallara örnek asit yağmurlarının azaltılması, bölgede bulunan balık habitatının korunması, avcılar için av alanlarının oluşturulması gösterilebilir.

Yukarıda verilen örneklerden biri olan otoyolların yapılmasını ele alınacak olunursa; otoyolların yapılmasında maliyete katlanamayan ülkeyi tüketimden dışlayabilmek mümkündür. Böylelikle bu ülke otoyol ağı içerisinde yer almayarak bu faydadan yararlanamaz. Belirtmek gerekir ki, bu tür mallarda fazla talebin olması, sunulan mallardan yararlanma kalitesini düşürmektedir.⁴³

2.4.3.3. Bölgesel Kulüp Malları

Kullanıcıların kendi aralarında bir kulüp oluşturarak ürettiği bir mal çeşididir. Dışlanma maliyetleri ve faydalanma denetlenebildiğinde bu kamusalılığı oluşturan bir kulüp olabilmektedir.⁴⁴

Kulüp malı oluşturmanın faydası, bu fayda üretilirken maliyetine katlanma oranı eşit şekilde dağıtılır.⁴⁵ Bölgesel kulüp mallarının amacı, kar sağlanan faydanın aşırı kullanımdan kaynaklanacak olan kalabalıklaşma maliyetine önlem alınma isteğidir.⁴⁶ Böylelikle sadece malın maliyetine katlanabilenler bunun faydasından yararlanacaktır. Örnek verecek olunursa; bir bölgede ticaret amacıyla oluşturulacak ortak pazarlar ancak bu pazar oluşturulurken maliyetine katlananlar tarafından kullanılabilir.

6.4.3.4. Müsterek Ürünler

Meydana getirilen bölgesel kamusal malın birden çok amaç için kullanılmasıyla oluşturulan bölgesel mal çeşididir. Bu malların dışsallıklarını tam olarak hesaplayıp, belli limitler içerisinde belirtmek mümkün değildir.⁴⁷ Örneğin; bölgesel ortak ürünlerden olan barışın korunması, bölgedeki güvenliği sağlayacaktır. Sağlanan güvenlikle, ticaret hacmi genişleyecek ve refah seviyesinde de bir artış görülecektir.

⁴³ Çelebi ve Yalçın , “Kamusal Mallar Teorisinin Değişimi: Bölgesel Kamusal Mallar”, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt 15, Sayı 2, 2006, s.9.

⁴⁴ Çelebi ve Yalçın, a.g.e., s.9.

⁴⁵ Çelebi ve Yalçın, a.g.e., s.9.

⁴⁶ Çelebi ve Yalçın, a.g.e., s.9

⁴⁷.Çelebi ve Yalçın, a.g.e., s.9

Aynı nesil içerisinde bölgesel ortak ürünlere barışın korunması, askeri güçler, tıbbi ve teknik yardım verilebilirken, farklı nesiller arasında bölgesel ortak ürünlere örnek olarak; sel taşkınlarının kontrolü, barışın korunması, NATO, NAFTA ve küresel normlar verilebilir.

Tablo 2 Kamusallığın Derecesine Göre Bölgesel Kamusal Mallar

Kamusalılık Derecesi Taşma Alanı (Spill- Over Range)		Tam Kamusal Mallar	Yarı Kamusal Mallar	Klüp Mallar	Ortak Üretim Malları
Ulusal		- Yer Altı Suları -Savunma	-Su Yolları -Elektrik Şebekesi Nakli	-İletişim Ağlar -Sulama Sistemleri	-Bireysel Hizmetler -Eğitim
Bölgesel	Aynı Nesil İçerisinde	-Sel Taşkınlarının Kontrolü - Orman Yangınlarının Söndürülmesi - Hayvan Hastalıklarının Kontrolü -Yer Altı Su Kaynaklarının Temizlenmesi	-Su Yolları -İrmaklar -Otoyollar -Yerel Parklar	-Ortak Pazarlar -Kriz Yönetimi Gücü -Kablo Şebekesi -Network	-Barışın Korunması -Askeri Güçler -Tıbbi Yardım -Teknik Yardım
	Nesiller Arası	-Sulak Alanların Korunması -Göllerin Temizlenmesi -Toksin Atıkların Yok Edilmesi - Kurşun Emisyonunun Azaltılması	-Asit Yağmurlarının Azaltılması -Balık Rezervlerinin Korunması -Av Alanlarının Kurulması	-Ulusal Parklar -Sulama Sistemleri -Göller -Şehirler	-Barışın Korunması -Sel Taşkınlarının Kontrolü -NATO -NAFTA -Kültürel Normlar
Küresel	Aynı Nesil İçinde	-Okyanus Kirliliğinin Önlenmesi - Hava Tahminleri -Gözlem İstasyonları -Dünya Mahkemeleri	-Elektromanyetik Dalgalar -Uydu Yayınları -Posta Hizmeti -Hastalıkların Kontrolü	-Kanallar -Hava Koridorları -İnternet -INTELSAT	-Dış Yardım -Doğal Afetlere Yardım -Uyuşturucunun Yasaklanması
	Nesiller Arası	-Ozon Tabakasının Korunması -Küresel Isınmanın Önlenmesi -Hastalıkların Yok Edilmesi -Bilgi Yaratılması	-Antibiyotiklerin Aşırı Kullanımı - Okyanuslardaki Balık Rezervleri - Antartika'nın Korunması	-Uluslar arası Parklar -Kutup Yörüngeleri	-Tropik Ormanların Korunması -Uzay Kolonileri -Yoksulluğun Azaltılması -Birleşmiş Milletler

Kaynak: Sandler Todd. "Intergenerational Public Goods: Strategies, Efficiency and Institutions". Global Public Goods: International Cooperation in the 21st Century, Oxford University Press, New York, 1999, s.24-25

2.5. BÖLGESEL KAMUSAL MALLARIN SUNUMU

Bölgesel kamusal malların sunumu, belli kriterler, çerçevesinde olmaktadır. Bu kriterlerin olması bölgenin en iyi şekilde kamusal maldan yararlanma kolaylığına bölge halkını kavuşturacaktır.

Bölgesel kamusal mal sunum teknikleri, global kamusal mal sunum teknikleriyle aynıdır. Ancak, uygulanış alanları yönünden birbirinden farklılıklar göstermektedir.

2.5.1. Sunum İlkeleri

Bölge üzerinde oluşturulan kamusal malın, farklı hedefler ve siyasi ve de ekonomik süreçlerden geçişiyle kamusal malların sunulduğu görülmektedir. Bölgesel kamusal malların prodüktivite seviyesinin yüksek olması açısından ve bölgede adaletli bir dağıtımın gerçekleşmesi açısından bu malların sunumunda bazı ilkeler belirlenmiştir. Bölgesel kamusal mallar, global kamusal mallarda olduğu gibi, sunumu iki ilkeye dayandırılmaktadır. Bu ilkeler Samuelson tarafından oluşturulan “optimal sunum ilkesi” ve Olson tarafından kurgulanan “yerindelik” ilkesidir.⁴⁸

2.5.1.1. Optimum Sunum İlkesi

Samuelson’un optimal sunum ilkesine göre, fayda oluşturulurken her kurumun ya da her bireyin ödemek için razı olduğu noktada ortaya çıkan fayda optimum sunumu oluşturmaktadır. Bu şekilde oluşturulan bölgesel kamusal malın, sunumunda optimal sunum ilkesi gerçekleştirilmiş olunur. Bu ilkeye göre, ortaya çıkan faydanın üretimi için kullanılan marjinal maliyetin bu fayda için ödeme gücüne katlanabilecek bireylerin toplam ödeme gücüne eşit olması gerekmektedir.⁴⁹ Bölgede ortaya çıkacak olan faydanın bu bölgesel üretimin marjinal maliyetiyle eşitlik içerisinde bulunması gerekmektedir. Burada karşımıza çıkan önemli sorun ,her bireyin istedikleri tercihleri nasıl belirleyecekleri ve ortaya çıkan tercihlerin nasıl bir ödeme gücüyle karşılanacağı muammasıdır.

Uluslar arası kamusal mallar ve ulusal kamusal mallara nazaran bölgesel kamusal mallarda toplam ödeme gücü ve tercihlerin belirlenmesi daha farklıdır. Örneğin ulusal veya

⁴⁸ Çelebi ve Yalçın, a.g.e., s.10.

⁴⁹ Çelebi ve Yalçın, a.g.e., s.10.

uluslararası kamusal malların oluşumunda tercihler belirlenirken gerek siyasi gerekse sosyal parametreler devreye girmektedir. Ancak, bölgede oluşan negatif ya da pozitif dışsallıklar küresel düzlemde olan dışsallıklara göre daha az değişme göstermektedir. Bunun nedenlerinden birisi bölge hane halkları ve kuruluşların tercihlerinde büyük çapta değişiklik olmamasıdır. Bir diğeri de bölgesel kamusal malların sunumu gerçekleştirilirken bölgedeki ülkeler, bölgesel kamusal mal oluşumuna işbirliği içerisinde başlanmakta ve bölgesel kamusal malın sunumu da güçlü bağlantılarla yapılmaktadır.

2.5.1.2. Yerindelik İlkesi

Bölgesel kamusal malların sunumunda yararlanılan ilkelere ikincisi ise yerindelik ilkesidir. Temelleri Olson tarafından atılan ilkeye göre; bölge için oluşturulacak fayda bölgenin içerisinde gerçekleşmelidir. Faydanın yararlanıcılarıyla faydayı meydana getirenler aynı yerde bulunmalıdırlar. Örnek verecek olunursa, Asya Kıtası'nın herhangi bir yerinde oluşturulması düşünülen faydanın yüklenici Dünya Bankası yerine Asya Kalkınma Bankası olmalıdır. Böylelikle hizmeti sunacak birim ya da birimler pozitif dışsallıkların nerelere ulaşacağını ve hizmetin ortaya çıkışında ne gibi eksiklerin ya da avantajların olacağını bilecekler ve bölgeyi iyi bildiklerinden önemle almada ve aldıkları kararları uygulamada daha efektif olacaklardır.

Fakat yerindelik ilkesinin getirildiği dezavantajlar da mevcuttur. Buna örnek olarak bölgede işlem yapmanın getirdiği maliyet fazlalıkları verilebilir.⁵⁰ Bölgede oluşturulacak hizmet birimleri, her fayda için ayrı ayrı faaliyete geçmesi gereken merkezler olacaklardır. Güvenlik hizmetleri için ayrı bir hizmet birimi göllerin korunması için ayrı bir hizmet birimi salgın hastalıklar ıslahı için ayrı bir hizmet birimi oluşturulması buna örnek olarak gösterilebilir.

2.6. Sunum Teknolojileri

Bölgesel kamusal malların sunum teknikleri hangi kamusal malın hangi teknikle üretileceğini belirleyen bir düzenleme şeklidir. Sunum teknolojilerini tanımlamak gerekirse, kamusal malların tüketimi için kullanılabilirliği ile hane halklarının toplamda

⁵⁰ Çelebi ve Yalçın, a.g.e.,s.16

bulunduğu katkılar arasındaki orantı toplamı sunum teknolojileri teknikleri adını alır. Uluslar arası kamusal malların sunumunda olduğu gibi bölgesel kamusal malların sunumu da bu tekniklerle yapılmaktadır. Bölgesel kamusal malların oluşumunda bütün bir bölgeyi finanse edecek süper güç bir ülke bulunamayacağından ülkelerin bireyleri ancak yaptıkları katkılarla, bölgesel kamusal mallar oluşturabilecektir. Dışsalıkların yayıldığı sınırlara göre sunum teknolojileri dört kısma ayrılmaktadır.

2.6.1. Toplama Tekniği

Toplama teknolojisi sunum teknolojileri içerisinde en yaygın kullanılan sunum teknolojisidir. Bu yöntem daha çok, çevre ile ilgili kamusal mal oluşumunda kullanılabilir. Toplamda ortaya çıkan mal miktarının bu faydayı kullananların katkılarına eşit durumlarda uygulamaktadır.⁵¹ Bölgesel kamusal malın toplam düzeyi, her bir kullanıcının yaptığı katkının toplamı kadar olmaktadır. Her ne kadar toplam teknolojileri çok sıklıkla kullanılsa da bu teknolojinin de kendi içerisinde açmazları mevcuttur. Bu sorulardan en önemlilerinden birisi bir ülkenin katkısıyla yapılan bir bölgesel kamusal malın bedavacılık sorununun yol açmasıdır. Katlanılan maliyete sadece katkı sağlayan ülke ortakken, kullanılan fayda bütün bölge ülkeleri tarafından paylaşılacaktır. Bu bedavacılık sorunu malın oluşturulmasına katkı sağlayan ülkelerle katkı sağlamayan ülkeler arasında eşitsizliğe yol açacaktır. Bölgede güven ve istikrarın oluşması için gerekli olan bir birine güven ve adalet mekanizmaları bu toplama tekniğiyle ortaya çıkan bedavacılık sorunu neticesinde sekteye uğrayabilir.

Toplama teknolojilerinin kullanıldığı kamusal mallara örnek hava kirliliğinin önlenmesi toplum sağlığının korunması gösterilebilir.⁵²

2.6.2. En iyi Vuruş Tekniği

Bölgesel kamusal malın, toplam üretimini bu mal için en yüksek katkıyı yapan ülkenin belirlediği tekniktir. Toplama tekniğin aksine bu teknikte bir ülkenin yaptığı katkı diğerinin yerine aynı katkıyı sağlamaz. Genel olarak bu teknik, sağlık gibi herkesin fayda sağlayabildiği kamusal mallarda kullanılır.

⁵¹ H.Kirmanoglu, N.Susam, E. Yılmaz, a.g.e., s. 30.

⁵² Arce ve Sandler, a.g.e, s.67.

En iyi vuruş tekniğinin dezavantajı bu yöntemde koordinasyon eksikliğinin bulunmasıdır. Zira bölgesel kamusal malı üreten tek bir ülke diğer ülkeleri fayda- maliyet analizlerini yapamayacak böyle olunca da ülkelerin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamayacaktır. Bölgesel kamusal malın üretimi yapan ülke tercihlerini kendi öncelikleri doğrultusunda belirleyecektir.

En iyi vuruş tekniğine verilecek örnekler arasında ilk akla gelenlerden birisi Amazon Ormanları'nda yangınları kontrol etmek amacıyla gönderilen uydulardır. Uzaya gönderdiği uydu sayesinde Brezilya, Amazon Bölgesi'ni incelemiş ve bu faydadan diğer ülkelerde yararlanmışlardır. Amazon bölgesi bu sayede yağmur ormanları yangınlarına karşı önlemlerini önceden alabilmiştir. En iyi vuruş tekniğine verilecek bir diğer örnek sıtmanın tedavisidir. Sıtma hastalığına yakalanan ülkenin bireyleri bir taraftan tedaviyle hastalıklarını iyileştirirlerken diğer taraftan ülkenin içinde bulunan göller ve ırmakları rehabilite ederek diğer ülkelerin sıtma hastalığına yakalanma riskini minimize etmektedir.

En büyük maliyete katlananın kamu malı seviyesini belirlediği en iyi vuruş tekniğinin bölgesel tam kamusal mallardaki örneği bulaşıcı hastalıkların önlenmesi ve izleme teknolojileri olarak verilebilir. Bölgesel yarı kamusal mal için ise bu örnekler zirai araştırma bulguları ve genetiği değiştirilmiş ürünlerdir. En iyi vuruş tekniğinin bölgesel kulüp malları için verilecek örneği kriz yönetim ekibi ve uydu fırlatma sahasıdır ve en son olarak da müşterek ürünler için verilebilecek en iyi vuruş tekniği örneği ise çatışmaların barış gücü tarafından bastırılmasıdır.

2.6.3. En Zayıf Halka Tekniği

Bu teknikte oluşturulan kamusal malın miktarını belirleyen parametre mal oluşumunda en az katkıyı yapan ülkelerdir. Sunum düzeyi malın oluşumunda en az katkı yapan ülkenin sunum düzeyine eşittir.

Bölgedeki bütün ülkeler hangi kamusal malı oluştururlarsa oluştururlar bölge içerisindeki herhangi bir ülke yeterli katkıyı yapmadığı sürece diğer katkı yapan ülkelerin yaptıkları katkıyı verimliliği düşmektedir.

Bölgede tarımsal ürünlere zarar veren bir böcek türünün olduğu düşünürse, bölgedeki bütün ülkeler bu zararlıının artışıını azaltmak içine kadar kamusal üretirlerse üretsinler neticede bölgedeki kamusal mal sunum düzeyine en az katkı yapan ülkenin sunum düzeyi mal sunumunu belirleyecektir. Sonuç olarak bu tür negatif dışsallıklar ancak eşit şartlarda işbirliği ve mücadele sayesinde bertaraf edilmektedir.

Bu sunum tekniğinde yarı kamusal mallara örnek olarak hastalık salgınının gözetimi, uyuşturucu yasağı verilebilir. En zayıf halka tekniğinde bölgesel kulüp malları için ulaştırmacılığı müşterek ürünler içinse aile planlaması ve güvenlik istihbaratı gösterilebilir.

2.6.4. Ağırlıklı Toplam Tekniği

Son sunum teknolojisi olarak incelenecek ağırlıklı toplam teknolojisinde, ortaya çıkan değer, her bir ülkenin yaptığı yardımların ağırlıklı oranlarının toplamı kadardır.

Bölgesel kamusal malın oluşturulmasıyla ortaya çıkan faydanın ülke için yeterince olmasıyla bu malı üretmek için daha fazla maliyete katlanacaktır. Bu şekilde üretimin devamlılığı sağlanabilmektedir. Bu bölgesel kamusal malın üretiminde kullanılacak en iyi teknik olarak gösterilebilir.

A.I.D.S hastalığının önlenmesi ve yayılımının durdurulması için bir ülke bu tekniği uygularsa elde ettiği fayda yükselecek ve bu hastalığın önlenmesi için daha çok katkı sağlayacaktır.

Ağırlıklı toplam yönteminin örneklerine bakılacak olunursa, bölgesel yarı kamusal mallar için kirliliğinin akışını sınırlandırmak, asit yağmurunu engellemek, ağırlıklı toplama, yöntemine örnek iken, kulüp malları için serbest ticaret antlaşmaları müşterek ürünler içinse, terörizm tehdidinin ortadan kaldırılması bu tekniğin örnekleridir

2.7. BÖLGESEL KAMUSAL MALLARIN FİNANSMANI

Bölgesel kamusal mallar dört finansman kaynağıyla finanse edilmektedir.⁵³

- Kamu kaynakları
- Özel kaynaklar
- Kullanıcı ya da yararlanıcılardan gelen vergiler
- Bağlı ortaklıklar

Kamu kaynakları diye nitelendirilen finans kaynağı, uluslararası örgütler ve finansman kuruluşlarını OECD ülkeleri ve kullanıcılar sınıfında bulunan ülkeleri içermektedir.

Özel kaynaklar diye nitelendirilen finansman sağlayıcıları da

- Vakıflar
- Sivil toplum örgütleri
- Hayırsever bireylerin bağışları
- Kar amacı gütmeyen kurumlardır

Kullanıcı ya da yararlanıcılardan alınan vergilerde, kamusal malın kullanım aşamasında yararlanıcı ya da kullanıcılarından alınan vergi ya ödemelerle oluşan finansman şeklidir.

Ortaklıklar ise bütün bu finans şekillerin kombinasyonu durumundadır. Bölgesel kamusal malların finansmanında kamu kaynakları büyük rol oynamaktadır. Kamu kaynakları içerisinde yer alan iki finansman çeşidi hibeler ve kredilerdir.

Hibeler; bölgesel kamusal malın oluşturulması için bölgedeki ülkelerle ya da direkt olarak bölgesel kalkınma bankalarına yapılan nakdi yardımlardır. Hibeler, karşılıksız olarak verilir ve bölgenin makro ekonomik politikalarından, felaketlerinin iyileştirilmesine, bölgede ticaretin liberalleşmesinin önünü açılmasından, hastalıkların ıslahına kadar geniş bir yelpazede kullanılmaktadır. Belirtmek gerekir ki hibeler, amaçlarını dışında kullanılmaya uygun finansman araçlarıdır. Bağış yapan ülkenin istediği biçimden farklı

⁵³Çelebi ve Yalçın, a.g.e, s.13.

şekillerde de kullanılabilir. Bunun sebebi ise hibenin geri ödeme zorunluluğunun bulunmamasıdır.

Genel olarak hibeler, çekirdek faaliyet dediğimiz bölgesel kamusal malların oluşturulmasında kullanılmaktadır. Hibe yoluyla oluşturulan bölgesel kamusal malları, bölge için diğer bölgelere nazaran büyük avantaj sağlamaktadır. Bu avantaj hibenin doğru şekilde kullanılmasıyla doğru orantılıdır. Oluşturulan kamusal grupları sayılacak olunursa:

- Araştırma
- Bilgi yönetimi
- Örgütsel oluşumun desteklenmesi
- Banka sektörlerinde yenilikler

Hibe yoluyla karşılanan çekirdek faaliyetlere örnek olarak Latin Amerika'da Tarım Teknolojileri Bölgesel Fonu'nu tarımsal araştırmalar için ayırdığı hibeler verilebilir.

Diğer finansman aracı olan krediler, hibelere göre çok daha verimli kullanılabilir. Krediyi alan bölgedeki ülkeler için kredi eğitici bir rol taşımaktadır. Kredinin doğası gereği, geri ödemeli oluşu ülkelerin bu finansmanı daha dikkatli ve özverili şekilde kullanmasına yol açar. Yapılan finansmanın bir çoğu bu yöntemle yapılmaktadır.

Kullanılan kredinin hangi faaliyetler aktarılacağı da önem teşkil etmektedir. Alınan kredilerin büyük çoğunluğu tamamlayıcı faaliyetler olarak nitelendirilen alanlarda kullanılmaktadır. Kredi kullanıcıları bu faaliyetleri kredi yoluyla güçlendirerek bölgesel kamusal malın üretilerek bölgesel entegrasyonu sağlanmasına katkıda bulunur. Uluslar arası organizasyonların özellikle de bölgesel kalkınma bankalarının sağladığı bu krediler uzun vadeli şekilde geri ödendiği için kullanıcı ülke ya da ülkelere kolaylık sağlar.

Kredileri alan ülkelerin kredilerle ne yapacağı önemlidir. Kredinin doğru yerde kullanılması halinde bölgeye büyük fayda sağlayacaktır. Örneğin çocuk felci hastalığının önlenmesi için oluşturulacak tıbbi altyapının bölgeye getirisi büyük olacaktır. Ülkeler için geri dönüşü yüksek oranda olan kısa vadeli kredilerle sağlanan, bölgesel kamusal mallar tercih konusudur. Bölgesel kalkınma bankaları ya da global düzeyde olan çok uluslu

şirketler verecekleri kredileri oluşturulacak bölgesel kamusal malın çeşidine göre fiyatlandırmaktadır. Öncelik içeren, hibe ile karşılanması mümkün olmayan büyük negatif dışsalıklarda uluslar arası örgütler verdikleri kredilerin faiz oranlarını düşürüp geri ödeme zamanını arttırmaktadır. İmtiyazlı krediler diye adlandırılan bu kredilerin verilmesinde gelecekte bölgenin küresel entegrasyonu ne ölçüde etkileyeceği ve oluşan negatif dışsallığın diğer bölge ülkelerine ne kadar zarar vereceği göz önünde tutulur. Bu amaçla fayda - maliyet analizlerinden yararlanır.

İKİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL ENTEGRASYON VE BÖLGESEL KALKINMA BANKALARI

1.BÖLGESEL ENTEGRASYON

Bölge, yeni dünya düzeni ile beraber daha önemli bir hale gelmiştir. Bölge ülkeler arasındaki uyumun dünya için ne kadar önemli olduğu ve ekonomik geçişlerin bölgelerin uyumluluğuyla orantılı olduğu anlaşılmıştır. Bölgesel entegrasyon, bu noktada ortaya çıkarak bölge ülkelerinin birbiri ile olan ilişkilerini güçlendirmesini amaçlar.

1.1. Bölge Kavramı ve Çeşitleri

Bölge kavramı yerelle uluslararası birbirine bağlayan bir koridor gibidir. Bu kavram kelime haznemize düştüğünden beri muğlaklığını korumaktadır. Herhangi bir ülkenin içerisinde de bölge tanımı yapabilirken kıtanın belli bir coğrafyası da bölge sayılabilmektedir.

Antik Roma medeniyetinde “regio“ kelimesi büyük coğrafyaları birbirinden ayırmak için kullanılan çok işlevsel bir sözcüktü. İngilizceye baktığımızda herhangi bir tarafa gidilen yol gözün görebildiği alanların (havza,çevre saha)tümü olarak tarif edilmekteydi.

Bölge kavramı temelde, sosyal ve iktisadi anlamda birbiriyle benzerlikler taşıyan yerlerin diğer yerlerle ayırt edilmesi amacıyla 19 yüzyılda ortaya çıkmış bir kavramdır.⁵⁴

Bölgenin iktisadi siyasi ya da ekonomik çerçevelerden tanımlarının yapıldığını görülmektedir. İktisadi açıdan bölge; ülke kadar büyük olmayan kent kadar küçük olmayan alanı belirtmektedir⁵⁵

Coğrafi açıdan bölge ise uyumluluk ve süreklilik halinde bağlılıkla birbirinin devamı olan dünya yüzeyinin belli bir parçası olarak nitelendirilmektedir.⁵⁶

⁵⁴ DTI, *Regional Industrial Development Strategy*, **Department of Trade and Industry**, South Africa, 2006, s. 58.

⁵⁵ DTI, a.g.e., s.62.

⁵⁶ Hidayet, Keskin , Onur , Sungur, “ Bölgesel Politika Ekseninde Yaşanan Dönüşüm: Türkiye’de Kalkınma Planlarında Bölgesel Politikaların Değişimi”, **S.D.Ü Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Mayıs 2010, Sayı:21, s.278.

Daha farklı bölge tanımlamaları kullanılan kriterlere göre değişiklik göstermektedir. Örneğin alan planlama açısından bölge tanımlamaları yapılmaktadır.

Bunlar; metropoliten bölge, koridor bölge ve kırsal bölge olarak ayrılmışlardır.

Yine başka bir tanımda fonksiyonel bölgeler şeklindedir. Bu bölge tanımlamasında bölgeler şehir menşeli ve başka yerlerle bağlantılı şekilde oluşturulmuş alanlar olarak literatürde yer almaktadır.

Bölge ile ilgili başka bir tanımda homojen polarize plan bölgeleri olarak ayrılmaktadır. Homojen bölge; bölge içindeki alanların birbirine çok büyük benzerlikler gösterdiği yerlerdir. Coğrafi açıdan yer altı zenginlikleri açısından bitki örtüsü ya da iklim açısından bu benzerlikler gösterilebilir. Polarize bölge ise adından anlaşılacağı üzere bir merkezin diğer küçük alanları kendi eksenine alarak oluşturduğu bölge tipidir. Son ayırım olan plan bölge de bölgesel planlarının yapıldığı alanlardır.

Başka bir tanımsa bölgeyi 4 farklı şekilde şöyle tanımlanmıştır.

-Coğrafi yada kültürel benzerlikler gösteren ve benzerlikler yönüyle kendi içerisinde bir bütünlük meydana getiren ve alanlarla farklılar gösteren belli bir toprak parçası

- Merkez ile yerel arasında kalan bir mülki idare birimi

- Merkezden yürütülmesi zor olan coğrafi anlamda bir senkronizasyonun sağlandığı hizmet birimi

- Bazı Avrupa ülkelerinde kullanılan bir yerel yönetim kademesi⁵⁷

Bunların haricinde ekonomik kalkınma seviyeleri açısından farklı bölgesel tanımlamalara gidilmiştir.⁵⁸

- Potansiyeli olan bölgeler

- Gizli potansiyeli olan bölgeler

- Düşüşte olan bölgeler

Potansiyeli olan bölgeler: Dünya da ekonomik açıdan söz sahibi ola bölgesel farkındalıkları yüksek olan ve etrafındaki diğer alanlarla keskin bir şekilde ayrılan bölgelerdir.

⁵⁷ Keskin ve Sungur, a.g.e., s.273.

⁵⁸ DTI, a.g.e., s.58.

Gizli Potansiyeli olan Bölgeler: Bölge tam olarak potansiyeli kullanamamış olsa da yer altı yer üstü kaynakları ve pazar ekonomisine uygun şekilde istikrarı yakalama fırsatı olan ülkelerin ya da kentlerin oluşturduğu bölgelerdir.

Düşüşte Olan Bölgeler: Ekonomik olan istikrarı ya da devinimi sağlamışken içsel ya da dışsal faktörler neticesinde önemini yitirmiş ya da yitirmeye başlamış bölgelerdir.

Keleş 'in tanımlarında ise bölge bir çok alt gruba ayrılmıştır. Birinci sınıflandırmayı doğal bölge ekonomik bölge ve sosyal bölge olarak yapılmaktadır.

- Doğal bölge
- Ekonomik bölge
- Sosyal bölge

Doğal bölge, aynı coğrafi sınırlar içerisinde yer alan ülkelerin oluşturdukları bölgelerdir. Bu bölge oluşumu aynı nehri yolunda bulunan ülkeler ya da şehirler olabileceği gibi aynı denizi paylaşan kentlerin ya da ülkelerin oluşturduğu bölgeler de olabilir.

Ekonomik bölge ise, bölge kentlerinin ya da ülkelerin, ekonomik işbirliği içerisinde oluşturdukları bölgelerdir. Bölgenin oluşturulmasında etken ekonomik entegrasyonu sağlamaktır. Ticaret bölgeleri bu tür bölgelere örnek olarak gösterilebilir.

Sosyal bölge ise, aynı sosyo kültürel temeller içerisinde bulunan kent ya da ülkelerin birbiriyle olan bağlarını korumak ya da güçlendirmek için oluşturdukları bölgelerdir. Bölgesel tarihin korunması, bölge dilinin güçlendirilmesi için bölge oluşturulabilir.

Diğer bir sınıflandırmaysa, oluşturulma biçimlerine göre yapılmaktadır. Bu sınıflandırmanın ilkinde, bölgesel projelerin hayata geçirilmesi amacıyla kurulmuş bölgeler, ikincisinde devletin eliyle merkezle yerel arasında köprü olması için oluşturulmuş bölgeler bulunmaktadır. Üçüncü sınıflandırma da ise bölgeler siyasi açıdan ayrıştırılmıştır.

Ulus devlet modelinin İkinci Dünya Savaşı'yla beraber siyasi ve ekonomik alanlarda dünya ekonomisine büyük zararlar vermesinden sonra bölgelerin önemi eskiye nazaran artmıştır. Yaşadığımız yüzyılda bölgeler paylaşımın ve üretimin en çok yapıldığı alanlar olarak göze çarpmaktadırlar. Ulusal ya da uluslar arası olsun pazar ekonomisinde rekabetin arttığı şu dönemde bölgeler bu rekabetin kazanca dönüşeceği birimlerin merkezindedirler.

Ulusların kendi içerisinde homojen bir ekonomik sisteme sahip olduklarının söylenmesi mümkün değildir. Özellikle büyük ülkeler için durum böyledir. Bu durumda ülkeler desentrelasyon yoluna giderek, merkezi yönetimlerin görev ve yetkilerinin bazılarını bölgelere aktararak, daha etkin bir şekilde, pazar ekonomisine adımlarını atmayı hedeflemektedirler.

Neo liberal politikalar ekseninde gelişen yeni dünya düzeniyle beraber bölgelerin, ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için uygun zemin olacağına farkına varılmıştır.⁵⁹ Bölge artık yeniliklerin oluşturulduğu bilgi paylaşımının gerçekleştirildiği yeni dünya düzeniyle uyumlu ve pazar ekonomisine açık bir şekilde büyük bir önem kazanmaya başlamıştır.

Bölge ile ilgili geleneksel yaklaşımlar aynı işi yapan birbiriyle bağlantılı çalışan aynı yer bulunmasını oluşturan işlem maliyetlinin azalmasına atıfta bulunurken oluşan bu senkronizasyonu emek pazarlar teknolojik dışsallıklar yerel gelenekler ve normlarla açıklayan modern “bölge” tanımlamaları bölgenin tarifini de ilk anlamından alarak başka bir teorik çerçeveye koymuştur.⁶⁰

Bölgesel ekonomiler dünyanın farklı alanlarında olsa da aynı ortak özellikleri göstermeye başlamışlardır. Kümelenmeler sonucunda ki enformasyon paylaşımıyla ortaya çıkardıkları yenilikçi yapı anlayışlarıyla bu özelliklerini canlı tutmayı başaramaktadırlar. Diğer önemli özellikleri ise yığılma ekonomileri, kurumsal öğrenme, katılımcı yönetim, yakınlık sermayesi ve etkileşimli inovasyondur⁶¹

1.1.1. Yeni Bölgeselcilik

Bölgesel planlamanın teorik olarak değişimini 4 başlık altında incelenmektedir.⁶²

Birinci olarak çevrenin korunması ve kaynakların geliştirilmesine dayalı olan yaklaşımlardır.

İkinci olarak ulusal bazda etkin şekilde gelişmeyi hedefleyen refah bölgeselciliği yaklaşımıdır.

⁵⁹ Keskin ve Sungur, a.g.e, s.278.

⁶⁰ Keskin ve Sungur, a.g.e., s. 279.

⁶¹ Edward W. Soja, Regional Planning and Development Theories, International Encyclopedia of Human Geography, 2009, p. 259-270, p. 259.

⁶² Soja,a.g.e p.262.

Üçüncü olarak neo-liberal fikir akımlarının etkisinde gelişen rekabetçi girişimsel bölgeselcilik, dördüncü ve son olarak bütün bu gelişimlerin ekseninden yola çıkan yeni bölgeselcilik kavramının gelişmesi.

Yeni bölgeselcilik kavramının çıkış noktası bölgesel düzeyde aşılması gereken geri kalmışlığın devlet politikalarının neticesinde durumunun değişmemiş olmasıdır.⁶³ Daha önceki bölgesel politikalar bu geri kalmışlığı altyapı sorunu gidererek ya da büyük sermayedarları bölgeye çekerek sonlandırmayı amaçlamaktaydı.

Bölge, daha önceki anlayışlarda ulus devlet sınırları içerisinde dışarıya kapalı bir alanın adıydı. Yeni bölgeselcilik anlayışında ise, bölge, ilişkiler ağıyla belirlenen, mekansal bazda bir süreklilik şartı bulunmayan yerellerin oluşturduğu uluslar arası sınırlara açık halde bulunan bir alan olarak tarif edilmektedir.

Yeni bölgeselcilik akımı, sadece iktisadi açıdan değil bölgeyi sosyo kültürel açılardan da değerlendirerek geleneksel bölgeselcilikten ayrılmaktadır. Yeni bölgeselcilik diğer bölgelerle farklı şekilde bölgeyi karşılaştırarak üretim faktörleri ile nasıl bir başarı sağladığını değerlendirebilmektedir.

Yeni bölgeselcilik kavramı sayesinde bölgeler büyüme fırsatını yakalayabilmişlerdir. Yeni bölgeselcilikte bölgenin entegrasyonun sağlanması için; bilgi üretim kapasitesinin artırılarak daha verimli bir hale getirilmesi, yenilikçi kapasitesinin yükseltilerek bölgesel politikalara uygun bir hale büründürülmesi, nüfusun verimli bir şekilde kullanılarak bölgesel kalkınma için istihdam edilmesi, küresel piyasalarla devamlı halde temas halinde olunması, çevrenin yapılan faaliyetlerle uyumlu bir halde bulunması ve son olarak da emek piyasasının verimli bir şekilde çalışması yeterli olacaktır.⁶⁴ Bu sayede entegrasyon sağlanarak bölgeler küresel dünyayla rekabete girebilecektir.

Geleneksel bölgesel kalkınma anlayışı ile yeni bölgesel kalkınma anlayışı arasındaki farklılıklara bakılacak olursa; geleneksel kalkınma anlayışının çıkış noktası “bölgesel gelişme” iken yeni bölgeselcilikte bu hedef yerini “bölgesel yeniliğe” bırakmıştır.⁶⁵ Bölgenin ekonomik anlamda gelişmesi bölgenin yeniliğe uyum sağlaması

⁶³ Ayşegül, Yılmaz, *Regional Innovation Systems: Literature Review and the Picture for Turkey*, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2001, Ankara, s.26-27.

⁶⁴ Anssi Paasi, *The Institutionalization of Regions: A Theoretical Framework For Understanding The Emergence Of Regions and The Constitution Of Regional Identity Regions Critical Essay In Human Geography* (Editor: J. Nicholas Entrikin), Ashgate Publishing, England, 2008, p. 67-108.

⁶⁵ Paasi, a.g.e., s.78.

anlamına gelmektedir. Küreselleşme olgusu çerçevesinde bölgeler yeniliğe uyumlu bir halde faaliyetlerine devam etmelidirler.

Geleneksel bölgesel kalkınma anlayışıyla yeni bölgesel kalkınma anlayışı arasında ki farklılıklardan bir diğeri de temel mekanizmalarda görünmektedir. Geleneksel bölgesel kalkınma anlayışında temel kaynak "bölgeler arası kaynak dağıtımı" iken yeni bölgesel kalkınma anlayışında temel kaynak olarak "yerel ve bölgesel kaynakların harekete geçirilmesi"dir.⁶⁶ Bölgeler geleneksel kalkınma anlayışında diğer bölgelerden gelen kaynakların ya da hibelerin sayesinde ayakta kalabilmekteydiler. Kendi kaynaklarının kullanmaktan çok, merkezden gelen kaynakların bölgelerine dağılımı ile kalkınmalarını sağlamaya çalışmaktaydılar. Yeni bölgeselcilik kalkınma anlayışıyla birlikte bölgeler öz kaynaklarını rehabilite ederek ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar.

Yeni bölgesel kalkınma anlayışını geleneksel bölgesel kalkınma anlayışından bir diğer fark da , bilgi iletişim alanında kendini göstermektedir. Yeni bölgeselcilik anlayışı bilgi odaklı, yenilikçi bir yapılanmayla bölgesel kalkınmayı gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

1.1.2.Yeni Bölgeselcilik İtirazları

Yeni bölgeselcilik kavramını gelişmesiyle beraber yapılan eleştirilerde oldukça fazladır. Bu eleştiriler hem yeni bölgeselciliğin prensiplerine hem de sonuçlarına atıfta bulunmaktadır.

Bu eleştiriler arasında en önemlilerinden birisi, bölgesel başarıların bütün dünyadaki bölgeler için gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğidir. Zira bir bölgede sağlanan ekonomik entegrasyon ya da sosyal hareketlilik aynı şartlar altındaki başka bir bölge için sağlanamayabilir. Yerel başarıların bölgeselliğin dinamikleriyle orantılı olduğu ve bu dinamiklerin her bölgede farklı şekilde kendi gösterdiği gelen eleştiriler arasındadır.

Yeni bölgeselci kalkınma araçları, sanayi kümeleşmeleri bölgesel yeniliklerin sağlanmasını gerektirmektedir. Bu yapılanmaların sürdürülebilirliği, sürekli rekabetin korunması ve içsel dinamiklerinin devamlılığıyla sağlanır. Fakat rekabetin korunması ve devamlılığı, içsel dinamiklerin de yavaş yavaş çözünmesine yol açmaktadır. Bu sayede oluşacak kalkınmanın uzun vadeli olup olmayacağı bilinmemektedir.

⁶⁶ Paasi, a.g.e., s.79.

1.2. BÖLGESEL ENTEGRASYON

Yukarıda bölgenin farklı anlamları ve fonksiyonlarıyla işlenmesinin ardından bölgeler arasındaki uyumun oluşması neticesinde gerçekleşen bölgesel entegrasyonun tanımlanması yapılacaktır.

1.2.1. Bölgesel Entegrasyon Tanımı

Bölgesel entegrasyon, bölge ülkelerinin ekonomik ve sosyal açılardan aynı refah seviyelerinde bulunmalarını amaçlayan, iktisadi, siyasi, sosyal alanlarda etkileşimler bütünüdür. Yalnız belirtmek gerekir ki, bu üç saç ayağından önemli ve daha güçlü olanı “ekonomik entegrasyon”dur.

Bölgesel entegrasyonun sağlanmasını amaçlayan ülkelerin oluşturduğu bölgeler, daha çok İkinci Dünya Savaşı'nın sıkıntılarını yaşamış olan yerlerdir. Ülkelerin savaş halinde birbirlerine verdikleri kapsamlı zararlar, savaş sonrasında bu ülkelerin iyi bir iş birliği çerçevesinde hareket etme zorunluluğunu getirmiştir. Ülkelerin toplumsal refahlarını tedarik etme amacıyla diğer ülkelerle iş birliğine gitmesi, bu bölgelerde güvenliğin sağlanarak barış içerisinde yaşamaları için zemin hazırlamıştır.

Bölgesel entegrasyonun ilk nüveleri serbest ticaret alanlarının oluşturulması, ortak pazarların açılmasıyla gerçekleşmiştir.⁶⁷

Bölgesel iş birliği, bölgesel entegrasyonun ilk adımı olmuştur. Bölgedeki iki ya da daha fazla ülke ortak bir ürün elde etmek için bir aktivitede bulunurlar. Toplumun bilinçlendirilmesinden, çevrenin korunmasına, salgın hastalıkların ıslahından, mikrobu yayılmasının önlenmesine kadar geniş bir yelpazede iş birliklerini sürdürebilmektedirler. Bölgesel iş birliği, bu bölgesel kamusal malların üretiminde ekonomik refahı ve siyasi

⁶⁷ Manuel, Hinds, “What is The Role The Regional Development Banks in Rebuilding The international Financial Architecture?”, **Prepared For A Conference on Financing For Development Challenges and Regional Development Banks**, February, 2002, p.21.

dengeyi amaçlamaktadır. Bölgesel iş birliği ayrıca siyasi ve ekonomik anlamda bölgenin dünya üzerinde ekonomik istikrarının korunması amacıyla oluşturulmaktadır.

Tarihsel sürece bakıldığında İkinci Dünya Savaşı'nın bölgesel iş birliğinin kurulmasında büyük bir önem teşkil ettiğini görülmektedir. Bölgesel entegrasyonun, dış etkenlerden gelen negatif dışsallığın bölgeyi etkilememesi amacıyla ve savaş sonrası yeni dünya düzeninde bölgenin etkinliğini yitirmemesi için oluştuğunu görmekteyiz. Patrimonyal devlet anlayışının iz düşümleri olan modern dünyanın büyük ülkelerinin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra etkinliklerini yitirmesi ve tek başkent üzerinden büyük coğrafi alanları yönetmenin zorluğu bölgesel iş birliğinin oluşmasında etkin faktörler arasındadır. Örnek verecek olunursa; Merkez Asya dediğimiz alanda Moskova'nın başkentliğinde devam eden ekonomik devrim, 90'lı yılların başından itibaren özgürlüğünü ilan eden ülkelerle birlikte farklı bir sürece girmiştir. Birden çok ülkenin farklı sosyal ve ekonomik temeller üzerinden şekillenen bölgedeki varlıkları, başlarda bölgenin ekonomik refahı ve siyasi istikrarı açısından risk taşımaktaydı. Ancak ülkelerin entegrasyon yolunda attıkları emin ve kararlı adımlar, bölgeyi ilk zamanlardan çok daha güvenli ve piyasa temelli dünya düzeninde çok daha işlevsel bir hale getirmiştir.

Oksana'nın belirttiği üzere, bölgesel iş birliğinin güçlü olabilmesi, hükümetlerin bölgedeki amaçlarını net bir şekilde belli ederek, bölgenin tek hakimi olmayı istemektense, doğru bir şekilde görev ve sorumlulukları dağıtarak, iyi bir iş birliği çerçevesinde entegrasyonun sağlanmasını hedeflemelidir.⁶⁸ Bölgedeki herhangi bir istenmeyen durum karşısında oluşacak riskin eşit bir şekilde paylaşılarak, bölgenin güvenliğinin sağlanması amaçlanmalıdır.

Etkili bir bölgesel iş birliğinin gelişimi için gerekli olan bir başka unsur ise; iş birliği içerisindeki ülkelerin amaçlarının bütün ülkeler tarafından karşılanabilir bir ödeme sistemine bağlı olmasını gerektirmektedir. Bölgesel iş birliği yavaş ve giderek artan bir şekilde oluşturulmalıdır. Ülkelerin ortak paydada buluşmaları ve belli bir amaç çerçevesinde birlikte hareket etmeleri zaman almaktadır. Bu sürecin verimli bir işlemesi de, üye ülkelerin düzenli bir periyotta vergilerini ödemesine bağlıdır. Finansör ülkelerden

⁶⁸ F, Jonahhes Linn, Oksana Pidufala “ The Experience With Regional Economic Cooperation Organizations for Central Asia”, Wolfensahn Center for Working Paper, 2007, p.10.

alınan bu ödemelerin dürüst ve ihtiyaca uygun bir şekilde harcandığı takdirde, bu harcamaların finansör ülkelerin de yararına olacağını bu ülkelerdeki vergi yükümlülerinin bilmesi gerekir. Ancak bu konuda dünyada verilecek örnek sayısı çok azdır. Avrupa Birliği ise istisnai bir durumdadır. Finansör ülkelerin birliğin çatısı altında oluşturdukları iş birlikleriyle, kıta için bir çok önemli proje gerçekleştirilmiştir. Başarılı bir iş birliği için iyi bir liderliğe ihtiyaç vardır. İş birliğinde liderlik üç şekilde kendini göstermektedir.

- Ülke düzeyinde liderlik
- Örgütsel bazda liderlik
- Bireysel seviyede liderlik

Ülke düzeyinde liderlik: Bölgedeki bir ya da birden fazla ülkenin kendi kaynaklarını ve prestijini bu iş birliği için kullanmasını gerektirmektedir. Ancak bu şekilde ülkesel bazda bir liderlikten bahsedebilmektedir. Ülkeler, oluşturacakları pozitif dışsallığı hazırlamak için iyi bir finansmana ihtiyaç duyar. Bunun karşılanması da ekonomik anlamda büyümüş ülkelerin, kaynaklarını iş birliği için çekinmeden harcamalarını gerektirmektedir. Fakat ülkeler bu harcamaları yaparlarken, ekonomik anlamda daha düşük seviyelere sahip ülkelere karşı son derece hassas olmalıdırlar. Finansmanı karşılayacak lider ülkelerin atacakları adımlar iyi niyetli dahi olsa bölgesel iş birliğinin bozulmasına neden olabilir.

Örgütsel bazda liderlik: Finans yönünden bölgedeki güçlü kurumların bölgesel iş birliğini oluşturacak ülkelere liderlik yaparak, onların bu konuda yapacakları eylemlere destek olmasını gerektirmektedir. Bölgedeki ülkelere karşı doğru enformasyon akışının sağlanması, finansmanın doğru şekilde kontrol edilebilmesi, harcama kalemlerinin nerelere gerçekleştirildiğine dair bilgi verilmesi örgütsel liderliğin vasıflarındandır.

Bireysel seviyedeki liderlik: Bölgedeki ülkelerin bu konuyla ilgilenen otoriteleriyle alakalı bir durumdur. Bölgesel iş birliğinin oluşturulmasına liderlik yapan yetkili, vizyon sahibi, açık fikirli olmalı ve iş birliğinin oluşmasına katkısı bulunmalıdır.

İyi bir iş birliğinin oluşturulabilmesi için gereken bir diğer özellik ise; “Makarna Kasesi Etkileri”nden mümkün olduğu kadar uzak kalabilmektir. ⁶⁹ Çok uluslu organizasyonların en kötü ünlerinden birisi, söz konusu organizasyonun içinde görev ve

⁶⁹ Linn. Pidufala, a.g.e p. 18.

yetki dağılımında kavram kargaşasının yaşanmasıdır. Serbest ticaret bölgelerinde ve geçiş alanlarında bu durumun engellenmesi için görev yetki paylaşımının doğru bir şekilde yapılması gerekmektedir. İş birliği içerisindeki ülkelerin finansal kaynaklarının ve finans enstrümanlarının bölgesel yatırımlara kullanılması iyi bir iş birliği için gereken bir başka unsurdur. Aktarılan kaynaklar, iş birliğinin doğru bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için kullanılmalıdır. Açık bir şekilde ödemelerin gerçekleştirilmesi ve ülkelerin finansmanı nereye aktardığının bilinmesi iş birliği için gereklidir.

Bölgesel iş birliği içerisinde oluşturulan proje ile ilgili dış aktörlerin de katılımı da sağlanabilir. Bu katılım ortaya çıkacak faydanın daha verimli olmasını sağlayacaktır. İskandinav ülkelerinin Afrika'da bulunan bölgesel yatırımlara katkıda bulunması buna örnek olarak verilebilir.⁷⁰

Gelişen bölgeler, bölgelerinin iş birliği üzerine inşa ettikleri entegrasyonla pazar ekonomisine açık hale gelmek istemektedirler. Bölgelerin ekonomik anlamda sağlam temeller üzerinde bulunması, bütün dünya ülkeleri için de önemli bir durumdur. Küreselleşme düzeyinin artışı, bölgesel entegrasyonun sağlanmasıyla bölgeselcilik amaçlarının verimli şekilde uygulanabilmesiyle mümkündür.

1.2.2. Bölgesel Entegrasyonun Sağlanması İçin Yeni Bölgeselcilik Hedefleri

Ticarette Liberalleşme: Yeni bölgeselcilik akımı doğrultusunda bölgesel entegrasyonun sağlanması için gereken unsurlardan birisi ticarete özgürleşmedir. Karar alıcı mekanizmalar yasaları, bölgenin ve dünyanın ticari hacmine uygun bir şekilde düzenlemelidir. Girişimciler, düzenlenen yasalar çerçevesinde bölge ekonomisine uyumlu bir hale gelmedirler. Ticarete özgürleşme, bölgedeki ülkelerin pazarda rahatlıkla hareket edebilmesini sağlar. Ülkeler arasındaki uyum, sosyal ve siyasi referansların da kuvvetlenmesine yol açmaktadır. Bu bölgesel gelişimin önemli parçalarından birisidir.

Kurumsal Modernizasyon: Bölgedeki özel yada kamu kurumları bölgesel entegrasyonun sağlanmasında büyük rol oynamaktadırlar. Bu kurumların bölgede aktif bir rol oynayabilmeleri için kendi içerilerindeki günün şartlarına uygun yönetim mekanizmalarını hayata geçirebilmeleri gerekmektedir. Yeni bölgeselciliği oluşturan

⁷⁰ Linn ve .Pidufala, a.g.e., p.11.

bölgesel ticaret anlaşmalarıyla oluşturulan serbest ticaret bölgeleriyle beraber bölgede örgütlenme, disipline edilmiş ve örgüt içi modernizasyon teşvik edilmektedir.

Sözleşmenin Sürdürülebilirliği: Yeni bölgecilikle beraber ortaya çıkan bölgeler arası işbirliği neticesinde bölgesel entegrasyonu sağlama politikasının devamlılığı için, bölge içinde bulunan ülkelerin verilen sözlere bağlı kalmaları gerekmektedir. Bölgesel anlaşmalar çerçevesinde ortaya çıkan faaliyetler, bölge içerisinde bulunan taraflardan birinin akde uymamasıyla sonlanabilir. Bu sözleşmeler ve ya akitler ulus ve hükümetler üstü bir politika ile yapılmalıdır. Bunun sebebi ülkeler arasında oluşabilecek gerginliklerin bölgesel entegrasyonun devamlılığı sekteye uğratmamasını temin edebilmektir. Bölgesel anlaşmaların devamlılığının sağlanması ve belirli prensipler içerisinde çok ulusluluk bilinci ile hareket edilmesi amaçlanmaktadır.

İhracatın Geliştirilmesi: Yeni bölgeselcilikte iki taraflı açılımla birlikte pazar ekonomisinin hareketlenmesi hedeflenmektedir. bölge içerisinde bulunan ülkelerin kendi aralarında ve global ekseninde ticaret hacimlerini yükselterek bölgeye ekonomik katkı sağlamaları yeni bölgeselcilik ekseninde bölgesel entegrasyonun unsurlarından birisidir. Bölge içinde ki ülkeler böylelikle ekonomik bağlantılarını kuvvetlendirecek ilk adımda bölgede, daha sonraki adımda dünya ekonomisinde önemli bir aktör konumuna geçebileceklerdir. Bölgesel pazarda ülkeler, farklı ürün çeşitleriyle ihracatlarını güvenli bir şekilde artırmalıdır.

Ekonomik Değişim: Yeni bölgeselcilik, ticaretin farklı bir şekilde sokulmasını hedeflemektedir. Bölgeselcilik ne kadar sağlam temeller üzerine kurulursa kurulsun. Tamamlanmamış bir şekilde ticaretin hareketliliği devam etmektedir. Yumurtaları aynı sepete koymamak suretiyle, ihracatın farklı mal kalemleriyle yapılması, ekonomik dengeyi sağlamayı hedeflemektedir.

Doğrudan Yabancı Sermayenin Çekimi: Yeni bölgeselciliğin hedeflediği bir başka nokta da, direkt yatırımları çekmektir. Yatırımlar, bilgi teknolojileri, örgütsel modernizasyon, bilgi transferlerinin sağlanması gibi alanlara aktarılmaktadır. Bölgenin bilgi çağına ayak uydurması ve pazar ekonomisinde güçlü bir yer tutması, dolaylı olarak bu yatırımların sürekliliği ile bağlantılıdır. Dış kaynaklı yatırımlar, hibe yoluyla alındığı gibi daha büyük oranda uzun vadeli kredi şeklinde kendini göstermektedir.

Jeopolitik: Yeni bölgeselcilikte bölgeye ait ülkeler kendileriyle aynı düşünceleri paylaşan ülkelerle beraber bölgesel güvenliğin kurulmasından, bölgede silahsızlanmanın özendirilmesine kadar bir çok konuda yapılanmaya giderek, bölgenin uluslar arası arenada söz sahibi olmasını amaçlamaktadır.

3. BÖLGESEL KALKINMA BANKALARI

Bölgesel kalkınma bölgesel entegrasyonun oluşması için gereken şartları başında gelmektedir. Kalkınmanın tanımı literatürde yapılmış ve farklı kalkınma teorileriyle kalkınma nasıl hangi dinamiklerle sağlanacağı irdelenmiştir.

Kalkınmanın nasıl bir işlev gösterebileceği de bölgesel kalkınma bankalarının görev alanıdır. Bölgesel kalkınma bankaları hem kamusal mal üreten hem kamusal mal statüsüne sahip çok önemli bir işlevi olan bankalarıdır.

2.1. Bölgesel Kalkınma Teorileri

Bölgesel kalkınma teorilerinin gelişimini tarihsel açıdan yeni bir kavramdır. Ulus devlet anlayışının, bölgeleri geri plana attığı yılların sonrasında İkinci Dünya Savaşı'yla kendisine literatürde yer bulmuştur. Savaş sonrasında bölgelerin aktifleştirilmesi, üretimde söz sahibi olabilmesi, bölgesel kalkınmanın sürdürülebilirliğine bağlıydı. Ulus devletin güdümünden kurtulan bölgeler, kalkınmalarını hızlandırmaktaydı.

Bölgesel kalkınmanın siyasi kanadından çok ekonomik kanadı büyük bir gelişme göstermiştir. Klasik ekonomik modelde kendisine yer bulamayan bölgesel kalkınma, 1929'da ki büyük bunalımdan sonra gün yüzüne çıkmıştır. Bilindiği üzere, klasik yaklaşımın temelini oluşturan Adam Smith'in "görünmez el" kuramı neticesinde bütün faaliyetler bir optimumu bulmaktaydı. Fakat anlaşıldı ki; bölgesel dengesizlikler kendi başlarına giderilememekte ve bölgeler arası uçurum önlemez bir şekilde büyümekteydi.

Büyük bunalımın ortaya çıkmasıyla beraber bölgesel eşitsizliklerin giderilebilmesi için devlet politikalarının bölgeler üzerinde uygulanması gerektiği anlaşılmıştır.⁷¹

Bölgesel kalkınma tanımının doğru bir şekilde yapılabilmesi için barındırdığı kelimelerinde doğru şekilde analiz edilmesi gerekmektedir. Kalkınma kavramı, endüstrileşme, modernleşme, büyüme kavramlarıyla karıştırılmaktadır. Kavramların tamamı, kalkınmanın açıklanmasında kullanılsa da hepsi ayrı ayrı kalkınma tanımını tam olarak karşılayamamaktadır. İçlerinde en yakını endüstrileşmeye bağlı olarak sosyo-ekonomik anlamda gelişen refah seviyesinin yükselmesidir. Kalkınma, kişi başına düşen gelirin, üretimin artış miktarından farklı olarak, sosyo-ekonomik, kültürel yapının da değişmesi ve geliştirilmesi tanımıyla açıklanabilir.

Kalkınma kavramı sosyal bilimler literatüründe, az gelişmişliğin karşılığı olarak tanımlanmıştır. “Kalkınma”, üretimin ve kişi başı gelirin artışının yanı sıra, sosyo-ekonomik ve kültürel yapının gelişimini içermesi itibarıyla “ekonomik büyüme” kavramından ayrılmaktadır. Ekonomik büyüme sadece belli ekonomik parametreler üzerinden kişi başına düşen gelir seviyesinin yükseltilmesini ifade ederken, kalkınma ekonomik göstergeler yanında, kültürel ve sosyal hareketliliğinde varlığını açıklamaktadır. Ekonomik gelişim kalkınma için önemli bir adım olsa da diğer göstergelerinde kalkınma için gerekli olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Kalkınmanın oluşturulması için, sanayi devriminden bu yana kullanılan modern üretim tekniklerinin emek kaynaklı üretim biçimlerinin azalmasıyla oranını yükseltilmesi gerekmektedir. Bu şekilde geleneksel toplum anlayışından modern topluma doğru giden süreç devamlılık gösterir.

Kalkınma dinamiklerini beş farklı adım olarak almaktadır. Bunlar; kendi kendine yeterli sürdürülebilir büyüme, üretim ve tüketim alışkanlıklarında köklü değişimler, teknolojik yeterlilik, sosyo-politik gelişme ve beşeri koşullardaki değişimdir.⁷²

Kalkınmanın bölgesel farklılıklara göre değişimi de gözlenen bir durumdur. Ekonomik coğrafya bu anlamda kalkınmanın da başat etkileyicilerinden biri olarak görülür. Coğrafi alan, kalkınmanın ve planlamanın önemli bağlayıcılarından birisidir. Kalkınmanın gerçekleştirileceği coğrafi alanın özellikleri kalkınmanın hangi başat

⁷¹ Murat Mutlu, Mahalli İdarelerin Bölgesel Kalkınma Üzerindeki Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2010, s.41.

⁷² Adelman, I, E.Yeldan, “Is This The End Of Economic Development?”, **Structural Change**, 2000, p.95.

aktörlerle gerçekleştirileceğinin de belirleyicisi olmuştur. Her coğrafi alanın kalkınma kullanacağı üretim teknolojileri ve ekonomik kaynakları farklı olmaktadır. Ekonomik etkinliklerin dağılımı, yığılma kuvvetleriyle saçılma kuvvetlerini de belirleyici konumundadır. Coğrafi yoğunlaşmaya neden olan merkezci kuvvetler, pazar ölçeği, iş gücü piyasasının yoğunluğu, dışsal ekonomilerdir.⁷³ Ekonomik coğrafyanın, kalkınmayla olan ilişkisinin izahı şu beş madde açıklayıcı olacaktır. Bu maddeler sıralanacak olunursa:

- Tropikal bölgeler, ılıman bölgelere nazaran, kalkınma açısından daha geri kalmıştır.

- Kıyı bölgeleri ile kıyılara nehir yolları ile bağlı bölgeler, kalkınma açısından daha avantajlı konuma sahiptirler.

- Kıta içerisinde yer alan ülkeler, deniz ulaşımının olmadığı yerler olduğundan daha dezavantajlı bir konumdadırlar.

- Kıyı bölgelerinde ki yüksek nüfus yoğunluğu, içsel bölgesel ve uluslar arası ticarete ulaşım bakımında daha avantajlı bir konumdadır.

- Nüfus artışı ile, bir ülkenin ekonomik büyümesi arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

Bölgesel kalkınma teorileri ise, aşağıda şekilde sıralanabilir:

2.1.1. Ürün Devreleri Teorisi

Vernon, tarafından altmışlı yıllarda geliştirilen ürün devreleri teorisine göre, bölgesel düzeyde gerçekleştirilen kalkınma faaliyetleriyle teknoloji arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Bölgeler ürettikleri ürünlerde uzmanlaşarak diğer ülkelere ihraç edebilmekte ekonomik anlamda büyüme sağlamaktadırlar. Bölge refaha kavuştuktan bir sonraki üretim aşaması kalkınmasını istenen bölgeye doğru kaydırılmaktadır. Bunun sonucunda da bölgeler kalkınma potansiyellerini en etkin seviyede kullanmış olacaklardır.

⁷³ S. Kayasü, M. Pınarcıoğlu, S. Yaşar, S. Dere, “Yerel/Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Artırılması: Bölgesel Kalkınma Ajansları”, **İstanbul Ticaret Odası**, Yayın No: 2003-8, s.12.

2.1.2.Sanayi Kümeleri ve Esnek Uzmanlaşma

Tanım, endüstriyel bölge üzerine şekillenmiştir. Bu bölgelerin özelliği sosyal sermaye ile ekonomik hareketliliğin bölgesel kalkınmayla ilişkisini kurmaktadır. Endüstriyel bölgelerin özellikleri ise şunlardır:⁷⁴

- Üreticiler ile tüketiciler arasında yüksek düzeyde bir hareketlilik vardır.
- İleri derecede uzmanlaşmış şirketlerden oluşur ve bu şirketler yerelde farklı niteliklere haizdir.
- Firmalar arası iletişim çok gelişmiştir.
- Bölge içindeki firmalarla olan hareketlilik bölge dışına yansımamış ve kapalılık esas olmuştur.
- Bölgedeki firmalar arasında paylaşım esastır. Bu paylaşım, finansman iş gücü teknik asistanlık alanlarında kendini gösterir.
- Bölgenin siyasi karar süreçlerinde bölge firmalarının etkisi büyüktür.

Endüstriyel bölge teorisinde ana unsur yardımlaşma ve işbirlikleridir. Bölgenin kendi içerisinde bulunduğu durum diğer bölgelere yansyarak bölgesel kalkınma ülkenin ya da kıtanın kalkınması şeklinde büyüyerek devam edecektir.

2.1.3. Sürdürülebilir Bölgesel Gelişme Modeli

Bölgesel kalkınma, çevre ile uyumlu sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirileceğini savunan görüştür. Doğal kaynakların doğru kullanımı, çevrenin korunması, doğal ortamların bozulmaması gibi konularda hassasiyet gösteren bölgesel kalkınmanın olması

⁷⁴ Tappi, D, The Neo-Marshallian Industrial District: A Study on Italian Contributions to Theory and Evidence, Max-Planck-Institute for Research into Economy Systems Evolutionary Economic Unit, July, 2000, s:4, Vertova, G,Industrial Districts in Italy: The Case of Sassuolo,web cs4, University of Bergamo, 1998, s.2.

gerektiğini savunur. Kalkınma stratejisi, büyümeyi canlandırmak, sürdürülebilir bir nüfus düzeyini garanti altına almak, kaynakları korumak, teknolojiyi yeniden önceleyebilmek gibi önemli konuları içinde barındırır.⁷⁵

2.1.4. Yenilikçi Çevre Teorisi

Bu teoriye göre, alanlarında uzmanlaşan firmalar, kurumlar ve iş gücü arasından etkileşim içerisinde bulunarak sürekli öğrenmeyi gerçekleştirirler.⁷⁶ Küçük ve orta ölçekli alanlarında uzmanlaşmış şirketler, bölgesel yeniliklerin de çıkış noktası olarak benimsenmektedir.

2.1.5. Girişimcilik Yaklaşımı

Girişimci, belli alanlarda marjinal fikirleri ile piyasayı hareketlendiren kişidir. Bu teori girişimcilerin faaliyetlerini esas almaktadır. yenilikler kurumlardan çok bireysel işletmelerin güdümünde gerçekleşmektedir. değişen koşullara ayak uyduran girişimciler bölgenin ekonomik ve sosyal kalkınmasında başat rol oynayacaklardır.

Girişimciler, yeni ve nitelikli ürün çıktlarıyla, işbirlikleri sayesinde insan kaynaklı faaliyet düşünceleriyle bölgesel kalkınmaya yön vermektedirler⁷⁷

2.2. Kalkınmayı Etkileyen Unsurlar

Bölgesel kalkınmayı sağlayan unsurlar 6 farklı bölümde incelenmektedir. Bunlar:⁷⁸

Bölgelerin doğal kaynakları

- Bölge nüfus yapısı
- Bölge içindeki coğrafi konumu

⁷⁵, Tolga, Acar, "Bölgesel Kalkınma Potansiyelinin Harekete Geçirilmesinde İnsan Kaynağının Rolü ve Balıkesir İli Örneği", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006, s.79.

⁷⁶ Mutlu, a.g.e., s.45

⁷⁷ Mutlu, a.g.e., s.46.

⁷⁸ Mutlu, a.g.e., s.47.

- Bölgelerin yerleşme sistemi ve yapısı
- Bölgelerin sermaye yapısı
- Bölgelerin sektörel yapısıdır.

Bölgelerin doğal kaynakları; bölgesel kalkınma için kullanılacak enerji kaynaklarını temel ihtiyaçların bölgede bulunup bulunmaması bölgesel kalkınmanın sağlanmasını için önemli bir unsurdur. Yeterli yer altı zenginlikleri olsa dahi bu kaynakların gün yüzüne çıkarılması için yeterli teknik donanımın da bölgede bulunması gerekmektedir.

Bölge nüfusunun yapısı: bölgenin demografik istatistikleri bölgenin gelişim ve sürdürülebilir kalkınma için önemli aktörlerden birisidir. Nüfus, yaş aralıkları, kırsal da mı kentte mi yaşadıkları, hangi etnik grupların yoğun olduğu gibi bilgiler kalkınma açısından önem taşımaktadır.

Bölgenin ülke içindeki konumu: Bölgenin bulunduğu ülke içerisindeki coğrafi durumu ulaşım kolaylığı kaynakların taşınması hareketliliğin sağlanması için önemlidir.

Bölgelerin yerleşme sistemi ve yapısı: bu unsur nüfus yapısıyla her ne kadar bağı olsa da ayrı bir unsur olarak incelenebilir. Bölge içindeki yaşam alanlarının kalitesi kentleşme derecesi kentlerin nasıl demografik yapıya sahip olduğu sorularını cevabı ,bölgesel kalkınmanın ivmesini belirlemektedir.

Bölgelerin sektörel yapısı: bölge de hangi kaynaktan geçim kaynaklarını sağlandığı ve bu kaynakların ne kadar etkin kullanıldığı bölgesel kalkınmanın ana unsurlarından birisidir. Çalışabilir nüfus bölgede hangi sektörlere dağılmış, sektörün ülke ve bölge ekonomisine katkısı, kişi başına düşen G.S.M.H bu alanda incelenir.⁷⁹

Bölgenin sermaye yapısı: bölgede yapılan faaliyetler sonucunda biriken sermayenin hangi alanlara aktarıldığı ve nasıl kullanıldığı bölgesel kalkınmanın diğer unsurudur.

⁷⁹ Mutlu, a.g.e., s.48.

2.3. Bölgesel Kalkınma Ajansları

2.3.1. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tanımı

Kuruluşun yapısı ve niteliği itibariyle bölgesel kalkınma ajansları, bir çok açıdan tanımlanabilmektedir. Bir tanıma göre; bölgesel kalkınma ajansları merkezi yönetimden bağımsız bir şekilde, siyasi açıdan sınırları belli bir bölgenin sosyo ekonomik şartlarını geliştirmek için kurulmuş ajanslardır⁸⁰. Bir başka tanımda ise bölgesel kalkınma ajansları, bölgesel kalkınma geliştirmek, örgütlemek ve geliştirmek için kurumuş ajanslardır⁸¹. Bölgesel kalkınma ajansları birliğine göre ise bölgesel kalkınma ajansları, sektörel ve genel kalkınma problemlerini belirleyen, bu sorunların çözümü için yollar arayan, ve çözüme giden projeyi destekleyen kuruluşlardır.⁸²

Bölgesel kalkınma bankalarının esas var oluş sebepleri, bölgesel stratejinin uygulanmasını sağlama, yerel ve bölgesel eksenindeki girişimci ruhunun desteklenmesi, alt yapı hizmetlerinin kitlelere ulaştırılmasına yardımcı olma, özel sektörün bölgesel ihtiyaçlarını karşılayacak ürünleri oluşturması için gerekli finansal desteği vermesi olarak sıralanmaktadır.⁸³

Yukarıda faaliyetlerin gelişebilmesi bölgesel kalkınma ajanslarının tanıma uygun olarak hareket edebilmesi bölgede şu unsurların bulunmasına bağlıdır;⁸⁴

- Yeterli nüfus büyüklüğü
- Girişimcilik kültürü girişimcilik altyapısı
- Kalifiye iş gücünün varlığını oluşturulması
- Bölgesel gelişme stratejilerin belirlenmesi
- Gelişmeye elverişli sektörlerin varlığı

⁸⁰ Mürteza, Hasanoğlu, Ziya, Aliyev, "Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları", *Sayıştay Dergisi*, Ocak-Mart 2006, sayı: 60, s.1.

⁸¹ Arslan, a.g.e.,286

⁸² www.eurada.org Erişim Tarihi:12.12.2010

⁸³ Kayasü,a.g.e.,7.

⁸⁴ Kayasü,a.g.e.,9.

Bölgesel kalkınma ajanları yukarıdaki unsurlar gerçekleştirildikten ayrıca şu stratejik hedeflerin de gerçekleştirilmesine katkı sağlamaktadır.⁸⁵

- Finansal yardım ve destek sağlanması
- Yeni yatırım alanların oluşturulması
- Küçük ve orta büyüklükteki işletmelere finansal destek verilmesi
- Bölgenin uzun vadeli kalkınma hedeflerinin belirlenmesi
- Sosyal alandaki gelişmelere katkıda bulunulması

2.3.2 Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Gelişimi

Bölgesel kalkınma ajanslarının kuruluşu savaş sonrası dönüşen dünyada siyasi ve ekonomik parametrelerdir. Özellikle yaşanan “Büyük Buhran” neticesinde merkezi yönetimlerin, ekonomik karar alma süreçlerinde başarısı, bölgesel düzlemde azalma göstermiştir. Ülkelerin kalkınması, bölgesel düzeyden ulusal düzeye doğru olması gerekliydi. Otuzlu yıllardan sonra dünyada faaliyete geçen kalkınma bankalarını bir çoğu Avrupa kıtasında bulunmaktadır. İlk kalkınma bankası ise A.B.D.’ de Tennessee Valley Authority ismiyle 1933 yılında kurulmuştur. Daha sonraki dönemlerde ise Avrupa kıtasının bir çok yerinde bölgesel kalkınma ajanları faaliyete geçirilmiştir.

Fakat asıl artış İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanmıştır. Savaş verdiği tahribatın bölgesel düzlemde giderilmesi ve ulus devlet fikrinin eski popülaritesini kaybetmesi bu süreci başlatan önemli etkenlerin başlıcaları olarak gösterilebilir. Bu politik değişimin reel dünyada karşılığı İtalya’nın Kuzey-Güney farklılığın büyümesi, Ada Ülkeleri’nin eski model sanayileşmesinin çökmesidir⁸⁶. Soğuk Savaş dönemlerinin sona ermesinden sonra Orta ve Kuzey Avrupa’da hızla artış gösteren bölgesel kalkınma ajansları ekonomik entegrasyonun sağlanmasına da katkıda bulunmuştur. Bölgesel kalkınma ajansları doksanlı yıllarda harekete geçen neo-liberal politikalar ve globalleşmenin hızlanması

⁸⁵ Hughes J.T., “The Role of Development Agencies in Regional Policy:An Academic and Practitioner Approach”, *Urban Studies* 35.4, 1998, s.620.

⁸⁶ Bekir Parlak, Hüseyin Özgür, *Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimler*, I. Baskı, İstanbul, 2002, Alfa Yayınları, s.257.

neticesinde, yeniden büyük bir ivme kazanmıştır. Ajansların finansal aktörleri sadece kıta ya da bölgeden değil farklı ülkelerden de kendisine üye bulabilmektedir.

2.3.3. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Türleri

Bölgesel kalkınma ajansları, yapılarına özerkliklerine, kuruluş amaçlarına ve faaliyetlerine göre sınıflandırılmaktadır⁸⁷. Ama asıl ayırım bölgesel kalkınma ajanlarının merkezi faaliyetler içerisinde yer alıp almadığıyla ilişkilidir. Kurucularına ve işlevlerine göre ayrılabilir.

Kurucularına göre;

- Merkezi hükümetler tarafından kurulan B.K.A.
- Yerel ve bölgesel yönetimle dahilinde olan B.K.A.
- Yerel ve bölgesel yönetimler tarafında kurulan B.K.A.
- Bağlı ortaklıklarla kurulmuş B.K.A.

İşlevlerine göre;

- Stratejik ajanslar
- Küresel operasyonel ajanslar
- Sektörel operasyonel ajanslar
- İç ajanslar

2.4. Bölgesel Kalkınma Bankaları

Bölgesel kamusal üretiminde kredi sağlayacak gerektiğinde hibe verecek ve bölgenin sorunlarını bilecek bir kuruma ihtiyaç bulunmaktadır. Bölgesel kalkınma

⁸⁷ www.eurada.org Erişim Tarihi:12.12.2010

bankaları bu fonksiyonları sağlayarak bölgenin uluslar arası piyasalardaki gücünü arttırmayı hedeflemektedir.

2.4.1. Bölgesel Kalkınma Bankalarının Tanımı

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ulus devlet anlayışının sekteye uğraması neticesinde uluslar arası dünyaya sadece ülkesiyle bağlı bölgeler anlamını yitirmiştir. Bölgelerin ekonomik, altyapı, eğitim durumları kendisinden önceki ve sonraki nesillerle uyumu, artık dünya ekonomisi içinde önemli bir hal almıştır. Ekonomik devrimin devamı, bölgelerin kendi içerisindeki güvenliği ile de alakalı bir hal almıştır.

İşte bu dönemde, bölgesel kalkınma devreye girerek bölgenin dünya ekonomisinde aktifliğini arttırmaya yönelik çalışmalar içerisine girmiştir. Bölgesel kalkınma bankaları içerik itibarıyla yarı kamusal mal statüsündedir. Bölge için kullanılan bir kamusal mal sınıfına girmektedir. Bankanın hizmet ve faydalar bölge halkı için bir yarı kamusal mal niteliği taşımaktadır. Bölgesel kalkınma bankaları üç farklı boyutta bölgesel entegrasyon için bölgedeki üyelerinin desteklemektedir. Bunlar⁸⁸

- Bölgesel kamusal malların sunumunu ve korunmasını gerçekleştirme
- Bölgedeki üyelerinin bölgesel entegrasyon için hazırlama
- Ekonomik ve siyasi istikrarın sağlanmasının desteklenmesi

Bölgesel kalkınma bankalarının kuruluş yapıları Dünya Bankası'nın modeli gibidir. Fakat kredi verme ve yönetim bazında farklılıklar taşımaktadır. Sermayedarlar daha çok bölgede bulunan üye devletlerdir. Her bölgesel kalkınma bankasının en önemli misyonlarından birisi yoksullukla mücadeledir. Bölgenin fakir ülkelerine yardıma gereksinim duyan bölgelerine ellerinde rezervleri kullanarak yardımda bulunmaktadır. Bunu yaparken ya hibe ile geri ödemesiz şekilde sosyal kalkınmaya yardımcı olur ya da uzun vadeli kredilerle uzun vadeli borçlanma enstrümanlarıyla bölge ülkelerinin altyapı, eğitim nüfus planlaması gibi önemli faaliyetlerini düzenlemesine yardımcı olur.

⁸⁸ Castro Lucio, Devlin Robert, "Regional Development Bank and Regionalism A New Frontier For Development Financing", **Inter American Development Bank Integration On Regional Programs Department Working Paper** 13, October, 2002, p.2.

Dünya üzerinde faaliyet gösteren belli başı 5 adet kalkınma bankası mevcuttur. Bu bankalar:

- Afrika Kalkınma Bankası
- Karayipler Kalkınma Bankası
- Avrupa Kalkınma Bankası
- Inter-Amerikan Kalkınma Bankası
- Asya Kalkınma Bankası

2.4.1.1. Afrika Kalkınma Bankası

1964 yılında kurulan Afrika Kalkınma Bankası'nın üç tane kurucu kurumu bulunmaktadır. Bunlar Afrika Kalkınma Bankası, Afrika Kalkınma Fonu ve Nijerya Güvenlik Fonu 'dur. Genel müdürlüğü, Fildişi Sahilleri'nde bulunmaktayken geçici yazışma adresi şu an Tunus'tur. Toplam 53 üye ülkesi bulunan bankanın 24 adet dışarıdan fon sağlayan ülke hissedarları arasındadır.

Afrika kalkınma bankasının misyonuna ve amaçlarına bakacak olursak, banka bölgesindeki üye ülkelerin içinde bulunduğu yoksulluğu minimuma indirmeye amaçlamaktadır. Ayrıca banka, sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın teşviki, sosyal entegrasyonla ekonomik kalkınmayı teşvik etmeyi de misyonları arasında katmıştır.⁸⁹Bunların gerçekleşmesi için banka bölgedeki ülkelere kaynak ayırmaktadır. Ayrıca banka, bunun dışında kalkınma çabalarını desteklemek için politik tavsiyeler ve teknik destekler vermektedir⁹⁰.

Banka 2000 yılında oluşturduğu hedefler listesinde önümüzdeki bin yıldaki hedeflerini şöyle belirlemiştir:⁹¹

⁸⁹ <http://www.afdb.org/en/about-us/> Erişim Tarihi: 2.12.2010

⁹⁰ <http://www.afdb.org/en/about-us/> Erişim Tarihi:2.12. 2010

⁹¹ <http://www.afdb.org/en/about-us/> Erişim Tarihi: 2.12.2010

- Aşırı yoksullun ve açlığın ortadan kaldırılması
- Anne sağlığının iyileştirilmesi
- Evrensel düzeyde olan ilköğretim seviyesine ulaşmak
- AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele
- Cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi ve kadınların güçlü konuma gelmesi
- Sürdürülebilir çevreselliğin sağlanması
- Çocuk ölümlerinin azaltılması
- Küresel işbirliğinin artırılması

Bankanın mali verilerine bakıldığında, banka kredi sağlama adına hibe programları ve uzun vadeli kredilerde sermaye piyasasından ödünç aldığı enstrümanları kullanmaktadır⁹². Afrika Kalkınma Bankası bölge üzerindeki etkin rolünü kullandığı farklı yatırım enstrümanlarına borçludur. Kullandığı yatırım enstrümanlarını nerelerde nasıl kullanıldığına dair raporlar üreterek istikrarının devamlılığını sağlamaktadır. 1980 sonrası kredi çeşitliğini arttıran banka “Yapısal Uyum Kredileri”, “Sektörel Uyum Kredileri” gibi kredilerle bölgesel entegrasyonun sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.

2.4.1.2. Avrupa Kalkınma Bankası

Avrupa Kalkınma Bankası, Soğuk Savaş kurulan ilk uluslar arası finansal kurum olarak kendini göstermektedir.1991 yılında yaşanan ekonomik ve siyasi değişimler neticesinde kurulan banka, bölgede yaşanan komünist rejim çöküşlerinden sonra bu durumu yaşayan bölge ülkelerinin, piyasa ekonomilerini düzenlemek ve geliştirme için oluşturulan bir kurumdur. Londra merkezli olan bu banka 1991 yılında faaliyete geçmiştir.

Avrupa Kalkınma Bankası’nı diğer bölgesel bankalardan ayıran en büyük özellik bu bankanın bir yatırım bankası olmasıdır. Farklı kıtalarda farklı projeleri bulunan banka

⁹² DTI, Regional Industrial Development Strategy, **Department of Trade and Industry**, South Africa, p.59.

29 ülkedeki merkeziyle Avrupa'dan Orta Asya'ya kadar piyasa ekonomilerin güçlendirilmesi ve çoğulcu demokrasiye geçiş için uğraş vermektedir.

Banka, bankalar için finansman yeni girişimler ve hali hazırda girişimciler içinde yatırım sağlamaktadır. Banka, özel sektör kadar kamu şirketlerine de yatırım ve finansman sağlamaktadır. Bankalar için proje finansmanı, sanayi ve işletmeler, hem de yeni girişimler ve mevcut şirketlere yatırım sağlar. Doğrudan yatırımların limit 5 milyon Euro'dan 230 milyon Euro'ya kadardır.⁹³ Ayrıca bağış yapan kurumlar ya da kuruluşlardan gelen farklı bir fon daha vardır. Banka bu fonu bölgede ihtiyaca göre yöneterek entegrasyon sürecini hızlandırmasını amaçlar.

Bankanın temel ilkeleri ise şöyle sıralanmaktadır;⁹⁴

- Sürdürülebilirlik
- Sorumluluk, dürüstlük ve yolsuzlukla mücadele
- Bilgilendirme ve şeffaflık
- Kurumsal yönetim
- Demokratik reform

2.4.1.3. Karayipler Kalkınma Bankası

Karayipler Kalkınma Bankası, 18 Kasım 1969'da Jamaika'da kurulmuştur.⁹⁵ İlk kurulduğunda 18 üyeden oluşmaktaydı. Bu üyelerin 16'sını yerelden 2'si ise bölge dışındandı. Bankaya üye olabilme şartı, Birleşmiş Milletlere ve Atom Enerjisi Kurumu'na üye olabilmektedir.

Bankanın bölgedeki rolü ise şu şekilde sıralanmaktadır.

⁹³ <http://www.eib.org/about/mission/index.htm>

⁹⁴ <http://www.eib.org/about/mission/index.htm>

⁹⁵ <http://www.caribank.org/titanweb/cdb/webcms.nsf/AllDoc/A541525E64242BE7872572BF007AECAC?OpenDocument> Erişim Tarihi: 12.12.2010

- Karayip ülkelerinin uyumlu bir şekilde ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak
- Bölgenin ekonomik entegrasyonun sağlamaya yardımcı olmak
- İhtiyacı olan az gelişmiş ülkelere yardımda bulunmaktır.

Bankanın bilinen sermayesi 2009 rakamlarıyla 693,6 milyon Amerikan dolarıdır. Üyelerin toplam sermayesi ise 143 milyon doları ödenmiş sermaye olmak üzere 648,8 milyon dolarıdır. Sermaye dağılımına bakıldığında Karayipler Kalkınma Bankası'nın bölgedeki sermayedar toplam oranının yüzde altmışından az olamayacağı gibi dışarıdan gelen sermayede toplam sermayenin yüzde 40'ın dan fazla olamaz.⁹⁶

Banka teknik yardım fonu denilen bir fonu faaliyete geçirmiştir. Bu fon, danışmanlık hizmetlerinin finansmanı büyüme alanında yapılacak projelerin desteklenmesini projelerin hazırlığı ve bankacılık ve yatırım öncesi kaynak sağlanması alanlarında devreye girmekte ve finansman sağlamaktadır. Bankanın eğitim biriminde ise, üye ülkelerinin kamu personeli eğiterek projenin her safhasında aktif bireyler olarak kullanmayı amaçlamaktadır.

Karayipler Kalkınma Bankası'nın toplam 25 üyesi bulunmaktadır. Bu üyelerin bölgesel düzeydekilerini sıralanacak olunursa: Aguilla, Antigua ve Barbuda, Bahamalar, Barbados, Belize, İngiliz Virgin Adaları, Cayman Adaları, Kolombiya, Dominica, Grenada, Guyana, Jamaika, Meksika, Montserra, St. Kitts ve Nevis, St. Lucia, St.Vincent ve Grenadines, Trinidad ve Tobago, Turk Kaykos Adaları ve Venezuela'dır. Bölgesel olmayan beş üye ise Kanada, Fransa, Almanya, İtalya ve ABD'dir.

Bankanın bir de yönetim kurulu mevcuttur . Bu da 21 üyeden oluşmaktadır.

2.4.1.4. Inter-Amerikan Kalkınma Bankası

1959 yılında kurulan banka Latin Amerika'da eşitsizliği ve yoksulluğu azaltarak sürdürülebilir bir kalkınma içerisinde bölgesel entegrasyonun sağlanmasını hedeflemektedir. Bankanın 48 üye ülkesi bulunmaktadır. Banka, kurulduğu tarihten bu

⁹⁶<http://www.caribank.org/titanweb/cdb/webcms.nsf/AllDoc/A541525E64242BE7872572BF007AECAC?OpenDocument> ErişimTarihi: 12.11. 2010.

yana hissedarlarına güçlü bir finansal pozisyon sağlayarak bölgenin pazar ekonomisindeki yerini güçlendirmeyi hedeflemektedir.

İnter Amerikan Kalkınma Bankası iki kuruluşla faaliyet göstermektedir. Bunlar İnter Amerikan Yatırım Fonu ve Çok Taraflı Yatırım Fonudur. İnter Amerikan Yatırım Fonu küçük ve orta ölçekli işletmeleri desteklerken, ve Çok Taraflı Yatırım Fonu ise hibe ve kredi programlarıyla özel ve devlet sektörlerin destekleyerek güçlenmelerini amaçlamaktadır.

İnter Amerikan Kalkınma Bankası hedefe ve önceliklerini şöyle belirlemektedir:

- Yoksulluk ve sosyal eşitsizlik azaltma;
- Küçük ve savunmasız ülkelere yardım
- İklim değişikliği, yenilenebilir enerji ve çevresel sürdürülebilirlik
- Bölgesel işbirliği ve entegrasyon

Banka oluşturduğu finansal araçlarla yukarıdaki hedeflere ulaşmak için gayret gösterir. Bankanın finansal araçlarını sayacak olunursa; bunlar, krediler, hibeler, verilen garantiler ve yatırımlardır. Banka üye ülkelerden gelen finansmanla piyasalarda aldığı fonlarla ya da ortak eş finansmanla kredi hibe ya da yatırımları gerçekleştirir.

2.4.1.5. Asya Kalkınma Bankası

Asya kalkınma bankası 1966 yılında kurulmuştur. Asya bölgesinin ihtiyaçlarını karşılamak ve bölgesel entegrasyonun sağlamak için varlığını sürdürmektedir. Daha sonra kapsamlı bir şekilde inceleneceğinden buradaki bilgi kısa tutulmuştur.

2.5. Bölgesel Kalkınma Bankalarının Piyasadaki Rolü

2.5.1. İstikrarsızlığı Ortadan Kaldırma

Savaş sonrası dünya ekonomisinin ulusal ve global düzeylerde istikrarlı bir şekilde inşa edilmesi, Dünya Bankası, I.M.F. gibi kuruluşlar farklı finansman yöntemleriyle katkı

sağlamaktaydı. Yaşanan ekonomik buhranlar ve kaos durumlarında görüldü ki, global şekilde hizmet veren büyük çok uluslu kuruluşlar, bazı bölgelere sirayet edememekte ve yukarıda bahsedilen ekonomik konjonktür, o bölgedeki ülkelerin dünya ekonomisine katılamamasına yol açtı. Bu da global anlamda entegrasyonu ve ticari geçişler için büyük bir handikap oluşturmuyordu.

Savaş doğal afetler gibi ekstrem örneklerin dışında finansal anlamda verimliliği düşüren başlıca iki etken görülmektedir. Bu etkenler dünyanın ekonomik istikrarını sürekli tehdit eden ve dünyanın ekonomik entegrasyonunun sağlanmasında sorun oluşturan etkenlerdir. Bunları belirtmek gerekirse, gelişen ülkelerin finansal bazda istikrarsız ekonomik verileri ve bu ülkelerin global piyasaya geçişlerinin gecikmesidir.⁹⁷ Ülkeler kendi durağan halleriyle ve istikrarsızlıklarıyla uğraşırken dünya ekonomisine bir aktör olarak girmeleri zaman almaktadır. Ülkelerin kendi istikrarsızlıkları bölgenin ya da dünyanın da istikrarı olabilme potansiyeli vardır. İşte burada bölgesel kalkınma bankaları devreye girer ve yukarıda bahsi geçen ülkelerin kendi başına aşabilmelerinin zor olduğu iki büyük sorunun çözümü için uğraş verir.⁹⁸

Gelişmekte olan ülkelerin mali düzenlemelerindeki yetersizlikler, döviz alım satımına bağlı kısa vadeli kazanç yöntemleri, siyasi buhranlar, doğru uygulanmayan para politikaları yüzünden pazar ekonomisiyle baş edebilmeleri çok zordur. Teknolojik yetersizlik, aşırı tüketim bu ülkeleri zorunlu ithalatçı yapmaktadır. Bu kısır döngü dış borçları arttırarak ülkeyi krizlere karşı hassas bir duruma getirmektedir.

Bölgesel bankalar, ülkelerin bu kısır döngüsünden kurtarmak için ticaretlerini bölgesel bazdan ulusal düzleme doğru serbestleştirmeyi hedeflemektedir. Liberizasyon süreciyle birlikte ülkeler, ithalatçılık kimliklerinden sıyrılıp, ihracat yapan ülkeler durumuna geçebilir. Fakat gelişen ülkelerin korumacı tutumu bahsedilen liberizasyon

⁹⁷ Agorwala Ramgopal, Prakash Brahm, Regional Cooperation in Asia Long Term Progress, Recent Retrogression and The Way Found, **Asian Development Bank Economic Research Department**, October, 2002, p.4.

⁹⁸ Jonahhes, Linn F., Oksana, Pidufala, “The Experience With Regional Ekonomik Cooperation Organizations for Central Asia “, **Wolfensahn Center For Development Working Paper**,2002, p.2.

sürecini uzatabilmektedir. Liberizasyon sürecine girmiş ülkeler, para politikalarını, mali düzenlemelerini ve kur politikalarını doğru şekilde sokarak global sisteme kolaylıkla uyum sağlayabilmektedirler.

2.5.2. Finansal Piyasalara Erişimi Sağlama

Gelişen ülkelerin yukarıda kısır döngüden kurtulabilmesi için gereken bir başka noktada, yabancı sermaye çekebilme kabiliyetinin artmasından geçer. Gelişen ülkeler yabancı sermaye sayesinde ekonomik anlamda çeşitliliklerini artırarak farklı alanlarda uzmanlaşıp finansal krizlere karşı güçlenebilirler. Bu bağlamda uluslar arası kuruluşlarca ülkeye verilecek kredilerin de önemli bir katkısı olacaktır. Ancak krediler uzun vadeli olacağından krediyi alan ülkenin sürekli olarak finansal piyasalarda aktifliğinin devam etmesi esastır. Kredi sağlayıcılar kredinin dönüş süresine göre gelişen ülkenin notunu yükseltecek, böylelikle dışarıdan gelen yatırımlar için bu referans olacaktır. Kreditör konumundaki uluslararası kuruluşlar global düzeyde ekonomik ve sosyal istikrarın sağlanmasını hedeflerler. Bölgesel kalkınma bankaları ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar, yaptıkları bu faaliyetlerle gelişen ülkelerin ya da gelişen bölgelerin finansal piyasaya girişlerini hızlandırmaktadır.

Gelişen ülkeler küresel finansal aktörlerden birisi olabilmek için ayrıca şu dört sorunun da üstesinden gelmelidirler.

Bunlardan ilki, ekonomik istikrarla ilgilidir. Gelişen ülkeler maliye ve para politikalarını rehabilite ederek ekonomik anlamda bir denge sağlamalıdır. Ayrıca ticareti liberalleştirecek yasaları da çıkartmalıdır.

İkincisi gelişen ülkeler “ikinci jenerasyon” denilen örgütsel ve sosyal hakları ilgilendiren kanunlar çıkarmalıdır. Hukuk alanındaki reformlar, ekonomik ve siyasi faaliyetlerde şeffaflık ve bazı mali düzenlemeler bunlara örnek olarak gösterilebilir..

Gelişen ülkeler, dünya pazarına girerlerken sağlam temellerle girmelidirler. Pazar ekonomisinin yapısından kaynaklanan bir direnci bulunmaktadır. Bu direnci kırabilmekte ancak sağlam ekonomik ve sosyal temellere sahip bir ülke ile mümkün olabilir.

Her hangi bir kriz durumunda gelişen ülkenin krize karşı koyabilecek krizinin etkilerinden en az şekilde etkilenecek farklı mekanizmaları olmalıdır. Bu konularda gelişen ülkelere yardımcı olacak kuruluş öncelikle ülkenin bulunduğu coğrafyaya uyumlu olmalıdır. Bu, merkeziyetçi değil de daha çok sorunun merkezinde yer alabilecek bir kurum olmalıdır. Zira Dünya Bankası gibi tek merkezden yönetilen uluslar arası kuruluşlar bölgesel ayrıntılarla yapısı gereği ilgilenemeyen kurumlardır.

Bölgesel kalkınma bankalarına bakıldığında ise durum farklıdır. Bölgesel kalkınma bankaları kurulduğu yer gereği, bölgenin sorunlarına karşı diğer uluslar arası kuruluşlara göre daha rahat bir odaklanma ve koordinasyon içerisindedir. Bölgesel sorunlara daha yakın olduklarından sorunun kaynağını ve çözüm yollarını daha kolay fark edip ona göre bir strateji belirlemeleri diğer kuruluşlara göre daha kolaydır.

Bölgelerin farklı coğrafi, ekonomik ve siyasi altyapıları krizlere karşı dayanıklılıklarını ve dünya pazarına geçişteki hızlarını farklılaştırmaktadır. Bu nedenle tepeden inme bir kredilendirme anlayışıyla bölgesel entegrasyonun sağlanması zor görünmektedir. Özellikle bölgesel kalkınma bankaları bölge içerisinde ülkelerin ekonomi hareketlerini hızlandırarak bölgesel anlamda bir entegrasyon sağlayabilmektedir. Böylelikle ülkelerin tek tek pazar ekonomisine girmelerinden çok bölgesel anlamda pazar ekonomisine geçiş yapılması hedeflenmektedir. Ülkeler ticari hareketliliklerini öncelikle komşu ülkeleriyle yaparlar. Komşu ülkeler arasındaki mal ticareti, emek hareketliliği ve sermaye akımları bölgenin ekonomik göstergelerini pozitif yönde artıracaktır. Bölgesel kalkınma bankaları bunu sağlayarak bölgesel entegrasyonun sağlanması için uğraş vermektedir.

Bölgesel kalkınma bankaları, bölgedeki ülkeleri belli alanlarda rekabet içerisine sokarak verimli bir üretimi amaçlamaktadır. Ülkelerin farklı üretim düzeyleri ve ürettikleri ürünlerin çeşitliliği onları farklı bir kategoriye sokmaktadır. Bu farklılıklardan yola çıkan bölgesel kalkınma bankaları ülkeleri bölgesel entegrasyon için hazırlamaktadır.

Ayrıca bölgesel kalkınma bankaları, diğer örgütsel kuruluşlara nazaran yerelde daha etkin bir konumdadır. Spesifik ülkelerde, spesifik problemlerin çözümlenmelerini bölgesel kalkınma bankaları daha kolay bir şekilde başarmaktadır.

Bölgesel kalkınma bankaları bölgedeki ülkelerin pazara girmesi yolundaki engelleri kaldırarak durumlarının iyileştirilmesini amaçlamaktadır. Öncelikle kredi, hibe, garanti ya da yatırım ve finansmanla desteklenen ülkelerin bölgedeki pazar payını arttırarak global pazara geçişinin hızlanmasını sağlar. Ancak bilinmelidir ki ekonomik anlamda gelişim siyasi ve ekonomik reformlar sosyal hareketlerde kadar sürdürülebilir kaynakların varlığıyla da alakalıdır. Bölgesel kalkınma bankaları burada devreye girerek ülkenin sürdürülebilir kaynaklarını kullanmayı ülkeyi teşvik eder. Çünkü bölgesel bankaların sağlayıcı finansman yöntemleri belli bir süreçte ülkenin ya da bölgenin durumunu iyileştirecektir. Daha sonra ki süreçte bu dezavantaj olarak finansal sektörün karşısına çıkabilir.

Bölgesel kalkınma bankaları Dünya Ticaret Örgütü'nün programları ve siyasetiyle çatışmayacak bir şekilde faaliyetlerini sürdürebilmelidir. Ayrıca söz konusu ülkelerin makroekonomik yönetimi ve ikinci jenerasyon kanunlarını çıkarmasında da aktif bir rol üstlenebilmelidir. Dünya Ticaret Örgütü ile uyum içerisinde devamlı olarak bölgenin ticari anlamda istikrarına katkıda bulunmalıdır.

Daha önceki zamanlarda görülmüştür ki, verilen kredilerin çokluğu bölgesel entegrasyonun sağlanmasıyla doğru orantıda gitmemektedir. Yapılan hibeler ya da verilen krediler, amaçlarını dışında kullanılarak atıl hale gelmişlerdir. Bölgesel kalkınma bankaları verdikleri kredileri ülkenin profesyonel derecelendirme kuruluşlarınca belirlenen kredilerine göre vermektedirler. Böylelikle ülkenin finansal dünyadaki güvenilirliğiyle orantılı ve doğru şekilde harcanacak kredi miktarlarının belirlenmesi kolaylaşmaktadır.

Bölgesel kalkınma bankalarının bir başka rolü ise bölgesel entegrasyonda farklı boyutlar açabilme yeteneğidir. Bölgesel riskleri en aza indirerek, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkelerin bağlantılarını kuvvetlendirebilmektedir. Yapılacak yardımlar sadece ekonomik entegrasyonu sağlamaya yönelik olmayacaktır. Yapılan yardımlar bölgenin sosyal ve kültürel değerlerini de pozitif yönde geliştirici sonuçlar da doğurabilmektedir. Bölgenin kendi içine kapanık yapısı, diğer komşu ülkelere karşı önyargıları yapılan işbirlikleri çerçevesinde minimize edilebilmektedir..

2.5.3. Finansal Krizi Önlemedeki Rolü

Daha önceki yaşanan ekonomik olayların neticesinde görülmüştür ki, çok uluslu şirketler krizlerin aşılmasında etki bir rol üstlenmişlerdir. Krizlerin olduğu dönemlerde, uluslar arası örgütler krizin aşılmasında aktif bir şekilde çalışarak krizi bertaraf etmişlerdir. Özellikle bölgesel kalkınma bankalarının duruma müdahalesi zamanında ve etkin bir şekilde olmuştur.

Krizi çözümenin iki boyutlu bir finansal yapısı bulunmaktadır; bunlar acil kısa vadeli krediler ve uzun vadeli kredilerdir. Kısa vadeli acil krediler, çoğunlukla IMF'nin önderliğinde gerçekleşmektedir. Fakat merkezi bir kurum olan bu uluslar arası kuruluş, kimi durumlarda bölgelere acil para akışını tam olarak sağlayamamaktadır. Böyle durumlarda bölgesel kalkınma bankaları devreye girerek bu sorunu çözüme kavuşturmaktadır. Acil parasal yardımlar krizin ülkelerin ekonomik sistemlerinde meydana gelen büyük tahribatların önlenmesi ve global bir krize yol açmayacak şekilde ülkenin pazar ekonomisiyle uyumun devam edebilmesi için sağlanmaktadır. Bölge ülkelerinin finansal krizlerden çıkması bu bakımdan bölgesel kalkınma bankalarının devreye girmesiyle olur.

Uzun vadeli kredilerde ise ülkenin uzun vadeli ekonomik yapısı göz önüne alınmaktadır. Krize yol açan mali ve parasal politikalar bankacılık düzenlemeleri hazırlanan bu vadeli kredi ile çözüme kavuşturulur. Kredinin uzun vadeli olmasını sebebi krizle bunalımda olan ülkenin geri ödemesini uzun olan krediyle daha uzun vadeli politika ve program üretmesini sağlamaktır. Ülkeler bu kredi sayesinde uzun dönemli planlamalar ve reformlar yapabilmektedir.

Bölgesel kalkınma bankalarının elinde ayrıca koşullu kredi hattı denilen bir enstrüman daha mevcuttur. Bölgesel kalkınma bankasının bulunduğu bölgedeki ülkeler sadece ekonomik kriz anında acil krediye ihtiyaç duymazlar. Salgın hastalık ve doğal afetler gibi durumlarda da acil mali kaynağa ihtiyaç duyabilirler. Bu gibi kriz ortamlarında da koşullu krediden ülkeler yararlanabilmektedir. Bu sayede bölgesel kalkınma bankaları krizdeki ülke ya da ülkelerin likidite sorunlarını çözebilmektedir.

Küresel ve bölgesel düzlemde yaşanan sorunların bir kısmı da uluslararası ekonomik istikrarsızlıklardan kaynaklanmaktadır. Uluslararası ekonomik istikrarsızlıklar

ekonomik yönden sağlam temellere sahip gelişmiş ülkeler için bir sorun teşkil etmese de, gelişen ülkelerde bir panik havası oluşturur. Bu panik havası sonucunda, bölgedeki gelişen ülkeler soğuk kanlılıklarını kaybederek kendilerini finansal krizin eşiğine getirebilirler. Bölgesel kalkınma bankaları burada devreye girerek sağladığı kredilerle dalgalanma karşısında kırılgan ekonomileri olan bölge ülkelerine rahat bir nefes aldırır. Ayrıca bölgesel kalkınma bankaları iyi organize olmuş bilgi yönetimleri sayesinde bu sorunu çoğu zaman başlamadan halledebilirler.

2.5.4. Özel Sektörün Uluslar Arası Piyasalara Girişini Kolaylaştırması

Bölgedeki gelişen ülkelerin özel sektörleri, ülkenin uyguladığı para politikaları ve mali düzenlemelerdeki yetersizlikler sebebiyle uluslar arası piyasalara girememektedir. Özel sektörün, uluslar arası pazarlara girememesinin ana nedeni bu olmasa da, söz konusu durum öncelikli nedenler arasındadır.

Bölgesel kalkınma bankaları kendi finansörlüğü altında özel sektörler için garanti vererek uluslar arası pazarda yer almasını sağlamaktadır. Bankaların özel sektöre verdiği garantiler önemlidir. Çünkü bu gibi büyük kuruluşlar kendi ülke hükümetlerinin bile bazen garantisinden mahrum bırakılabilmektedirler. Bir çok bölgesel banka sağladığı kredilerle bu geçişi hızlandırmaktadır. Ancak verdiği krediler dolar bazında olduğu için yabancı para kuru değişimlerinde yaşanan risklerde beraberinde gelmektedir.

Bölgesel kalkınma bankaları özel sektörün yanında özel bankalara da krediler vermektedir. Bu krediler daha çok bankaların kendi sistemlerinde yapacakları regülasyon ve uluslararası bankacılık sistemine adaptasyonu için olmaktadır. Bankalar aldıkları krediler sayesinde bölgedeki likitide sıkıntısını da azaltmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASYA'DA BÖLGESEL ENTEGRASYON VE ASYA KALKINMA BANKASI ÖRNEĞİ

1. ASYA'DA BÖLGESEL ENTEGRASYON

İkinci Dünya Savaşı öncesi Asya'da entegrasyonun güçlülüğü savaş sonrasında yansımamıştır. Çin, Laos, Vietnam gibi ülkelerin komünist rejime dönüp, kendilerine oluşturdukları alanla dış dünyaya kapalı bir halde yaşamlarını sürdürmeye başlamışlardır. Bu da Asya ekonomisini, savaş öncesine göre çok daha kırılgan hale getirmiştir.

Diğer ülkelerin temkinli duruşu, emek değişimi ve yatırım gibi alanlarda Asya'nın gelişimine engel olmuştur. Bu durum Asya'nın ekonomik entegrasyonun kırılgan bir yol seyretmesine, farklı siyasi ve ekonomik sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Zira bölgesel entegrasyon ancak uyumlu bir coğrafyada başarıya ulaşabilir. Ülkelerin jeopolitik uyumları, bölgesel konularda ortak fikir sahibi olmaları son yirmi yıldır, özellikle 1980 sonrası küreselleşme süreci ile birlikte farklı bir döneme girmiştir. Yeni yapılanma bölgesel entegrasyonu uzun vadede geliştiren üç saç ayağıyla sağlanmıştır. Bunlar; mal ticareti, emek hareketi ve finansmandır. Bu üç entegrasyon aracı, Asya'da bütünleşmenin mimarlarından olmuştur. Bu entegrasyon araçlarını inceleyecek olursak;

1.1. Eşya Ticareti

Bölgenin içerisinde mal alışverişi, kıtanın farklı bölgelerinde oluşturulan iş birlikleri çerçevesinde 1980 sonrasında hızlı bir ivme kazanmıştır. Birkaç yıl sonrasında ise Asya kökenli olan ve dünyayı etkileyen global kriz, bu ivmeyi düşürmüş ve entegrasyon süreci durgun bir hal almıştır.

1.2 Emek Hareketi

Ülkeden işçi göçlerinin çıkış noktası Avrupa'dır. Avrupa'dan yola çıkan koloniler, dünyanın değişik bölgelerine dağılmıştır. Yeni Zelanda, Kuzey Amerika, Güney Afrika'da Avrupa kökenli çalışanlar bulunmaktadır.

Asya'ya baktığımızda ise popülasyonun en yüksek olduğu bu kıtada işçi göçü yüksek boyutlardadır. Çin, Hindistan, Filipinler gibi ülkelerin vatandaşları Asya'nın diğer ülkelerinde çalışarak, ülkelere ekonomik anlamda katkı sağlamaktadırlar. Filipinler'e dışarıdan gelen dövizin büyük bir çoğunluğu işçi göçünden kaynaklanmaktadır. Bu göçler 1980'den sonra büyük bir ivme kazanmış ve sonraki 20 yılda dışarıdan gelen para akışı 10 katına yükselmiştir.

Ülkelere aktarılan emek hareketi sonucunda, ülkelere aktarılan paralar sayesinde ülkeler, ekonomik güçleri artırarak bölgesel iş birlikleri içerisinde söz sahibi olacaklar ve bölgesel entegrasyon için aktif bir konuma geleceklerdir.

1.3. Yatırım ve Finansman

Daha önce belirtildiği üzere, bölgesel entegrasyonun sağlanması için bölge içerisinde sıkı bir para akışı olmalıdır. Asya örneğinde dünyanın bir çok farklı ülkesinden direkt yabancı sermayeler aktarılmaktadır. Kuzey Amerika, Avrupa Birliği, ASEAN+3 ülkeleri, kredi ve hibelerle bölgenin ihtiyaçlarına göre finansman sağlamaktadırlar. Çin, Tayland, Hindistan, Filipinler, Endonezya bu finansmandan yararlanan ülkelerin başında gelmektedirler.

Burada belirtmemiz gereken önemli bir husus da Avrupa Birliği ile ilgilidir. Avrupa Birliği 90'lı yılların ortalarından beri doğrudan sermaye yoluyla Asya'da entegrasyonu desteklemektedir. Hatta birçok projede Asya ülkelerinden daha büyük bir finansmanla projenin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmuştur. Toplam sermaye akışının büyük bir miktarı Avrupa Birliği'nin oluşturduğu geri ödemeli ya da geri ödemesiz kaynaklardan karşılanmaktadır.

2. ASYA KALKINMA BANKASI

2.1.Tarihçe

Asya Kalkınma Bankası savaş sonrasında Asya da oluşan ekonomik bunalım ve güvensizliğin aşılması için oluşturulmuş bir kuruluştur. Asya ve Pasifik bölgesinde ekonomik büyümenin sağlanması ve bölgesel entegrasyonun varlığının üst düzeye çıkarılabilmesi için kurulan çok uluslu bir mali kuruluştur.⁹⁹

Asya Kalkınma Bankası'nın hayata geçirilme kararı Asya'da işbirliği için 1963 yılında Birleşmiş Milletler Asya ve Uzak Doğu Ekonomik İşbirliği Komisyonu tarafından gerçekleştirilen, ilk bakanlar konferansında alınmıştır. Bu konferans, ayrıca bankanın nasıl bir vizyonla faaliyetlerini sürdüreceğinin de belirlendiği konferans özeliğini de taşımaktadır. Asya Kalkınma Bankası konferanstan üç yıl sonra, 19 Aralık 1966'da 31 üyeyle kurulmuştur. Kurumun merkezi Filipinler'in başkenti Manila olarak belirlenmiştir. Asya Kalkınma Bankası'nın öncelikli ilk politikası, tarımsal devrimin gerçekleştirilmesi olmuştur.

Yetmişli yıllara gelindiğinde ise, bankanın öncelikli yardım ve kredi alanları eğitim ve sağlık olmuştur. Eğitim ve sağlık alanlarında, bölge için yeterli ortak payda oluşturulduktan sonra bölgesel kalkınma ve işbirliğinin orantılı şekilde gerçekleşebilmesi için altyapı ve yol yapımına önem verilmeye başlanmıştır. Bölge içinde ilk bono alınması da petrol fiyatlarında meydana gelen şok artış sonucu olmuştur. Önem verilen başka alanda şehir içi elektrik alt altyapısıdır.¹⁰⁰ Yine bu yıllarda banka Asya ve Pasifik Bölgesi'ndeki, yerel enerji üretimlerini harekete geçirecek olan yatırımlara öncelikleri arasına almıştır. Asya'daki fakir bölgelere fon sağlayan Asya Kalkınma Fonu da 1974 yılında kurulmuştur.

Seksenli yıllarda Asya Kalkınma Bankası kamu sektörüne yaptığı yardımların ve sağladığı kredilerin yanı sıra özel sektörle de direkt olarak ilgilenmeye başlamıştır. Özel sektöre ilk direkt sermaye yatırımını seksenli yılların başında yapmıştır. Özel sektörün gelişimi için bu alana gerekli altyapı, teçhizatı sağlayarak bölge ülkelerinin girişimcilerine fırsatlar sunmaya bu yıllarda ağırlık vermiştir.

⁹⁹ <http://www.adb.org/About/serving-asia.asp> Erişim Tarihi:20.12.2010

¹⁰⁰ <http://www.adb.org/About/serving-asia.asp> Erişim Tarihi: 21.12.2010

İkinci petrol krizinin bütün piyasaları alt üst etmesinden sonra, Asya Kalkınma Bankası altyapı ve istikrarlı olarak enerji yatırımlarına devam etmiştir. Ayrıca, bölgenin sosyal hareketliliğini göz önünde bulundurarak, sosyal alanlarda da bölge ülkelerini hibe ve kredi yoluyla finanse etmeye çaba göstermiştir. Sosyal konu başlıkları şehir planlaması, eğitim, mikro finansman, çevre düzenlemesi ve cinsiyet eşitliği olarak örneklendirilebilir.¹⁰¹

Neo liberal politikaların etkin olmaya başladığı doksanlı yıllarda ise, Asya Kalkınma Bankası, bölgede komşu ülkelerle ekonomik işbirliğini geliştirme hedefi için çaba göstermeye başlamıştır.. Alt bölgelerle uyum içinde gerçekleştirilen ekonomik işbirlikleri çerçevesinde, bölgenin uzun vadede bölgesel entegrasyonuna ulaşılmasına çalışılmıştır. 1995 yılında Asya Kalkınma Bankası yönetim politikası uygulayan ilk çok uluslu kuruluş olmuştur. Bu politika bölge ülkelerindeki halkın, yapılan faaliyetler neticesinde oluşan dışsallıklardan negatif yönde etkilenmemeleri amacını gütmektedir. Soğuk savaş bitimine denk gelen bu yıllarda Asya Kalkınma Bankası'na üye olan ülkelerde büyük bir artış yaşanmıştır. Asya Kalkınma Bankası 1997 yılında Asya kaynaklı büyük finansal krizden etkilenen kıta ülkeleri için büyük krediler ve hibelerle aktif bir rol oynamıştır. Güney Kore'ye verilen 4 milyar dolarlık kredi bu alanda bir rekor niteliği taşımaktadır.

İki binli yıllara gelindiğinde ise, Asya Kalkınma Bankası, sağlık hizmetlerinde ileri bir noktaya gelmiştir. Banka S.A.R.S felaketi ve 2007 yılında yaşana büyük tsunami faciasında bölge ülkelerinde bu iki felaketin izlerinin silinmesi için finansal destek sağlamıştır. Bankanın sermayesi 2009 da alınan karar ile 65 milyar dolardan 165 milyar dolara çıkarılmıştır.¹⁰²

Asya kalkınma Bankası'nın başkanları ;

- Takeshi WATANEBE 1966-1972
- Shiro INOUE 1972-1976
- Taroichi YOSHIDA 1976-1981
- Masao FUJIOKI 1981-1989
- Kimimasa TARUMIZU 1989-1993

¹⁰¹ <http://www.adb.org/About/serving-asia.asp> Erişim Tarihi: 16.12.2010

¹⁰² <http://www.adb.org/About/serving-asia.asp> Erişim Tarihi: 17.12.2010

- Mitsuo SATO 1993-1999
- Tadao CHINO 1999-2005
- Haruhiko KURODA 2005-... şeklinde sıralanır.¹⁰³

Yukarıda sıralanan başkanlar ayrıca yönetim kurulunun da başkanlığını yapmaktadır. Başkanlar görevlerini yönetim kurulunun oluşturduğu yönetmelikler çevresinde devam ettirmektedir. Başkana, farklı konularda görevli, 5 yardımcı başkan eşlik etmektedir.

2.2. Politikalar ve Stratejiler

Asya Kalkınma Bankası'nın politik ve stratejik prensipleri, "Strateji 2020: Asya Kalkınma Bankası Uzun Dönem Stratejik Çerçevesi 2008-2020"de belirtilmiştir. Banka, 2009 yılında strateji ve prensiplerini uygulamak için öz sermayesini 55 milyar dolardan 165 milyar dolara çıkartmıştır. Bankanın, stratejik planında beş önceliğe yer verilmiştir. Bunlar:

- Altyapı
- Çevre
- Bölgesel İşbirliği ve Bölgesel Entegrasyon
- Finansal Sektörde Kalkınma
- Eğitim olarak sıralanmaktadır.¹⁰⁴

Banka, bölge de yapacağı faaliyetle için ülkenin öncelikleri arasında güçlü altyapılarının olması gerektiğini bilincindedir. Şehir planlamasından, elektrik şebekelerine, su kaynaklarından enerji kaynaklarına kadar bir çok alt yapı sorun için krediler sağlamaktadır. Bankanın, çevre politikası Asya ve Pasifik Bölgesi'nde bulunan ülkelerin çevre kirlenmesi konusunda bilinçlenmesini sağlayarak daha yaşanabilir bir bölge oluşturulmasını içermektedir. Bölgesel işbirliği, bölge içerisinde bulunan özel ya da kamu sektörlerinin yardımıyla ülkeler arası ticaretin yaygınlaştırmasını amaçlanmaktadır.

¹⁰³ <http://www.adb.org/About/serving-asia.asp> Erişim Tarihi: 17.12.2010

¹⁰⁴ <http://www.adb.org/About/policies-strategies.asp> Erişim Tarihi: 1.12.2010

Oluşturulan bu ticari ağ neticesinde, bölgesel entegrasyonun önü açılacaktır. Banka, iki alan üzerinde oldukça geniş çaplı AR-GE çalışması yapmaktadır. Bankanın mali sektöre verdiği önceliğin temel sebeplerinden birisi bölgede güçlü bir ekonomiyi oluşturma kaygısı taşımamıştır. Dışsal ya da içsel etkenler neticesinde oluşan global bir krizde, banka ekonomik istikrarın finansal piyasalarla doğru orantılı olduğu gerçeğinden hareketle, bölge içinde finansal anlamda güçlü ülkeler ya da kurumlar oluşturma gayretindedir.

Strateji 2020 incelenecek olunursa, bankanın kredi ve hibeleri üç farklı alanda olduğu görülmektedir. Bunlar değişim sürücüleri, merkez operasyon alanları ve diğer operasyonel politikalar ve stratejilerdir.¹⁰⁵

2.2.1. Değişim Sağlayıcılar

Değişim sürücüleri kapsamına girecek olan strateji ve politikaların başlıkları sıralanacak olunursa:

- Özel sektörü geliştirme
- İyi Yönetişim ve Kapasite Geliştirme
- Cinsiyet Eşitliği
- Bilgi çözümleri
- Ortaklıklar olarak beşli bir sıralama yapılabilir.

Özel Sektörü Geliştirme: Özel sektör, Asya ve Pasifik Bölgesi'nin kalkınması için önemli dinamikleri olan alandır. Bölge halkına sağlayıcı iş ağıyla toplumsal refahı artırdığı gibi, devlete ödeyeceği vergiler sayesinde de devletin de ekonomik gücünü artıracaktır.¹⁰⁶ Ayrıca özel sektör, finansal istikrarın sağlanması içinde efektif bir güç haline gelmiştir. Asya Kalkınma Bankası sağladığı kredi olanaklarıyla özel sektörün geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu katkılar, özel sektörler için yeni şartlar oluşturma, yeni iş olanaklarını sunma ve devlet ile özel sektör arasında bir katalizör olarak iki tarafa arasında dengeyi kurma şeklinde kendini göstermektedir.

¹⁰⁵ <http://www.adb.org/About/policies-strategies.asp> Erişim Tarihi: 1.12.2010

¹⁰⁶ Asian Development Bank, **Private Sector Development: A Revised Strategic Framework**, Manila, February, 2006, s.3. http://www.adb.org/documents/policies/private_sector/PSD-strategic-framework-2006.pdf Erişim Tarihi: 12.11.2010

İyi Yönetişim ve Kapasite Geliştirme: Yönetişim, BM in tanımında bir ülkenin her düzeyindeki işlerinin yönetiminde iktisadi, siyasi ve idari otorite kullanımı şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁰⁷ Yönetimde ortaya çıkan aktörler arasında anlaşmazlıkları çözemeye çalışan yönetimde üstü bir kavramdır. Sadece yöneten değil yönetim mekanizmasının aldığı kararlardan etkilenen yönetilenleri de yönetim işleyişi içinde aktör olarak gören bir anlayıştır.

Cinsiyet Eşitliği: Asya ve Pasifik Bölgesi'nde kadın nüfusunun ekonomik ve sosyal alanlarda etkisinin artırılması için yapılan projeleri içermektedir.

Doğum ve hamilelik yüzünden hayatlarını kaybeden kadın oranı bölgede azımsanmayacak düzeydedir. Ayrıca eğitimsiz kadınlar eğitime katılması, işsizlerin ekonomiye katkısının sağlanması için Asya Kalkınma Bankası projelere destek vermektedir. Eğitimsizlik ve işsizlik erkek nüfusunda da görülmesine karşın bu oran kadın nüfusunda 5 te 1 oranda daha fazladır¹⁰⁸. Cinsiyetlerin iş gücü elemanı olarak düşünüldüğünde kadınların ekonomik anlamda ki etkinliği daha iyi anlaşılabilir. Eğitim ve sosyal beceri konularında gelişen kadın nüfusu ekonominin gelişmesine katkıda bulunacaktır. Asya ve Pasifik bölgesinde kadın erkek eşitsizliği bölgelere göre farklılıklar göstermektedir. Orta Asya Ülkeleri'nde oran düşükken Nepal, Tibet gibi doğu ülkelerinde bu oran daha yüksektir.

Bilgi çözümleri: Bilgi, günümüzde ülkelerin ve bölgelerin kalkınmaları için daha önceki periyotlara nazaran çok daha önemli bir konuma gelmiştir. Bireylerin hayat boyu öğrenme şeklinde eğitimin sürdürülebilirliği ya da kurumları bilgi temeli teknolojileri baz almasıyla ekonomik istikrarın sağlanmasında devinim artacaktır. Asya Kalkınma Bankası bölge içerisinde bilgi paylaşımını ve üretiminin liderliğini üstlenen kurumlardan birisidir.¹⁰⁹ Bölgenin altyapısı ya da gelişmişliğiyle ilgili konularda, projeyi üstlenen kuruluşlara bilgi aktarımını sağlamaktadır. Eğitim, bölgede açlığın giderilmesi ya da

¹⁰⁷ Habitat 2, 5 Ülke Raporu, **Yönetişim Alt Bölüm Raporu**, İstanbul ,1996.

¹⁰⁸ Asian Development Bank, "Gender Development Plan Of Action (2008-2010)", Manila,2007, s. 3
http://www.adb.org/Documents/Papers/Gender_Action_Plan/IN291-02.pdf Erişim Tarihi: 2.12.2010.

¹⁰⁹ Asian Development Bank, Knowledge Management in A.D.B, Manila, June, 2006, s.3.
<http://www.adb.org/Documents/Policies/Knowledge-Management/knowledge-management.pdf> Erişim Tarihi: 23.11.2010

altyapı bu önemli alanlara örnek gösterilebilir. Asya Kalkınma Bankası ürettiği bilgileri zenginleştirerek paylaşımına açar ya da bilgi ağının içerisine girerek bilgileri depolar.¹¹⁰

Ortaklıklar: Asya Kalkınma Bankası kurulurken, kurucu maddelerinden birisi de Asya Kalkınma Bankası'nın fonksiyonlarının içerisinde, bölgenin gelişimi için başka kurum ve kuruluşlarla işbirlikleri ve ortaklıklar yapması da bulunmaktadır. Bu kuruluşlar özel sektör, uluslar arası kuruluşlar ya da sivil toplum örgütleri olabilmektedir.

Bölgesel kalkınmada ortaklıklar, bilginin paylaşılması finansal istikrarın sağlanması sürdürülebilir kalkınma, bölgede fakirliğin azaltılması gibi hedeflerde bankayla işbirliği içerisinde hareket etmektedir. Oluşturulan sinerji sayesinde iki tarafta kazan- kazan stratejiyle hedeflerine ulaşabilmektedir.

Asya Kalkınma Bankası ile ortaklık yaptığı kurumların çalışma kültürü farklılıkları istenen hedefe daha kolay ulaşılmasını sağlar. Örneğin, özel sektörle yapılan bir ortaklıkta, özel sektörün çalışma prensibi, ticari disiplin içerisinde performans temelli olacaktır. Kalkınma bankası bu sayede hem sermayesini hem de projeye ayıracağı zamanı verimli kullanacaktır.

Bankanın uzmanlaşmadığı konularda alacağı yardımlarla yapacağı teçhizat ya da bilgi paylaşımlarıyla, ortaklık yaptığı kurum ya da kuruluşla istediği verimliliği yakalayabilecektir.

2.2.2. Öz Faaliyet Alanları

Öz faaliyet alanları olarak adlandırılan alanlar, bankanın öncelikleri arasında bulunmaktadır. Bu alanlar bölgenin gelişiminin yanında bankanın da asıl faaliyetleri içerisinde sayılabilir.

Bu alanlar sıralanacak olursa:

- Altyapı
- Çevre
- Bölgesel işbirliği ve entegrasyon
- Eğitim
- Öteki operasyonel alanlar

¹¹⁰ Asian Development Bank, Knowledge Management in A.D.B, Manila, June, 2006, s.13.
<http://www.adb.org/Documents/Policies/Knowledge-Management/knowledge-management.pdf> Erişim Tarihi: 23.11.2010

Altyapı; Çekirdek faaliyet alanları içerisinde en kapsamlı yer tutan alt yapıdır. Bölgenin entegrasyonun ve sürdürülebilir kalkınmasının önemli şartlarından birisi, kentleşme ve altyapı sorunun çözülebilmesidir. Altyapıya dört farklı kategoride finansman sağlanmaktadır. Bunlar; ulaştırma ve haberleşme, enerji, su temini ve atık su altyapı çalışmaları ve kentsel altyapıdır.¹¹¹

Ulaştırma ve Haberleşme: Ulaştırma açlığın azaltılması ve sürdürülebilir kalkınma devamı ve ekonomik entegrasyonun sağlanması için Asya Kalkınma Bankası tarafından desteklenen önemli alanlardan birisidir. Sürdürülebilir ulaştırma girişimi, 2020 stratejisi içerisinde kendisine genişçe bir alanda yer bulmuştur. Taşımaya konu olan, enerji, yiyecek, emek, sermaye bilgi, su gibi bölgede homojen dağılmamış kaynaklar olabilmektedir. Asya Kalkınma Bankası, sürdürülebilir ulaştırma girişimleri için yolların yapımının finanse edilmesi, demiryollarının kurulması ve eski demiryollarını tamirata, diğer ulaşım altyapılarının oluşturulması gibi altyapı faaliyetlerine öncülük etmektedir. Haberleşme ağlarıyla da bölge içinde homojonize olmayan bilgi ve uzmanlıkların paylaşımı gerçekleştirilir.

Enerji: bölgenin sosyal endüstriyel, altyapı faaliyetlerinin devamlılığı için, hayati önem arz eder. Fakat sürdürülebilir kalkınma devamlılığı, çevrenin korunması da bağlıdır. Enerji talebinin karşılanması ve havayı kirleten emisyonların düşürülmesi arasında en iyi seçimin yapılması gerekmektedir. Asya Kalkınma Bankası 2020 stratejisinde, enerji politikasını, güvenilir, sürdürülebilir ve geri dönüşümü olan yeterli enerji kaynaklarından oluşturulmasını belirlemiştir.¹¹² Asya ve Pasifik gibi bir bölgenin enerji ihtiyacı karşılanırken bir taraftan da global ısınma ve karbon oranının düşürülmesi gibi sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasını sağlayacak parametreleri öncelikler arasına almak zor bir karar alma sürecidir. Asya Kalkınma Bankası, yoksulluğu önleyip entegrasyonu sağlarken, kararını sürdürülebilir kalkınmadan yana kullanmaktadır. Dünya Enerji Örgütü'ne göre Asya'nın 2006 yılında, 3.2 milyar ton olan fosil yakıt ihtiyacı, 2030 yılında 6.2 milyar tona yükselmesi beklenmektedir.¹¹³ Asya'nın bir çok yerinde fosil yakıtları kullanılmaktadır. Asya Kalkınma Bankası, elektrik enerjisini teşvik için projeler oluşturmaktadır. Bölgenin

¹¹¹ <http://www.adb.org/About/core-operational-areas.asp> Erişim Tarihi: 13.11.2010

¹¹² Asian Development Bank, "Energy Policy", Manila, June, 2009 s.2. <http://www.adb.org/Documents/Policies/Energy-Policy/Energy-policy-2009.pdf> Erişim Tarihi: 17.11.2010

¹¹³ Asian Development Bank, "Energy Policy", Manila, June, 2009 s.2. <http://www.adb.org/Documents/Policies/Energy-Policy/Energy-policy-2009.pdf> Erişim Tarihi: 17.11.2010

bazı kesimlerinde halen elektriğe tam anlamıyla kavuşmamış bazı yaşam alanları bulunmaktadır.

Su Temini ve Atık Su Altyapı Çalışmaları: Bilindiği üzere insanlığın yaşaması için en temel ihtiyaçlardandır. Bunun bilinmesine rağmen, su kaynakları Asya’da yeterince verimli kullanılmamaktadır. Asya ve Pasifik Bölgesi’nin en temel sorunlarından birisi temiz su ihtiyacının karşılanabilmesidir. Coğrafi olarak bölge, su kaynakları açısından verimli sayılmamaktadır. Tarımsal ürünlerin gelişmesi, doğal dengenin devamlılığı, insan nüfusunun sağlıklı yetişmesi, fakirlik döngüsünün kırılması, su kaynaklarının rehabilitesine bağlıdır. Örneğin, Nepal’de bazı yaşam alanlarının su kaynağına uzaklığı 15 kilometre uzaklığındadır. Yine A.K.B raporunda yer alan ifade Bangladeş’te kişi başına su tüketimi 15 litreden daha azdır. İnsanların ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için ortalama 300 litre günlük su tüketimi gerekmektedir.¹¹⁴

Asya Kalkınma Bankası su politikaları şu şekilde sıralamıştır.

- Su reformu konusunda ulusal yönetimlerin dikkatini çekme
- Su kaynaklarının entegre yönetimini güçlendirme
- Su kanallarının rehabilitesi ve gelişimi
- Su tasarrufunu teşvik
- Aynı bölge içerisinde ortak su kaynaklarının kullanılmasının teşviki
- Su sektöründe bilgi ve deneyim alışverişini kolaylaştırmak
- Yönetişimin geliştirilmesi

Kentsel altyapı; Şehir sektörü stratejisi ilk defa 1999 yılında Asya Kalkınma Bankası’nın strateji planında yer almıştır. şehir altyapısı, ekonomik kalkınma, sosyal hareketlilik ve çevresel parametreleri de etkileyen bir konumdadır. Asya kalkınma bankası, bu raporda, şehirleşmenin nedenleri sonuçları, şehir yönetiminin geliştirilmesi vurgusunun artırılması, şehir altyapılarını oluşturacak alt sektörlerin desteklenmesini öngörmüştür.¹¹⁵ Şehirleşmenin gerekliliği olan altyapının desteklenmesi için özel sektör, devlet kurumları, sivil toplum kuruluşlarıyla ortaklıklar içerisinde bulunarak, projeler üretmekte ve desteklemektedir.

¹¹⁴ Asian Development Bank, “Water For All, The Water Policy Of The Asian Development Bank”, Manila, 2001, s.13. <http://www.adb.org/Documents/Policies/Water/water-policy.pdf> Erişim Tarihi:22.12.2010

¹¹⁵ Asian Development Bank, Review Of Urban Sector Strategy, Manila, September, 2006, p.1. <http://www.adb.org/Documents/Reports/Urban-Sector-Strategy/review-urban-sector-strategy.pdf>. Erişim tarihi: 21.12.2010

Çevre: Asya Kalkınma bankası 1979 yılından bu yana çevre ile ilgili projeleri desteklemektedir.¹¹⁶Yirmi yılı aşkın zamandır, çevre yönetimi ve aktiviteleri konusunda birikimi artırarak devam etmektedir. Çevrenin korunması, doğal alanların tahribinin önlenmesi nesli yok olmaya yakın popülasyonların kurtarılması gib pek çok alanda Asya Kalkınma Bankası projelere destek vermektedir.

Bölgesel işbirliği ve entegrasyon: Asya Kalkınma Bankası 26 Temmuz 2006 tarihinde Asya'da ki gelişen ülkelerin işbirliği ve entegrasyonu stratejileri içerisinde adapte etmiştir.¹¹⁷Asya Kalkınma Bankası öncelikli hedefi olan fakirliğin azaltılmasını, ülkelerin ortaklık ve işbirliği içinde olacağı aktivitelerin üzerine kurgulamıştır. Bu aktiviteler, ticaretin ve yatırımın genişletilmesi, makroekonomik dengelerin sağlanması, finansal istikrarın temin edilmesi, çevre, sağlık ve sosyal şartların iyileştirilmesidir.

Bu faaliyetlerin entegrasyonu sağlamasından sonra bölgesel entegrasyonun derinleştirilmesi için şu prensipleri benimsemiştir;

-Sınır ötesi altyapılar üzerine bölgesel ve alt bölgeler düzeyinde programların oluşturulması

-Ticaret ve yatırım

-Para ve finans

-Bulaşıcı hastalıkların ve çevrenin bozulmasını önleyen bölgesel kamusal malların oluşturulması.¹¹⁸

Asya kalkınma bankası bölgesel entegrasyonun oluşturulması ve derinleştirilmesi için şu rolleri oynamaktadır.

-Para sağlayan banka olarak, bölgesel entegrasyonu oluşturmak için faaliyet gösteren projelere ve programlara gerekli teknik teçhizat ya da fon sağlamak

-Bilgi bankası olarak entegrasyonun oluşturulması için, bilgi oluşturma ve oluşturulan bilginin, yayılmasını ve yaygınlaştırılmasını sağlama

¹¹⁶ Asian Development Bank, Safeguard Policy Statements, Manila, June, 2009, s.1
<http://www.adb.org/Documents/Policies/Safeguards/Safeguard-Policy-Statement-June2009.pdf> Erişim Tarihi: 20.12.2010

¹¹⁷ <http://www.adb.org/documents/policies/RCI-strategy/default.asp> Erişim Tarihi: 12.12.2010

¹¹⁸ <http://www.adb.org/documents/policies/RCI-strategy/default.asp> Erişim Tarihi: 12.12.2010

-Kapasite oluşturucu olarak, bölgelerde ya da alt bölgeler de konuşlandırılacak kuruluşlarda kapasite oluşturulmasına yardımcı olma

-Dürüst bir komisyoncu olarak, entegrasyon sürecin başlatan gelişen ülkelere katalizör ve düzenleyici olarak yardımcı olma¹¹⁹

Finansal sektörün geliştirilmesi; Asya Kalkınma Bankası, ülkelerin, kamu sektörlerini, bankalarını, özel sektörlerini ve sivil toplum örgütlerini finansal anlamda desteklemektedir. Oluşturduğu mikro finans politikalarını güncelleyerek devam ettirmektedir. Ülkede finansmanın istikrarlı olması, fakirliğin azaltılmasında büyük katkısı olmaktadır.

Mikro finansman ,yoksulluk içerisindeki gcsz kadınların ellerinde yoksunluğu azaltıcı bir enstrüman olabilir.¹²⁰ Ayrıca, finansman uzun vadede, finansmanını güçlendirilmesi için fon ayrılan ülkenin bölgesel entegrasyonuna yardımcı olabilmektedir.¹²¹

Finansman sağlanan özel sektörün, kapasite artırımını sağlayarak verimliliği artırılmaktadır. Sağlanan krediler, sosyal hareketliliği pozitif yöne çevirebilir. Eğitim gibi, halkın bilinçlenmesi gibi konularda finansal yardımlar yapılmaktadır.¹²²

Finansal sektörün güçlendirilmesi de direkt olarak finansal enstrümanların arttırılmasına sebep olacak; böylelikle, istikrarın korunması finansal verimliliğin sağlanmasına katkısı olabilecektir.

Eğitim; Asya kalkınma bankası 2020 stratejisinde, eğitimi ilkokuldan yüksek eğitime kadar olan her alanını desteklemektedir. 1970’den bu yana Asya Kalkınma Bankası, Asya ve Pasifik Bölgesi’nde ki gelişmekte olan ülkelere eğitim için, 8 milyar dolara yakın kredi ve bağış vermiştir.¹²³ Bunun büyük bir kısmı ilk okul eğitimi için ayrılmaktadır.

¹¹⁹ <http://www.adb.org/documents/policies/RCI-strategy/default.asp>. Erişim Tarihi: 12.12.2010

¹²⁰ Asian Development Bank, Finance For The Poor: Micro Finance Development Strategy, Manila, 2000, s.2. <http://www.adb.org/Documents/Policies/Microfinance/financepolicy.pdf> Erişim Tarihi: 2.12.2010.

¹²¹ Asian Development Bank, "Finance For The Poor: Micro Finance Development Strategy", Manila, 2000, s.2. <http://www.adb.org/Documents/Policies/Microfinance/financepolicy.pdf> Erişim Tarihi: 2.12.2010.

¹²² Asian Development Bank, "Finance For The Poor: Micro Finance Development Strategy", Manila, 2000, s.2. <http://www.adb.org/Documents/Policies/Microfinance/financepolicy.pdf> Erişim Tarihi: 2.12.2010.

¹²³ Asian Development Bank, Education By 2020: A Sector Operation Plan, Manila, june 2010, s.2. <http://www.adb.org/Documents/Policies/Education-Operations-Plan/education-by-2020.pdf>. Erişim Tarihi:20.12.2010

Ayrılan kredi ve bağışlar, eğitim materyallerinin temininden, öğretmenlerin öğretim metotlarını geliştirmesine, fakir ailelerin çocuklarına burs olanakları sağlanmasından, etnik farklılıkları olanların eğitiminin desteklenmesine kadar farklı alanlarda kendini göstermektedir.

Eğitim almış belli alanlarda uzmanlaşmış bireyler emek sektörünü daha verimli hale getirmektedirler. Asya Kalkınma Bankası iş gücünün oluşturacağı verimlilikle bölgede sağlanacak entegrasyonun hızlandırılmasını hedeflemektedir.

Diğer Operasyonel Alanlar; Bu alanda, yukarıdaki faaliyetler içerisinde yer almayan ama bölge için finansmanın gerekli olduğu, faaliyette bulunulmazsa Asya ve Pasifik Bölgesi'nin entegrasyonun sağlanmasını sektöre uğratabilecek alanların bulunduğu ayırımdır.

Sağlık, tarım ve acil destek konuları bu alanın içerisinde kendisine yer bulmaktadır.

2.2.3. Diğer Operasyonel Politikalar ve Stratejiler

Asya Kalkınma Bankası “öteki operasyonel politikalar ve stratejiler” olarak adlandırdığı stratejiler, para sağlayan banka misyonuyla gerçekleştirdiği faaliyetlerdir. Bu faaliyetlerde diğer faaliyetler gibi Asya Kalkınma Bankası'nın yönetim kurulu tarafından belirlenmektedir. Bu politikaların konu başlıkları ise şöyle sıralanmaktadır:

- Ülke sınıflandırması ve odaklanma
- İş ürünleri ve teçhizat
- Asya Kalkınma Bankası Operasyonları'nda sosyal koruma ve güvence
- Finansal politikalar
- Proje yönetimi
- Öteki operasyonel politikalar ve stratejiler

Ülke Sınıflandırması ve Odaklanma: Banka, bölge ülkelerinin ihtiyaçlarına göre ve kredilerinin geri ödeme güvenilirliğine göre sınıflandırmaktadır. 2003 yılında yaptığı sınıflandırma da bölge ülkelerini Grup A, Grup B1, GrupB2, Grup C, olmak üzere 3 kategori ve 4 gruba ayırmıştır. A Grubu'nda bulunan ülkeler, fonlar için tamamen uygun olan ülkeleri barındırırken, B Grubu'nda ki ülkeler kredi olanakları özel durumlarda verilebilme özelliği taşımaktadır. C Grubu'nda ki ülkeler içinse kredi verilmesi çok

ekstrem durumlarda gerçekleşmektedir. Gruplar ayrılırken ülke ekonomilerinin İki özelliği dikkate alınmıştır. Bunlar kişi başına düşen gayri safi milli hasıla ve borç geri ödeme kapasitesidir.

İş Ürünleri ve Teçhizat: Asya Kalkınma Bankası, iş ve teçhizat alanlarında krediyi, iş sektörünün gelişmesi için vermektedir. Uzun vadeli sağlanan krediler, geri dönüşümü güvenilir şekilde gerçekleşmesiyle amacına ulaştırılabilir. Daha önce yaşanan krizlerde krediyi alan sektörlerin geri dönüşünde problemler yaşanmıştır. Banka, kredileri kredi notu yüksek ülkelere ya da garantör ülkelerin garantisinde, ekonomik yönden zayıf ülkelere vermektedir. Banka olağan kredileri üç yeni forma sokmuştur. Bunlar; Japon yeni ağırlıklı olarak çoklu para kredileri, Amerikan doları merkezli tekli kur kredileri, piyasa temelli kredilerdir.¹²⁴

Finansmanın kredi şeklini banka şu ayrımlarla yapmaktadır;

-Egemen ülke ya da egemen garantili ülkeye iş ürünleri alanında kredi sağlama(Normal Para Kaynakları ile)

-Kredi ve hibe politikaları (Asya Kalkınma Fonu ile)

-Sektör kredileri

-Program kredileri ve sektör geliştirme programları

-Garanti operasyonları

-Teknik asistanlık

-Finansman kolaylığı¹²⁵

Asya Kalkınma Bankası Operasyonları'nda Sosyal Koruma ve Güvence: Asya, dünyanın en hızlı gelişen kıtasıdır. Hızlı gelişen endüstrileşme ve paralelinde gelişen şehirleşme, doğal kaynakların tüketilmesini çevrenin bozulmasını ve sosyal hareketliliğin artmasına sebep olmaktadır. Bu güvencesiz durumdan hareketle ,Asya Kalkınma Bankası tarihi boyunca üç farklı programla güvence politikasını belirlemiştir. Bu programlardan ilki 1995 yılında yayınlanan Gönülsüz Yeniden Yerleşim Politikası, 1998 hazırladığı Yerliler

¹²⁴ Asian Development Bank, "Review Of Asian Development Bank's Financial Loan Products", Manila, June,2001, s.2. <http://www.adb.org/Documents/Policies/Review-Financial-Loan-Products/financial-loan-products.pdf> Erişim Tarihi:20.12.2010 .

¹²⁵ <http://www.adb.org/About/other-operational-policies.asp> Erişim Tarihi:2.12.2010

İçin Yerleşim Politikası ve 2002 yılında hazırladığı Çevre Politikası'dır.¹²⁶ Asya Kalkınma Bankası, 2004 yılında bütün bu politikaların üzerine yenilenmiş güvence politikasını işleme koydu. Bu politika da başlıca olarak şu eylemler planlanmaktadır;¹²⁷

-Koruma politikalarını daha iyi anlatmak için, açıklık, uyum ve tutarlılığın geliştirilmesi

-Sonuç odaklı prosedürel yaklaşım

-Daha fazla uyum için, kredi ürünleri ve yenilikçi finansman yöntemlerinin kullanılması

-Dünyadaki müşteri odaklılık yaklaşımlarına uyumlu olarak kapasite gelişimine gitmek

-İç süreçlerini ve kaynak tahsisini geliştirmesi

Sosyal Koruma Stratejisi: Asya nüfusu genç bilgi yönünden yetersiz, fakirliğin oldukça fazla olduğu bir coğrafyada yaşamaktadır. Yaşayan 3.1 milyar insandan 900 milyonu ortalama yaşam düzeyinin altında hayat şartlarıyla yaşamlarını sürdürmektedir. çalışan nüfusun büyük çoğunluğu da kayıt dışı ekonomiden geçimini temin etmektedir. Nüfusun genel anlamda bulunduğu riskler şu parçalara ayrılmaktadır;

- Bireysel yaşam döngüsü

- Ekonomi

- Çevre

- Sosyal/yönetişim¹²⁸

Asya ve Pasifik Bölgesi'nde bu risk elemanlarını minimize edecek bir çok sosyal kurum bulunmasına rağmen, kurumların sınırlı kapsama alanları, yetersiz fon kaynakları ve teşizat yoksunluğu sebebiyle işlevlerini yerine getirememektedir.¹²⁹

Asya Kalkınma Bankası bölgedeki bu durumu, iyileştirme hedefindedir. Bu iyileştirme ,ülke ihtiyaçların karşılanması, mevcut kaynaklara erişim, uygun kurumsal

¹²⁶ Asian Development Bank, "Safeguard Policy Statements", Manila, June, 2009, s.1
<http://www.adb.org/Documents/Policies/Safeguards/Safeguard-Policy-Statement-June2009.pdf> Erişim Tarihi: 20.12.2010

¹²⁷ Asian Development Bank, "Safeguard Policy Statements", Manila, June, 2009, s.1
<http://www.adb.org/Documents/Policies/Safeguards/Safeguard-Policy-Statement-June2009.pdf> Erişim Tarihi: 20.12.2010

¹²⁸ <http://www.adb.org/SocialProtection/strat.asp> Erişim Tarihi : 20.12.2010.

¹²⁹ <http://www.adb.org/SocialProtection/strat.asp> Erişim Tarihi : 20.12.2010.

düzenlemelerin yapılması, ekonomik ve politik reformların geliştirilmeyle gerçekleşebilecektir. ¹³⁰Banka, ILO, UN, WB gibi ortaklıklarla sosyal reformların gerçekleştirilmesine, iş gücünün verimliliğini artırılmasına, sosyal eşitsizliklerin giderilmesine kredi ya da hibe programlarıyla destek olmaktadır. Asya'da bu konuda bir çok projeyi gerçekleştirmiş olan Asya Kalkınma Bankası sosyal koruma stratejisine devam etmektedir.

Finansal Politikalar; Asya Kalkınma Bankası geliştirdiği projeler oluşturduğu politikaların devamı için finansman kaynaklarını kullanmaktadır. Kendi öz sermayesinden kaynak arttırımına gittiği gibi bazı devlet ya da özel sektör ortaklıklarıyla faaliyetlerin devamını sağlamaktadır.

Proje yönetimi; Asya Kalkınma Bankası, gerçekleştirilen projelerin güvenilirliği zamanında bitirilip bitirilmediği, finansman nereye ne kadar aktarıldığının izini sürmektedir. Banka, sadece finansmanı sağlayıp projeden çekilmemektedir. Proje hazırlanış safhasında, banka bütün faaliyete katılacak olan kurum ve kuruluşların rollerini belirler. Oluşturacağı iyi bir geri dönüşüm ağıyla faaliyetlerin hangi uyumlulukta gerçekleşip gerçekleşmediğinin takipçisi olur. Projenin uygulanması aşamasında bile, önemli konularda özlü ve doğru bir bilgi paylaşımı sağlamaktadır. Bu konular, finansman, finansman ve yönetim, tedarik ve danışmanlık hizmetleri, performans izleme, denetleme ve iletişimdir.¹³¹

Diğer Operasyonel Politikalar ve Stratejiler :Bu stratejiler farklı alanlarda olup diğer politika ve stratejiler gibi bölgesel entegrasyonun sağlanması amacını güder. Diğer alanların içerisinde yer almayan fakat bölgenin gelişimini sekteye uğratak duraganlıkların ya da problemlerin çözümünü sağlamaktadır.

2.3. Finansman Kaynakları

Banka AAA kredi notu taşıdığından tahvil ihracı yoluyla fonlarını yükseltebilmektedir. Ayrıca üye ülkelerin bağışların yanında kredi geri dönüşlerinden kaynak sağlamaktadır. Banka sermayesini 4 farklı kredi kaynağına yönlendirmektedir.¹³²

¹³⁰ <http://www.adb.org/SocialProtection/strat.asp> Erişim Tarihi : 20.12.2010.

¹³¹ <http://www.adb.org/Documents/Policies/Supplementary-Financing/additional-financing.asp> Erişim Tarihi : 07.12.2010.

¹³² <http://www.adb.org/About/financial-resources.asp> Erişim Tarihi: 07.12.2010.

- Olağan sermaye kaynakları
- Asya Kalkınma Fonu
- Teknik Destek
- Yenilik ve Verimlilik Girişimleri Fonu

2.3.1. Olağan Sermaye Kaynakları

Asya Kalkınma Bankası tarafından Asya ve Pasifik Bölgesi'ne verilen krediler içerisinde en geniş alan kaplayan kredi çeşididir. Eğitim, enerji, finans, sağlık ve sosyal güvenlik, sanayi ve ticaret, kamu yönetimi, ulaştırma, bilgi ve erişim teknolojisi, su temini ve diğer yönetim alt yapı işlemleri tarım ve doğal kaynakların rehabilitesi alanlarında bu kredi kaynağı kullanılmaktadır.¹³³ Olağan sermaye kredileri kredi operasyonlarını finanse etmek için ADB, uluslararası ve yerli sermaye piyasalarından ödünç alır.¹³⁴ Asya kalkınma bankası olağan sermaye kaynaklarını Asya ve Pasifik bölgesindeki 24 farklı ülkeye yönlendirmektedir.

2.3.2. Asya Kalkınma Fonu

1973 yılında kurulan Asya Kalkınma Fonu bankanın en uzun vadeli süreklilik gösteren fonudur. Fakirliği sonlandırma ve sonuçlar için çalışma prensibini belirleyen fon, önceliklerini bölgede fakirliği aşağıya çekecek program ve projeleri vermiştir. Fakirliğin azaltılmasıyla ortaya çıkacak refah ve sürdürülebilir kalkınmayı amaçlamaktadır.¹³⁵

Bu fonun altyapısını dünyanın farklı bölgelerindeki donör ülkelerin bağışları oluşturmaktadır. İçlerinde Türkiye'nin de bulunduğu bağış yapan ülkeler içerisinde en büyük pay, ABD ve Japonya'ya aittir.

Banka bu kaynağını büyük bir kısmını alt yapı faaliyetleri için bölge ülkelerine kredi olarak sunmaktadır. 2009 verilerine göre bu toplam kredilerin %66'lık kısmını oluşturmaktadır¹³⁶. Diğer paylar, eğitim, tarım, sağlık proje ve programlarına dağıtılmaktadır.

Asya Kalkınma Fonu'nda bölge bazında en çok kredi sağlayan yer, Merkez ve Batı Asya Bölgesi'dir. Bu bölge toplamda kredilerin %40 lık bölümünü almaktadır. Ülke

¹³³ <http://www.adb.org/Finance/OCR.asp>. Erişim Tarihi: 07.12.2010.

¹³⁴ <http://www.adb.org/Finance/OCR.asp>. Erişim Tarihi: 07.12.2010.

¹³⁵ <http://www.adb.org/ADF/about.asp>. Erişim Tarihi: 12.12.2010

¹³⁶ <http://www.adb.org/ADF/about.asp>. Erişim Tarihi: 12.12.2010

bazında bakıldığında ise bu kaynaktan en çok kredi alan ülke 468 milyon dolarla Bangladeş'tir.¹³⁷

2.3.3. Teknik Yardım

Asya Kalkınma Bankası bölgesel entegrasyonun sağlanması için teknik yardıma büyük önem vermektedir. Asya Kalkınma Bankası şu alanlarda bölge ülkelerine teknik yardım yapmaktadır;¹³⁸

- Projeleri tanımlama, formüle etme ve hayata geçirme
- Hükümetlerin kurumlarını faaliyet yeteneklerini arttırılması
- Kalkınma stratejilerinin formülasyonu
- Teknolojik transfer teşviki
- Bölgesel işbirliğini teşvik

Banka bu konuda kredi ve hibe sağlarken yanında şu özelliklerle de proje ve programlara değer katmaktadır;¹³⁹

-Önemli projeler için altyapıların hazırlanması safhasında detaylı mühendislik ve teknik yardım

- Projelere katılacak olan ekibin eğitiminin de danışmanlık hizmeti
- Proje çalışmalarını destekleyen kurumların güçlendirilmesini destekleme ve proje bağlantısı olmayan kurumların insan kaynaklarının bilgilendirilip geliştirilmesi
- Projeye ilgisi olan bölge ve bölge altlarını da teknik yardım yapılması

2.3.4. Yeni Girişimler ve Yenilik İçin Finansal Enstrümanlar

2005 yılındaki ajandayla beraber, girişimle ve yenilikler için yeni finansal enstrümanlar oluşturulmuştur. Bu fonun amacı, Asya Kalkınma Bankası'nın yapacağı pratiklerle, uygulayacağı servis hizmetleriyle ve diğer faaliyetlerle müşteri odaklı pazar içerisinde söz sahibi bir kurumsal çerçeveye getirmektir.¹⁴⁰ Bu fon, ayrıca kalkınma yardımları ve bu programları işletiminin devamı için içinde kullanılmaktadır. Daha önce uygulanan programlar sadece lokal bazda finansal maliyetleri hesaba katan bir fonu içerirken yeni girişimler ve yenilik için olan fonlar diğer çok uluslu örgütlerin de-Dünya

¹³⁷ <http://www.adb.org/ADF/about.asp>. Erişim Tarihi: 12.12.2010.

¹³⁸ <http://www.adb.org/TA/default.asp>. Erişim Tarihi: 10.12.2010.

¹³⁹ <http://www.adb.org/TA/default.asp>. Erişim Tarihi: 10.12.2010.

¹⁴⁰ <http://www.adb.org/Finance/IEI.asp>. Erişim Tarihi: 12.12.2010.

Bankası gibi- çalışma prensiplerini dikkate alacak şekilde harcama kalemlerini oluşturmaktadır. 25 Ağustos 2005 yılında yönetim kurulu bu fonu oluşturan üç farklı finansal enstrümanı uygulamaya koymaya karar vermiştir.

Çok Dilimli Finansman Kolaylığı: Finansman en çok rağbet gören finansal enstrüman şeklindedir.kredi ya da garanti yoluyla finansman sağlamaktadır.Bu fonun en çok kullanıldığı gelişim faaliyeti, taşımacılık ve iletişim ağı olmuştur. 2007 yılında fonun %36 sı bu sektörler aktarılmıştır. Bunu sırasıyla enerji, su kaynakları doğal ve tarımsal kaynakların gelişimi gelmektedir.¹⁴¹

Küçük ve Orta Ölçekteki Özel Sektöre Finansman Kolaylığı: Bu fon, merkez yönetimin garantisine başvurmadan yerel yönetimlerle ve kamu iktisadi teşebbüslerine verilen finansman çeşididir. Ülkeler içerisinde bölgelerin kalkındırılmasını amaçlayan bu fon, lokal bazda büyük bir talebi beraberinde getirmiştir. Fakat her bölgesel talebe karşılık verilmemektedir. Bu fonun verilebilmesi için, bölgenin yönetiminin ya da kamu iktisadi teşebbüslerinin geri ödeme yeteneklerine sahip olması gerekmektedir.

Yeniden Finansman Kolaylığı: Asya Kalkınma Bankası bu fonu, yeniden finansmanı tesis için kullanmaktadır. Programlar arasında proje alan kurum ya da ülkenin krediyi geri ödemedi zorlanmasıyla oluşan kaosu ve güvensizlik ortamını bertaraf eden bir modeldir. Kredi yeniden yapılandırılırken kullanımında farklı kriterlerin oluşmasıyla vade revize edilmektedir.

Yerel Para Cinsinden Kredi Kolaylığı: Yakın zamana kadar Asya Kalkınma Bankası, dolar yen ya da euro üzerinden kredi sunmaktaydı. Krediyi alan diğer ülkeler kredi farklılıkların yanı sıra, yerel para ile alınan para birimi kuru arasındaki farkı da karşılamaktaydı. Gelişmiş ekonomilere sahip ülkelere kendi paraları cinsinden kredi verilmektedir. Bu ülkeler Filipinler, Çin ve Hindistan'dır.¹⁴²

Bilgi Paylaşımı ve Pratik: Bu fonda, yukarıda gerçekleştirilecek faaliyetlerin uygulanabilmesi için beşeri sermayenin yeteneklerinin geliştirilmesi amacıyla gerekli harcama kalemleri yer almaktadır.Zira pilot uygulamaların istenilen düzeyde gerçekleştirilebilmesi, bu programları uygulayacak grupların, kurumların yeterli altyapı ya sahip olmasıyla orantılıdır.

¹⁴¹ Asian Development Bank, "Mainstreaming the Multitranchise Financing Facility", june, 2008, s.3. <http://www.adb.org/Documents/Policies/Multitranchise-Financing-Facility/r121-08.pdf>. Erişim Tarihi: 24.12.2010

¹⁴² Asian Development Bank, "Mainstreaming the Multitranchise Financing Facility", june, 2008, s.4. <http://www.adb.org/Documents/Policies/Multitranchise-Financing-Facility/r121-08.pdf>

SONUÇ

Kamusal mal kavramı, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyük gelişim ve değişim göstermiştir. Başta Samuelson olmak üzere konunun uzmanı bir çok iktisatçının yaptığı çalışmalarla analitik bir düzleme oturmuş olan devletin sağladığı, hizmetler olarak tanımlanan kamusal mal ve hizmetler, günümüzde yeniden tanımlanmıştır.

Yeni kamusal mal tanımına göre, kamusal mallar sadece devletin ürettiği mal ve hizmet kalemleri de kamusal mal olarak sayılmamaktadır. Uluslar arası kuruluşlar, çok uluslu şirketler de kamusal mal ve hizmet üretimi yapabilmektedir. Kamusal mal ve hizmetlerin dışsallıklarının yayıldığı alan ulus devletin dışına taşarak, sınır ötesi bir hal almaya başlamıştır. Kamusal malların tanımları değişmiş ve farklı coğrafi alanlar içerisinde kendilerine yer bulmuştur.

Kamusal mallar yeni tanımlamayla beraber, dışsallığının yayıldığı alan itibariyle üç farklı alanda incelenmektedir. Bu alanlar sıralanacak olunursa, ulusal kamusal mallar, global kamusal mallar ve bölgesel kamusal mallar şeklinde olmaktadır. Ulusal kamusal mallar, dışsallığı ülke sınırları içerisinde kalan mal ve hizmetleri ifade etmektedir. Temel özelliği tüketimde dışlanmama ve rekabetin olmamasıdır. Bu kamusal mal ve hizmetler, bölgesel ve global kamusal mallara nazaran daha dar sınırlar içerisinde yer aldığından, kontrolü ve dağılımı daha kolay olmaktadır.

Global kamusal mallar ise, dışsallığının evrensel nitelik gösterdiği mal ve hizmetler bütünüdür. Global kamusal malların tanımının yapılmasında iki kriter etkindir. Bu kriterler, evrensel benzerliği ve yüksek derecede kamusalıktır. Yoksulluğun salgın hastalıkların önlenmesi, dünya barışının sağlanması, atmosferin korunması bu mallara örnek olarak gösterilir.

Bazı kamusal mal ve hizmetlerin faydaları ise, ulusal sınırlardan çıkmasına rağmen global bir kimlik kazanamamaktadır. Literatürde “bölgesel kamusal mallar” olarak adlandırılan bu mal ve hizmetler çok yeni bir kavramdır. Hem kamusal mal tanımını muğlaklığı hem de bölgenin çerçevesinin tam olarak çizilememesi, bu mal ve hizmetlerin tanımını daha da zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte, bölgesel kamusal mallar, dağılımı sınıflandırılması yönünden, global kamusal mallarla büyük benzerlikler göstermektedir. En zayıf halka tekniği , en iyi vuruş tekniği gibi sunum teknikleri, bölgesel kamusal mallar

açısından da geçerlidir. Söz konusu iki kamusal mal çeşidinin birbirinden ayıran en önemli farklılık faydanın ulaştığı alandır. Bölgesel kamusal mallarda “spill over” denilen faydanın yayıldığı alan , bir havza, paylaşılan nehir ile sınırlıyken, global kamusal mallar için bu alan bütün dünya yüzeyidir. Bölgesel kamusal malların bir diğer farklılığı finansmanında görülmektedir. Bölgesel kamusal malların finansman yöntemleri daha çok kredi, hibe şeklinde olmaktadır. Bu durum, özellikle bölgesel tam kamusal mallar için geçerli olan yöntemlerdir. Bölgesel kulüp mallarında ise daha çok aidat yöntemi kullanılmaktadır. Global kamusal mallarda aidat vergileme gibi farklı finansman yöntemleri geçerlidir.

Bölgesel kamusal mallarda da diğer kamusal mal ve hizmetlerde olduğu gibi “bedava yararlanıcı” sorunu ile karşılaşmaktadır. Faydanın oluşması için belli bir maliyete katlanan kullanıcılarla, katlanmayan kullanıcılar faydayı eşit bir şekilde paylaşmaktadır. Bu durumun oluşması bölgesel kamusal malın finansmanının sağlanmasında bazı sorunlara neden olmaktadır. Zira, finansmana katılanlar, maliyetin eşit şekilde dağıtılmamasından dolayı finansmana gönüllü olarak katılmak istememektedir.

Bölgesel kamusal malların oluşumu, bölge kavramının değişmesiyle orantılı olarak önem kazanmıştır. Daha önceki tanımlar da bölge statik , ülkeden ayrılmayan bir yaklaşım içinde ele almaktaydı. Yeni bölgeselcilikte ekonomik anlamda daha aktif, adem-i merkeziyetçi yapılanma şeklinde kendini gösteren bölge ve bölgeselcilik tanımları yapılmaya başlanmıştır.

Yeni bölgeselciliğin paralelinde gerçekleşen bir diğer kavram da bölgesel kalkınmadır. Bölgelerin kalkınmasıyla başlayan süreç, global refahın oluşturulmasına kadar devamlılık göstermektedir. Bölgesel kalkınma, bölge altı denilen alanlarda bölgesel kalkınma ajansları tarafından koordine ve finanse edilmektedir. Bölgesel kalkınma ajansları bölgenin refahını sağlanması için sosyal, siyasal ve ekonomik hareketlilik göstermektedir.

Bölgesel kalkınma ajanslarının bölgeler için olan karşılığı için bölgesel kalkınma bankalarıdır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonrasında bölgenin öneminin artmasıyla beraber bölgesel kalkınma bankalarını büyük ivme kazanmıştır. Dünyanın farklı kıtalarında belli başlı beş tane bölgesel kalkınma bankası mevcuttur.

Bölgesel kalkınma bankaları bölgesel kamusal mal üretmesinin yanı sıra, kendisi de bölgesel kamusal mal statüsündedir. Bölgesel kalkınma bankaları farklı fonksiyonlarıyla bölgesel kalkınmanın sağlanıp bölgesel entegrasyonun oluşmasına katkı sağlamaktadır. Örneğin bölgesel kalkınma bankaları bölgedeki finansal istikrarsızlığın ortadan kaldırılmasına yardımcı olur. Sağladıkları kredilerle, bölge ülkelerinin ekonomik reformlar yapmalarını kolaylaştırmaktadır. Özellikle siyasi istikrarsızlıklar ve ekonomik durgunluk zamanlarında, bölgesel kalkınma bankaları, bölgenin parasal ihtiyacı karşılayarak, bölgedeki ekonomik sistemin daha etkin olarak çalışmasına yardımcı olur. Bölgesel kalkınma bankalarının, bölge için öneminin anlaşılması için verilecek bir diğer örnek ise, bölgede etkin kamu ve özel sektörü global alana taşır. Bu sayede, kamu ya da özel sektör kuruluşları, bölgenin dünya ekonomisinde güçlü bir konuma gelmesini sağlar.

Bölgesel kalkınma bankaları bölge içindeki avantajları ya da dezavantajları diğer çok uluslu kuruluşlara nazaran daha iyi etüt edebildiğinden, bir çok sorunu daha başlangıç aşamasında çözümlenebilmektedir. Global krizlerin belli bir bölgeden çıkarak dünyayı da etkileyebildiği göze önüne alındığında, bölgesel kalkınma bankalarının önemi daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bölgesel kalkınma bankaları, bölgesel düzeyde verdiği kredilerin doğru şekilde kullanılmasını sağlar. Zira uluslar arası kuruluşlar tarafından sağlanan krediler, istenilen alanlara kullanılmayıp israf edilebilmektedir. Bölgesel kalkınma bankaları bu durumun önüne geçerek, kredinin doğru yerlerde kullanılmasını sağlamaktadır.

Bölgesel kalkınma bankalarının en önemlilerinden biri ise, Asya Kalkınma Bankası'dır. Banka, Asya ve Pasifik Bölgesi'ne, 1966 yılından beri hizmet vermektedir. Banka 2020 yılına kadar, bölgede açlığın azaltılması ve bölgesel kalkınmanın sağlanması hedefini gütmektedir. Bu amaçla Asya Kalkınma Bankası; çevre, altyapı, bölgesel işbirliği ve eğitim alanlarına büyük önem vermektedir. Bankanın verdiği kredilerin büyük bir çoğunluğu da bu alanlara aktarılmaktadır. Banka oluşturduğu politikalarla krediyi aktardığı alanların düzenlemesini yapmaktadır.

Banka, sağladığı kredilerle bölgedeki ülkelere kaynak sağlamaktadır. Bu kredinin verilmesinde, kredinin aciliyeti ve önemi ya da verilen ülkenin kredi notuna göre farklılıklar göstermektedir. Banka hibe ya da ülkelerden aldığı aidatların yanı sıra kredi notun olan üçlü A sayesinde kaynak sağlayabilmektedir.

Özetle, bölge ve bölgeselcilik, yeni dünya düzeninde önemli ekonomik argümanlardır. Ülkelerin kalkınmasıyla bölgesel düzeyde sağlanan entegrasyonla global kalkınma hedeflenmektedir. Daha önceleri sadece ulusal düzeyde kamusal mallar sınıflandırılırken, yeni politikalar neticesinde, bölgesel kamusal mallar önem kazanmıştır. Bölgesel kamusal mallar kavramı yeni bir kavram olmasına karşılık gelecekteki konumu itibariyle, literatürde çok önemli bir alanı kapsayacağı düşünülmektedir.

Bölgesel kamusal malların oluşumunda ise bölgesel kalkınma banklarına önemli bir rol düşmektedir. Bölgesel kalkınma bankları hem bölgesel kamusal mal meydana getirmesi hem de kendisi bölgesel kamusal mal olması itibariyle bölgeler için büyük önem arz etmektedir. Finansmanı, öncelikli alanları ve piyasada ki güçlü rolü sayesinde bölgesel entegrasyona büyük katkı sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

EDİZDOĞAN Nihat, **Kamu Maliyesi**, Ekin Kitabevi, 8.baskı, Bursa.

HUGHES J.T, “The Role of Development Agencies in Regional Policy: An Academic and Practitioner Approach” **Urban Studies**, 1998.

KOVANCILAR Birol, MİYNAT Mustafa, BURSALIOĞLU, Sibel, **Kamu Maliyesinde Küresel Değişimler**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2007.

MORRİSEY, Oliver, DIRK Williem Te, Velde ve HEWITT, Adrian, “Defining International Public Goods: Conceptual Issues”, **International Public Goods Intencitives Measurement and Financing**, **Kluwer Academic Publisher and World Bank**, Washington D.C.,2002.

NADAROĞLU Halil, Kamu Maliyesi Teorisi, Beta Basım, İstanbul, 1998.

ORTAÇ Fevzi Rifat, **Global Kamusal Malları ve Finansmanı**, 1.Baskı, Gazi Kitabevi Ankara, 2004.

PARLAK Bekir, ÖZGÜR Hüseyin, **Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimler**, Alfa Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2002.

ŞENER Orhan , **Teori ve Uygulamada Kamu Ekonomisi**, Beta Yayınevi, 7.baskı İstanbul, 2001.

Makaleler

ADELMAN İ, YELDAN, “Is This The End Of Economic Development?” **Structural Change**, 2000.

AGORWALA,Ramgopol, PRAKASH Brahm, “Regional Cooperation in Asia Long Term Progress, Recent Retrogression and The Way Found, **Asian Development Bank Research Department**, October, 2002.

ARSLAN, Kahraman, “Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Ajansları”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, İstanbul, 2005.

- CASTRO, Lucio, DEVLİN Robert, “Regional Development Bank and Regionalism A New Frontier For Development Financing”, **Inter American Development Bank Integration on Regional Programs Department Working Paper 13**, October, 2002.
- ÇELEBİ Kemal - YALÇIN Zafer, “Kamusal Mallar Teorisi’ Değişimi: Bölgesel Kamusal Mallar”, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt:15, Sayı:2, 2006.
- FERRONİ Marco, “Financing Regional Public Goods, Global Public Goods Financing New Tools for New Challengens”, **A Policy Dialogue**, United Nations Programme, 2002.
- FERRONİ M - A. MODY, “Global Incentives for International Public Goods: Introduction and Overview içinde ed. Ferroni, M., A. Mody, **International Public Goods:Incentives, Measurement and Financing**, Washington D.C., Kluwer Academic Publishers and World Bank, 2002.
- HASANOĞLU Mürteza - ALİYEV Ziya, “Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları, **Sayıştay Dergisi**, Ocak – Mart, 2006.
- HINDS Manuel, “What is The Role The Regional Development Banks in Rebuilding The International Financial Architecture?” **Prepared For A Conference On Financing for Development Challenges and Regional Development Banks**, February, 2002.
- KAUL, Inge – GRUBERG - STERN Marc, “Defining Global Public Goods:International Cooperation in The 21.st Century, **Oxford University Press** ,New York 1999.
- KAYASÜ S. - PINARCIOĞLU M – YAŞAR - S, DERE S, “Yerel/ Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Arttırılması:Bölgesel Kalkınma Ajansları, **İstanbul Ticaret Odası**, 2003.
- KEKİN Hidayet - SUNGUR Onur, “Bölgesel Politika Ekseninde Yaşanan Dönüşüm Türkiye’de Kalkınma Planlarında Bölgesel Politikaların Değişimi” **S.D.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı:21 Mayıs, 2010.
- KİRMANOĞLU Hülya - SUSAM Nazan - YILMAZ Elif, “Maliye Teorisinin Çıkmazı: Küresel Kamusal Mallar (Kalkınma Yardımları İçinde Küresel Kamusal Malların Finansmanı”, **Maliye Dergisi**, sayı. 150, 2006.

- LINN F. Jonahhes - PIDUFALA Oksana, “ The Experience With Regional Economic Cooperation Organizations for Central Asia”, **Wolfensahn Center for Working Paper**, 2007.
- MENDOZA Ronald - KAUL Inge, “Advancing The Concept of Regional Public Goods Managing Globalization”, **Oxford University Press**, January,2003.
- PAASI Annsi, **The Institutionalization of Regions: A Theoretical Framework For Understanding The Emergence of Regions and The Constitution of Regional Identify Regions Critical Essay in Human Geography**, (ed. J.Nicolas ENTRIKIN), Ashgate Publishing, England,2008.
- SANDLER Todd,” Financing Global and International Public Goods Policy”, **World Bank**, Policy Working Paper no:2368, 2001.
- SOJA W. Edward, “Regional Planning and Development Theories”, **International Encyclopedia of Human Geography**, 2009.
- STİGLİTZ, Joseph E., “Prolugue”, **The New Public Finance Responding To Global Challenges** (Edited by:Inge Kaul ve Pedro Conceicao), UNDP, Oxford University Press, 2006.
- TAPPI, D, The Neo-Marshallian Industrial District: A Study on Italian Contributions to Theory and Evidence, **Max-Planck-Institute for Research into Economy Systems Evolutionary Economic Unit**, July, 2000.
- YILDIRIM Zuhall ,”Global Kamusal Mallar Sunum ve Finansmanı”, içinde, **Güncel Mali Konular**, ed:Nihat EDİZDOĞAN, 1. Baskı, Dora Kitabevi, Bursa, 2009.
- WOLDRAD, Kea “Regional Public Goods: Promoting Regional Solutions for Problems An Abstract”, **Inter-American Development Banks**, February, 2002.

Diğer Kaynaklar

ACAR Tolga, Bölgesel Kalkınma Potansiyelinin Harekete Geçirilmesinde İnsan Kaynaklarının Rolü ve Balıkesir İli Örneği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2006.

AFRİKA KALKINMA BANKASI, <http://www.afdb.org/en/about-us/> . (12.12.2010)

ARCE M. DANIEL - SANDLER Todd, “Regional Public Goods Typologies, Provision, Financing and Development Assistance”, **Export Group on Development Issues Foreign Affairs of Ministry**, Swedeen, 2002. (12.12.2010)

ASIAN DEVELOPMENT BANK, “Energy Policy”, Manila, June,2009. [http:// www.adb.org/Documents/Policies/Energy-Policy/Energy-policy-2009.pdf](http://www.adb.org/Documents/Policies/Energy-Policy/Energy-policy-2009.pdf) (17.12.2010)

ASIAN DEVELOPMENT BANK, “Education By 2020: A Sector Operation Plan”, Manila, June, 2010. <http://www.adb.org/Documents/Policies/Education-Operations-Plan/education-by-2020.pdf> . (20.12.2010)

ASIAN DEVELOPMENT BANK, “Finance For The Poor:Micro Finance Development Strategy”, Manila, 2000. <http://www.adb.org/Documents/Policies/Microfinance/financepolicy.pdf>

ASIAN DEVELOPMENT BANK, “Gender Development Plan Of Action, (2008-2010) Manila, 2007. [http://www.adb.org/Documents/Papers/ Gender_ Action_Plan/IN291-02.pdf](http://www.adb.org/Documents/Papers/Gender_Action_Plan/IN291-02.pdf) . (2.12.2010)

ASIAN DEVELOPMENT BANK, Knowledge Management in A.D.B, Manila, 2006. <http://www.adb.org/Documents/Policies/Knowledge-Management/knowledge-management.pdf> (23.11.2010)

ASIAN DEVELOPMENT BANK, Minstreaming The Multitrance Financing Facility”, June,2008. <http://www.adb.org/Documents/Policies/Multitrance-Financing-Facility/r121-08.pdf> (17.12.2010)

ASIAN DEVELOPMENT BANK , “Monetary And Financial Cooperation in Asia”, Manila, January, 2002.

ASIAN DEVELOPMENT BANK, “Private Sector Development: A Revised Strategic Framework”, Manila, February, 2006.

- ASIAN DEVELOPMENT BANK, Review of Asian Development Bank’s Financial Loan Products”, Manila, June, 2001. <http://www.adb.org/Documents/Policies/Review-Financial-Loan-Products/financial-loan-products.pdf>. 12.12.2010.
- ASIAN DEVELOPMENT BANK, “Review of Urban Sector Strategy”, Manila,2006. <http://www.adb.org/Documents/Reports/Urban-Sector-Strategy/review-urban-sector-strategy.pdf>. (21.12.2010)
- ASIAN DEVELOPMENT BANK, “Safeguard Policy Statements”, Manila,June,2009. <http://www.adb.org/Documents/Policies/Safeguard-Policy-Statement-June2009.pdf>. (12.12.2010)
- ASIAN DEVELOPMENT BANK, “Water For All, The Water Policy of The Asian Development Bank”, Manila, 2001.<http://www.adb.org/Documents/Water/Water-policy.pdf>. (22.12.2010)
- ASYA KALKINMA BANKASI, <http://www.adb.org/ADF/about.asp>. (12.12.2010)
- ASYA KALKINMA BANKASI, <http://www.adb.org/Documents/Policies/Supplementary-Financing/additional-financing.asp>. (1.12.2010)
- ASYA KALKINMA BANKASI, <http://www.adb.org/SocialProtection/strat.asp> . (7.12.2010)
- ASYA KALKINMA BANKASI , <http://www.adb.org/TA/default.asp>. (7.12.2010)
- AVRUPA KALKINMA BANKASI, <http://www.eib.org/about/mission/index.html>. (8.12.2010)
- D.T.I., Regional Industrial Development Strategy, **Department of Trade and Industry**, South Africa, 2006.
- FERRONİ Marco, ” Regional Public Goods: The Comparative Edge of Regional Development Banks” www.iie.com/publications/ferroni0202.pdf/ (6.12.2010)
- HABİTAT 2, 5 Ülke Raporu, **Yönetişim Alt Bölüm Raporu**, İstanbul.
- MUTLU Murat, Mahalli İdarelerin Bölgesel Kalkınma Üzerinde Etkileri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 2010.

YILMAZ, Ayşegül, “Regional Innovation Systems: Literature Review and The Picture For Turkey”, O.D.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2001.

ÖZGEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	Mehmet Fatih ASLANTAŞ		
Doğum Yeri ve Yılı	Bursa 1983		
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
ve Düzeyi	Advanced		
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lise	1997	2000	BURSA ERKEK LİSESİ
Lisans	2002	2006	ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ KAMU YÖNETİMİ
Yüksek Lisans	2007	2010	ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MALİYE ANABİLİM DALI
Doktora			
Çalıştığı Kurum (lar)	Başlama - Ayrılma Yılı		Çalışılan Kurumun Adı
1.			
2.			
3.			
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar			
Yayımlar:			
Diğer:			
İletişim (e-posta):			
	Tarih İmza Adı Soyadı	14.02.2011 MEHMET FATİH ASLANTAŞ	